

BULLETIN SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

ROČNÍK 22
ČÍSLO 3/2014

Slovenská
asociácia
knižníc

OBSAH / TABLE OF CONTENTS

Daniela Džuganová: Knižovníctvo napreduje míľovými krokmi. A čo my? / *Librarianship has made big strides forward. And what about us?* /3

ČLÁNKY / MAIN ARTICLES

Valéria Závadská: Informačná bezpečnosť a knižnice, v knižniciach, pre knižnice...? / *Information safety and libraries, in libraries, for libraries...?* /5

Blanka Snopková: E-knihy v e-depozitároch – od akvizície až po sprístupnenie knižničných e-fondov / *E-books in e-repositories – from acquisition up to the providing an access to library e-collections* /14

Michal Sliacky: Knižnica – fyzické miesto s digitálnou ponukou / *Library – a physical place with digital offer* /19

Daniela Slezáková: Vystavujeme už v troch priestoroch: Výstavy Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach v roku 2014 / *We have already three exhibition spaces: exhibitions of the State Scientific Library in Košice in 2014* /24

Viera Ristvejová: Mesiac autorského čítania 2014 / *The Month of author's reading 2014*/31

Zo života nečlenských knižníc / From the Life of Non-member Libraries

Jana Ščepánková: Obecná knižnica v Zohore / *Public Library in Zohor* /37

Naša anketa: Pohľad na profesiu knihovníka / Our Survey: A Look on the Library Profession

Ludmila Čelková: Mám úctu ku knihovníckej profesii / *I have respect for the profession of librarian* /39

INFORMÁCIE / INFORMATION

Slávka Beracková: Dobrovoľnícky program seniorov v Univerzitnej knižnici Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici / *Voluntary programme for seniors in the Matej Bel University Library in Banská Bystrica* /42

Ludmila Homolová: Aktivity Univerzitnej knižnice Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v programe ERAZMUS / *Activities of the Matej Bel University Library in Banská Bystrica within the ERASMUS programme* /43

Peter Huba: Oravská knižnica má nové priestory / *The Orava Library has new premises*/46

Judita Dudášová, Natália Malíková: Čítankovo v Litparku / <i>Reading in a LitPark</i>	/48
Božena Blaháčová: „Hradištské sluníčko“ nás očarilo (spomienky na služobnú cestu) / <i>The sun in Hradište has fascinated us (reminiscences of the business trip)</i>	/49
LČ: Literárna kaviareň / <i>Literary Café</i>	/51
Benjamína Jakubáčová: Maličká a mamičky / <i>Babies and mums</i>	/52
Daša Filčíková: Predstavujeme významné osobnosti Novohradu: PhDr. Kinga Szabó / <i>We present important personalities of Novohrad: PhDr. Kinga Szabó</i>	/54
Správna rada Slovenskej asociácie knižníc informuje... / <i>The Governing Council of the Slovak Library Association informs about its meeting...</i>	/55

Poznáme knihovnícke periodiká? / Do we know the librarian journals?

Natália Pastorková: Predstavujeme Informačný bulletin ÚK SAV / <i>Introducing the Information Bulletin of Central Library of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava</i>	/56

Z našich vydaní / From our Editions

Katarína Benciová: Z histórie obcí a knižníc Bratislavského samosprávneho kraja: ako vznikala publikácia / <i>From the history of municipalities and libraries of the Bratislava self-governing region: how the publication came into being</i>	/58
Ivana Poláková: Július Rybák: personálna bibliografia / <i>Július Rybák: the personal bibliography</i>	

ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA / INTERNATIONAL COOPERATION

Roman Herda: Budovanie e-infraštruktúr pre digitálne zdroje a iné viedenské postrehy / <i>Building up e-infrastructures for digital resources and other remarks from Vienna</i>	/63
Mária Žitňanská: LIBER 2014 / <i>LIBER 2014</i>	/67

PERSONÁLIE / PERSONALITIES

-dr. : Doc. PhDr. Pavol Rankov, PhD. / <i>Doc. PhDr. Pavol Rankov, PhD.</i>	/71
Lívia Koleková: Rozhovor na diaľku ... s jubilujúcou Katarínou Soukupovou / <i>Jubilee interview... with Katarína Soukupová</i>	/73
Daniela Džuganová: Človek na správnom mieste. Jubilančka Judita Kopáčiková / <i>A woman on the right place. Life jubilee of Mrs. Judita Kopáčiková</i>	/76

KNĚHOVNĚCTVO NAPREDUJE MĚLOVĚMI KROKMI. A ĆO MY? / LIBRARIANSHIP HAS MADE BIG STRIDES FORWARD. AND WHAT ABOUT US?

A mĚme za sebou toľko oćakĚvanĚ letnĚ a dovolenkovĚ mesiace. OddĚchnutĚ sme sa vrĚtĚli opĚť do kniŹnic, aby sme pokračovali v poskytovanĚ kniŹnićno-informaćnĚch a mnohĚch ěalŹŹich sluŹieb. Ŭmyselne to nazŹvam „mnohĚmi ěalŹŹimi sluŹbami“. Besedy, autorskĚ ćĚtania ći krsty knĚh, festivaly knĚh a ćĚtania, vĚstavy, konferencie, komunitnĚ, vzdelĚvacĚ aktivity a mnohĚ ěalŹŹie ćinnosti od vĚmyslu sveta organizujeme s jedinĚm ćieľom, prĚtiahnuť ćĚtateľov, pouŹĚvateľov a nĚvŹtevnĚkov do kniŹnic. Aj obsah tretieho ćĚsla bulletinu nĚs presviedća, Źe ponĚkanĚch aktivĚtĚ je neŹrekom, hoci predpokladĚm, Źe knihovnĚkov, ktorĚ nepĚŹu, je omnoho viac ako tĚch, ktorĚ sa radi podelia s ćĚtateľmi bulletinu o svoje dojmy, pocity, radi odprezentujĚ ŹspeŹnĚ aktivitu alebo sa zamyslia nad odbornou tĚmou, ktorĚ mĚŹe byť inŹpirĚciou pre ostatnĚch.

Ŭvaha o sluŹbĚch kniŹnic ma napadla v sŹvislosti s pripravovanĚm nĚvrhom novĚho zĚkona o kniŹniciach a poskytovanĚ kniŹnićno-informaćnĚch sluŹieb, ako aj nĚvrhu novej StratĚgie rozvoja slovenskĚho knihovnĚctva na roky 2015 – 2020. Aj keć sa vĚćŹine knihovnĚkov na Slovensku mĚŹno zćĚ, Źe tieto zĚvĚŹnĚ dokumenty „spĚa“, chcem ich vŹetkĚch uistiť, Źe tomu tak nie je. ŬstrednĚ kniŹnićnĚ rada veľmi zodpovedne a starostlivo pripravila oba nĚvrhy a odovzdala ich Sekcii kultŹrneho dedĚctva MK SR. V rĚmci ěalŹŹich pro-

cesnĚch krokov bude oslovenĚ aj odbornĚ kniŹhovnĚckĚ verejnĚst' a verĚm, Źe to vyuŹĚje.

Poćas letnĚch mesiacov mnohĚ kniŹnice neposkytovali kniŹnićno-informaćnĚ a ěalŹŹie sluŹby pre verejnĚst'. DĚvody boli rĚzne. RekonŹtrukcie budov a kniŹnićnĚch skladov, vĚmeny interiĚrov, presuny kniŹnićnĚch fondov ći rĚzne obmedzenia prevĚdzkovĚch hodĚnĚ. A tak som si spomenula na informĚciu, ktorĚ som si prećĚtala celkom nedĚvno. Budem ŹprĚmnĚ, nestretla som sa so Źiadnou negatĚvnou odozvou, Źe je tomu tak (a to ani vo vlastnej kniŹnici).

V sŹčasnosti je najvĚćŹou kniŹnicou na svete KongresovĚ kniŹnica vo Washingtone (Library of Congress) s viac ako 32 milĚnmi zvĚzkov knĚh a 109 milĚnmi ŹpeciĚlnĚch jednotiek v 470 jazykoch sveta. **BritskĚ kniŹnica v LondĚne mĚ 25 milĚnĚv knĚh, ćĚnska nĚrodnĚ kniŹnica v Pekingu 24 milĚnĚv knĚh, KnĚnica Ruskej akademĚ vied v Petrohrade 20 milĚnĚv knĚh, KnĚnica a kanadskĚ archĚvy v Ottawe 20 milĚnĚv knĚh, NewyorskĚ verejnĚ kniŹnica v New Yorku 20 milĚnĚv knĚh, RuskĚ ŹtĚtnĚ kniŹnica v Moskve 17 milĚnĚv knĚh, RuskĚ nĚrodnĚ kniŹnica v Petrohrade 15 milĚnĚv knĚh a KnĚnica Harvardskej univerzity v Cambridge 15 milĚnĚv knĚh.** Pre porovnanie, najvĚćŹia slovenskĚ kniŹnica *SlovenskĚ nĚrodnĚ kniŹnica* v Martine mĚa vo

svojom фонде cca 4,7 milióna dokumentov a v archíve 1,5 milióna knižničných jednotiek. *Česká Národní knihovna v Prahe* má v správe cca 6 miliónov knižničných jednotiek. **Úctyhodné počty (okrem slovenskej a českej knižnice) predstavujú rebríček 10 naj knižníc vo svete s najväčším počtom kníh. A tak som sa zamyslela, čo by sa stalo, ak by tieto knižnice obmedzili poskytovanie služieb. Ozvali by sa nespokojní používatelia či návštevníci? Verím, že áno.**

V posledných rokoch začali vznikať **digitálne knižnice**. Spomeniem *Svetovú digitálnu knižnicu*, spoločný projekt americkej Kongresovej knižnice a UNESCO, portál **Google Book Search**, kde sa dá vyhľadať až sedem miliónov digitalizovaných kníh alebo projekt Európskej únie **Europeana**, v ktorej bolo do roku 2010 sprístupnených asi desať miliónov diel. Návštevníkom týchto a ďalších nemenovaných digitálnych knižníc „nehrozí“ žiadne obmedzenie prístupu. Ani časové, ani priestorové. V tej súvislosti si prosím so záujmom prečítajte, o.i. príspevky kolegýň a kolegov, ktoré sa týkajú sprístupňovania knižničných e-fondov (B. Snopková), knižníc ako fyzických miest s digitálnou ponukou (M. Sliacky), budovania e-infraštruktúr pre digitálne zdroje (R. Herda) či konferencii LIBER (M. Žitňanská).

Digitálny či virtuálny priestor je v mnohom pre knižnice a knihovníkov nový a nepoznaný (okrem svetlých výnimiek, ktorým ďakujeme za priekopnícku činnosť aj v našom odbore). Kniha vo svojej podstate však fascinuje životy mnohých ľudí, väčšina si bez nej nevie predstaviť svoj deň. Tak nech žijú knihy a knižnice, či už kamenné, virtuálne alebo digitálne.

*PhDr. Daniela Džuganová
predsedníčka SAK,
daniela.dzuganova@upjs.sk*

INFORMAČNÁ BEZPEČNOSŤ A KNIŽNICE, V KNIŽNICIACH, PRE KNIŽNICE...? / INFORMATION SAFETY AND LIBRARIES, IN LIBRARIES, FOR LIBRARIES...?

Závodská, Valéria, Štátna vedecká knižnica v Prešove
riaditelka@svkpo.gov.sk

Abstract: *The paper offers a short view on the problems of information safety, the great importance is given on these areas of information safety that, from the viewpoint of libraries, should be and could be implemented. At the same time the author pays attention to the legal documents relating to information safety that should be reflected in the library practice.*

Keywords: *information safety, education, public administration, libraries.*

Kľúčové slová: *informačná bezpečnosť, vzdelávanie, verejná správa, knižnice.*

Úvod

Dá sa povedať, že dnes už skoro všetky činnosti v organizáciách sú „prešpikované“ informačnými technológiami, počítače ako pracovný prostriedok sa používajú takmer na každú prácu, pripojenie na internet je samozrejmosťou, webové stránky sú jedným z hlavným informačných kanálov, do globálneho virtuálneho priestoru sa dostávajú dokumenty s právnou váhou. V tejto súvislosti sa veľmi často spomínajú pojmy ako ochrana údajov, bezpečnosť informácií, bezpečnostná politika, bezpečnosť prevádzky a pod.. Veď si len zoberme zákon o ochrane osobných údajov, s ktorým máme už niekoľko rokov praktickú skúsenosť všade, kde sa len pohneme, prácu knižníc pritom nevynímajúc.

Takže, keď som sa v polovici januára t.r. dozvedela o pripravovanom vzdelávaní v oblasti informačnej bezpečnosti (ďalej len IB) pre zamestnancov verejnej správy SR, ktoré naplánovalo Ministerstvo financií SR (ďalej len MF SR), povedala som si,

že žiadne vzdelávanie nie je na škodu, a tak som naň prihlásila seba i vedúcu oddelenia informačných technológií, v práci ktorej IB zohráva veľmi dôležitú úlohu.

Vzdelávanie v oblasti informačnej bezpečnosti, ako sa oficiálne nazývalo, bolo pripravené pre záujemcov z verejnej správy, čiže zamestnancov štátnych orgánov, rozpočtových a príspevkových organizácií. Jeho príprava a realizácia vyplynula z uznesenia vlády SR č. 391/2009 o systéme vzdelávania v oblasti informačnej bezpečnosti SR. Prihlásení účastníci boli rozdelení do 6 skupín: manažéri, laici, špecialisti v IB, informatici – nešpecialisti v IB, pedagógovia a generálni riaditelia ústredných orgánov. Toto rozdelenie odrážalo nielen hĺbku informatického vzdelania a vedomostí prihlásených účastníkov, ale najmä pracovné pozície, na ktorých pracujú, a činnosti, ktorými sa denne zaoberajú.

Predmetom vzdelávania boli témy od základných pojmov v oblasti IB, manažmentu IB, štandardov pre manažment IB, bezpeč-

nostnej politiky, správy rizík, riadenia prístupov, cez aplikačnú a fyzickú bezpečnosť, bezpečnosť prevádzky, riziká a útoky na informačné siete, plánovanie kontinuity činností, obnova činností po incidente, až po kryptografiu, etiku a legislatívu v oblasti IB. Ich hĺbka bola prispôbená účastníkom jednotlivých skupín, čo bolo vzhľadom na už spomínané vzdelanie a pracovné pozície pochopiteľné.

Čo je informačná bezpečnosť?

Ako účastník vzdelávania v skupine manažérov s rozsahom 40 hodín som dostala študijný materiál – 300-stranovú príručku, v ktorej boli obsiahnuté vyššie spomenuté témy. Hoci išlo o podstatne menej obsiahny materiál ako pre niektoré iné skupiny, aj tak som mala dojem, že niektoré témy sú rozobrané príliš detailne a porozumieť mnohým informáciám nebolo pre mňa jednoduché. Ale, ako povedal jeden z prednášajúcich, je dôležité, aby manažér – štatutár, ktorý v konečnom dôsledku rozhoduje o finančných prostriedkoch, mal dostatočné informácie z oblasti IB (aj keď o ich množstve a dôležitosti sa vždy dá polemizovať, pretože pre každého štatutára môžu byť iné) a primeranú predstavu o tom, na čo sú tieto prostriedky zo strany informatikov požadované.

Vysvetliť pojem informačná bezpečnosť si ani náhodou netrúfam, pretože rôzni odborníci v tejto oblasti môžu mať a majú naň rôzny názor, keďže tento pojem sa dá chápať z rozličných uhlov pohľadu. Samotný študijný materiál definuje použitie tohto spojenia v trojakom význame:

1. *interdisciplinárna oblasť* zaoberajúca sa skúmaním hrozieb a vývojom metód ochrany,

2. *aktivity* zamerané na dosiahnutie dostatočnej úrovne ochrany informácie,

3. *ideálny stav systému* (organizácie) pri eliminovaní všetkých rizík vyplývajúcich z možných hrozieb. (Informačná..., 2013, s. 16).

Posledné dva významy znamenajú, že je potrebné dosiahnuť istú úroveň IB pre všetky činnosti realizované prostredníctvom alebo za podpory IKT.

Informačná bezpečnosť v knižničnom prostredí

Čo znamená riešiť IB v knižničnom prostredí? Nakoľko je vôbec potrebné v knižniciach zaoberať sa oblasťou IB? Čo sa môže stať, ak sa jej nebudeme venovať? Nie je to len ďalšia agenda, ktorá nás, knihovníkov, bude zatažovať?

Na základe toho, čo som sa počas vzdelávania dozvedela, pokúsím sa tieto otázky aspoň trochu zodpovedať, a to z môjho pohľadu knihovníka a štatutára, teda používajúc dnes už zaužívanú formulku mnohých blogerov či redaktorov *Ako to vidím ja...*

Skôr však, než sa dotknem toho, čo všetko oblasť IB zahŕňa a čím by sa knižnice mali zaoberať, dovoľm si tu uviesť zopár termínov, ktoré, ako som sa dozvedela, sú z pohľadu špecialistov pre IB veľmi dôležité a majú k nej nejaký vzťah.

Informácia ako základný pojem, ktorý knižničnej komunite nemusím vysvetľovať, je z hľadiska IB chápaný ako niečo, s čím sa ďalej pracuje, čo je zaznamenané v podobe *údajov*, čo sa prenáša zaznamenané na nejakom nosiči alebo prostredníctvom signálov, ktoré sa šíria prenosovým kanálom. Myslím, že ani ďalšie termíny v súvislosti s informáciou a údajmi ako *spracovávanie, uchovávanie, archivovanie,*

ale aj *ničenie údajov* nemusím pracne vysvetlovať, keďže knižnice sa s nimi v rôznej podobe a rozsahu stretávajú.

Avšak pri spracovávaní údajov a informácií vyvstávajú ďalšie požiadavky úzko súvisiace s ochranou a bezpečnosťou informácií pred zneužitím. Tieto požiadavky sa nazývajú bezpečnostné požiadavky a v knižniciach nie sú až tak často používané: dôvernosť, integrita, dostupnosť, autentickosť, súkromnosť, nepopretie pôvodu, nepopretie prijatia, anonymita, pseudonymita, zodpovednosť za činnosť v systéme. Z nich počas celého vzdelávania boli v rôznych súvislostiach najviac spomínané *dôvernosť údajov* (k informácii obsiahnutej v údajoch majú prístup iba oprávnené osoby), *integrita údajov* (údaje nemôžu byť upravované bez toho, aby si to oprávnená osoba všimla) a *dostupnosť údajov* (údaje sú k dispozícii oprávneným osobám kedykoľvek, keď o to požiadajú). (Informačná bezpečnosť..., 2013, s. 13).

Oblasť IB je skutočne veľmi široká, ale pre knižničné inštitúcie nie je nevyhnutné poznať ju príliš podrobne. Zo všetkých tém IB, o ktorých si myslím, že majú význam aj pre knižnice, sú zaujímavé aj dôležité najmä:

- legislatívne prostredie pre oblasť IB vrátane noriem a štandardov,
- aplikačná bezpečnosť, fyzická bezpečnosť, bezpečnosť prevádzky,
- bezpečnostná politika a manažment IB.

Legislatívne prostredie pre oblasť IB

Knižnice ako rozpočtové a príspevkové organizácie sú povinné pri plnení svojich verejnoprospešných funkcií riadiť sa legislatívou, pričom nemám na mysli iba zákon o knižniciach, ale množstvo ďalších rov-

nako dôležitých právnych noriem. Medzi také v súčasnosti patria okrem všeobecne platných noriem aj zákony a vykonávacie predpisy (vyhlášky, výnosy, nariadenia), ktoré akokoľvek súvisia s bezpečnosťou údajov a informácií. Nebudem sa teda zaoberať legislatívou typu zákon o rozpočtových pravidlách, zákon o účtovníctve či zákon o verejnom obstarávaní, pretože vo vzťahu k IB sú dôležité iné právne normy.

Ako prvý uvediem už v úvode spomínaný **zákon č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov**, s ktorým majú knižnice nemálo skúseností, ale aj nemálo starostí. Keďže garancia ochrany osobných údajov je zakotvená v ústave, je len prirodzené, že je aj legislatívne spracovaná. Skúsenosť knižníc s ochranou osobných údajov je už viac ako 10-ročná, nehovoriac o realizácii rôznych seminárov na túto tému, preto nechcem zaťažovať čitateľov informáciami, ktoré sú im známe.

Špecializovanou legislatívou z pohľadu IB je **zákon č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy** (ďalej len ISVS), ktorý je dobrým príkladom previazanosti medzinárodných noriem a štandardov ISO 27001 a 27002 na legislatívu. Tie normy definujú požiadavky na systém riadenia IB a sú aplikovateľné na každý typ organizácie bez ohľadu na predmet činnosti či jej veľkosť. Zákon o ISVS upravuje práva a povinnosti povinných osôb v oblasti ISVS, vymedzuje základné podmienky na zabezpečenie integrovateľnosti a bezpečnosti ISVS a pod. Konkrétnym predpisom pre prax je potom príslušný vykonávací predpis *Výnos MF SR č. 55/2014 o štandardoch pre ISVS*, ktorý je podstatne obsiahnejší ako zákon a stanovuje konkrétne štandardy pre ISVS: od technic-

kých štandardov, cez štandardy prístupnosti a funkčnosti webových stránok, bezpečnostné štandardy, dátové štandardy až po štandardy elektronických služieb verejnej správy, štandardy poskytovania údajov v elektronickom prostredí a ešte mnohé ďalšie. Tento výnos je písaný informatickou „hantírkou“ a pre bežného knihovníka predstavuje v niektorých častiach takú spleť anglických výrazov, skratiek a termínov, ktorej nemá šancu bez príslušného vzdelania či niekoľkoročnej praxe porozumieť. (Informačná..., 2013, s. 244).

Je pravda, že zákon o ISVS sa vzťahuje iba na ISVS ako také a nerieši IB všeobecne ako celok, preto je návrh zákona o IB pre celý eGovernment a celú verejnú správu v štádiu prípravy. A nakoniec, z pohľadu definície povinných osôb v § 3 ods. 1 je otázne, nakoľko sa dotýka aj knižníc, keďže v ňom nie sú explicitne vymenované subjekty pod zriaďovateľskou pôsobnosťou ústredných orgánov, samosprávnych krajov či obcí, nehovoriac o iných subjektoch ako napr. vysoké školy.

Samozrejme, to nie sú všetky predpisy, ktoré majú čo dočinenia s IB, existuje aj iná všeobecná či špecifická legislatíva vo vzťahu k IB, u ktorej nie je vylúčené, že sa týka alebo sa môže týkať aj knižníc, napr. *autorský zákon* (oblasť duševného vlastníctva, rozmnožovanie a úprava počítačového programu), *trestný zákon* (počítačová kriminalita, neoprávnené nakladanie s osobnými údajmi), *zákon o elektronickom podpise*, *zákon o ochrane utajovaných skutočností* a ďalšie.

Aplikačná bezpečnosť, fyzická bezpečnosť, bezpečnosť prevádzky

Čo ma hádam najviac zaujalo, boli pred-

nášky o konkrétnych oblastiach IB v organizáciách, pretože ide o časti, s ktorými viac alebo menej prichádzam do styku pri riadení knižnice, s ktorými sa v rôznej miere stretávam pri dennej práci, resp. o ktorých musím rozhodovať z finančného hľadiska.

Aplikačná bezpečnosť sa chápe ako oblasť IB, ktorá sa zaoberá ochranou softvérových aplikácií počas celého ich životného cyklu, zavádza opatrenia na presadzovanie bezpečnostnej politiky aplikácie aj systému, na ktorom táto aplikácia beží, v snahe zabrániť bezpečnostným problémom, ktoré môžu byť spôsobené chybami v jej vývoji, nasadení alebo údržbe. (Informačná..., 2013, s. 99).

V každodennej práci akejkoľvek organizácie je práca bez nasadenia IKT nemožná, pričom pod IKT rozumieme súhrn technických zariadení (hardvéru) a súhrn programového vybavenia (softvéru). To sa týka aj knižníc, pretože v každej z nich sú nasadené konkrétne systémy a aplikácie: od operačného systému, bez ktorého by nefungoval žiadny počítač, cez špecializovaný softvér ako napr. knižnično-informačný systém, ekonomický a skladový systém, personalistika alebo grafické programy, až po bežné kancelárske aplikácie.

Oblasť aplikačnej bezpečnosti sa zdá z pohľadu knihovníka zložitá, keďže ide najmä o správne fungovanie rôznych softvérov. Ale ani tie nie sú dokonalé, sú zraniteľné, môžu sa v nich vyskytovať bezpečnostné a konfiguračné chyby a slabiny, ale aj prevádzkové nedostatky, a preto môžu byť atakované rôznym spôsobom. Kým prvé dva nedostatky sa môžu stať chybou programátorov či informatikov, prevádzkové

nedostatky sú často spôsobené užívateľmi (zamestnancami). Príkladom tohto druhu sú napr. ľahko uhádnuteľné heslá.

Spôsobov a foriem ako zabezpečiť aplikačnú bezpečnosť je viacero a je to zväčša doména informatikov. Ale aj zamestnanci môžu a mali by prispieť svojou troškou, a to silným heslom, ktoré však nebude napísané na papieri a nalepené na monitore všetkým na očiach, ako aj pravidelnou aktualizáciou antivírusových programov, opatrnosťou pri otváraní rôznych webových stránok, pri sťahovaní dokumentov, otváraní príloh elektronickej pošty a pod..

Pod pojmom *fyzická bezpečnosť* si väčšina zamestnancov predstavi objekt a jeho ochranu, napr. profesionálnou bezpečnostnou službou či ozbrojenými zložkami. V príp. menej citlivých informácií sa fyzická ochrana najčastejšie rieši mechanickými zábranami a technickými zabezpečovacími prostriedkami. (Informačná..., 2013, s.142). Veď aj v knižničnom prostredí sú známe a využívané napr. elektronické zabezpečovacie systémy napojené na pult centralizovanej ochrany Policajného zboru SR či kamerové systémy.

Ako v prípade aplikačnej bezpečnosti aj pri fyzickej bezpečnosti je nevyhnutné venovať sa jej vo všetkých fázach životného cyklu IKT (od vývoja a implementácie až po vyradenie). Fyzickú bezpečnosť tvorí ochrana IKT zariadení, ochrana sieťovej a komunikačnej infraštruktúry a ochrana priestorov (budovy, kancelárie) a v rámci nich ochrana informácií v hmotnej forme (dokumenty).

Fyzická bezpečnosť teda rieši napr. umiestnenie IKT zariadení do vhodných priestorov s protipožiarnym zabezpeče-

ním, kontrolovaný pohyb zamestnancov i tretích strán, zábranu voči vniknutiu neoprávnených osôb a pod.. Hrozieb ohrozujúcich fyzickú bezpečnosť je pomerne dosť: od úmyselného či neúmyselného narušenia dôvery, integrity a dostupnosti informácií, cez prírodné vplyvy, technické poruchy, poruchy podpornej infraštruktúry (napr. prerušenie dodávky energií), až po hrozbu zneužitia zariadení alebo neoprávneného prístupu k nim.

Možností ako tieto hrozby eliminovať je však tiež niekoľko: vonkajšie stavebné prvky (rôzne bariéry, oplotenia, múry, brány, závary), stavebné prvky samotných objektov (použitý stavebný materiál a konštrukcie, steny, strecha, stropy, podlahy, ale aj otvorové výplne pre okná, dvere, vetracie otvory, ďalej mreže, zárubne okenice a pod.), bezpečnostné zámky a uzamykacie systémy (okná, zámky dverí, elektronické zámky, trezory, bezpečnostné schránky a pod.), technické zabezpečovacie prostriedky a systémy (poplachové systémy na detekciu požiaru, na detekciu a indikáciu prítomnosti osôb, kamerové systémy).

Pokiaľ ide o prvky podpornej infraštruktúry, tie síce nedokážu zabrániť úmyselnému narušeniu, sú však schopné minimalizovať nielen hrozby neúmyselného narušenia fyzickej bezpečnosti, napr. pri zakopnutí a vytrhnutí dátových káblov či káblov napájania, ale aj hrozby vyplývajúce z prírodných vplyvov, napr. nevhodná teplota, vlhkosť, statická energia. Medzi základné prvky, ktoré dokážu týmto hrozbám zabrániť, sú napr. dvojité podlahy serverovní, podlahy s antistatickou úpravou, serverová klimatizácia, záložné zdroje na-

pájania, vedenia dátových káblov a dátové rozvážače.

Viackrát som spomínala, že IKT sú dnes bežnou a nevyhnutnou súčasťou organizácie a sú potrebné na jej efektívnu činnosť, pretože ich úlohou je podporovať procesy, ktoré prebiehajú v prevádzke organizácie (aj knižnice) a zaznamenávať ich výsledky. V tomto kontexte je *bezpečnosť prevádzky* špecifická zmysluplná činnosť zameraná na odvrátenie alebo minimalizáciu bezpečnostných ohrození (incidentov) rôznej povahy a príčiny. Bezpečnosť prevádzky preto zahŕňa prevenciu incidentov, servis a údržbu IKT, monitorovanie funkčnosti efektívnosti prevádzkových procesov a udalostí, dokonca aj takých, ktoré by mohli k incidentu viesť. (Informačná..., 2013, s. 117).

Dodržiavanie dobrých praktík, tzv. „*best practices*“ (z angl.) v oblasti bezpečnosti prevádzky začína definovaním požiadaviek na jej bezpečnosť (požiadavka na bezpečné spracovanie údajov, na udržiavanie bezpečnosti podpornej infraštruktúry, na riadenie prístupov, na kontrolu prístupu k hardvéru, na kvalifikovanú obsluhu a pod.) a nasleduje zavedením a používaním adekvátnych kontrolných mechanizmov, prioritne k vytvoreniu bezpečnostnej politiky.

Bezpečnostná politika a manažment IB

Všetky vyššie spomínané oblasti IB, aj legislatívne zázemie pre IB nenápadne vedú k tomu, že organizácia by mala mať premyslenú predstavu o úlohe, ktorú potrebuje riešiť – *zaistenie dostatočnej úrovne IB*. Na dosiahnutie a udržiavanie potrebnej úrovne IB už totiž nebude stačiť zakúpiť a implementovať nejaké technologické

riešenia, angažovať externých špecialistov alebo poveriť ňou 1-2 zamestnancov. Udržiavanie IB je už dnes trvalý proces, do ktorého je potrebné zapojiť všetkých zamestnancov organizácie, ktorí pracujú s IKT, resp. majú k nim prístup a môžu ovplyvňovať ich činnosť.

Vedenie organizácie by malo mať predstavu o jasnom smerovaní v IB, čiže *bezpečnostnú stratégiu*, v ktorej stanoví základné ciele a postup na ich dosiahnutie. Bezpečnostná stratégia má najčastejšie podobu záväzného písomného dokumentu, ktorý sa nazýva *bezpečnostná politika*. Cieľom bezpečnostnej politiky je nastavenie podmienok pre zabezpečenie primeranej úrovne ochrany informácií, s ktorými IKT pracujú, proti hrozbám, ktoré na ne pôsobia z pohľadu dôvernosti, integrity a dostupnosti.

V bezpečnostnej politike organizácia napr. deklaruje dôležitosť IB a podporu vedenia pri jej riešení, definuje na čo sa bezpečnostná politika vzťahuje, stanovuje zodpovednosť zamestnancov za jej dodržiavanie, stanovuje zásady kontroly a riešenie bezpečnostných incidentov a pod. Z toho vyplýva, že bezpečnostná politika vytvára významný rámec pre IB v organizácii, ktorý, ak má mať význam a nemá zostať iba v deklaratívnej rovine, by nemal len stanoviť ciele, ale musí určiť aj konkrétne kroky a ich postupnosť pri implementácii bezpečnostnej politiky do praxe, k čomu musia byť v organizácii vytvorené primerané personálne, finančné, organizačné, technické podmienky.

Jednou z dôležitých úloh pri tejto implementácii a vôbec pri riešení IB je definovať bezpečnostné roly pre jednotlivé úlohy IB

a k nim priradiť vhodných zamestnancov, čo v knižniciach nie je jednoduchá úloha. Odborníci sa vyjadrujú, že každá organizácia by mala mať bezpečnostného manažéra, ktorý bude mať v popise práce aj riešenie IB. Práve takýto človek má mať na starosti presadzovanie bezpečnostných požiadaviek pre procesy IKT v jej vedení. Manažérom IB však nemôže byť hoci kto. Musí to byť človek, ktorý organizáciu dobre pozná, musí mať vedomosti z IB, musí poznať štruktúru organizácie z hľadiska IKT, musí komunikovať s vedením, zamestnancami aj s tretími stranami a pod. a nemala by sa jeho funkcia spájať s inými funkciami, čomu sa však v malých organizáciách nedá vyhnúť.

Rozsah úloh v IB však je natoľko rozsiahly, že presahuje fyzické možnosti bezpečnostného manažéra. Z toho dôvodu je nevyhnutné zapojiť do úloh v oblasti IB ďalších zamestnancov v jednotlivých útvaroch a keďže malých organizáciách (aj v drvivej väčšine knižníc) nie je reálne vytvoriť tím špecialistov, vhodnejším riešením je k manažérovi IB vybrať spomedzi zamestnancov najvhodnejších kandidátov, ktorí mu pomôžu zabezpečovať IB na úrovni priranej pre danú organizáciu.

Ako to teda naozaj vidím ja?

Môžem povedať, že zabezpečiť IB v knižniciach v plnom rozsahu nie je možné a ani potrebné. Treba si uvedomiť, že knižnice nepatria do kritickej infraštruktúry, ktorá je definovaná ako „...*tá časť národnej infraštruktúry, ktorej zničenie alebo znefunkčnenie v dôsledku pôsobenia rizikového faktora spôsobí ohrozenie života a zdravia obyvateľstva.*“ (Národná politika..., s. 8), a na ktorú sú z hľadiska IB kladené ove-

ľa vyššie nároky. To však neznamená, že v knižniciach nie je nutné sa ňou zaoberať. Ako teda na to?

V prvom rade záleží na type knižnice. Riešenie IB by malo byť priamo úmerné veľkosti knižnice a jej forme. Inak sa bude zaoberať touto problematikou národná alebo vedecká knižnica, ktorá je inštitúciou s právnou subjektivitou, inak akadémická alebo špeciálna knižnica, ktorá je organizačným útvarom iného právneho subjektu, inak verejná knižnica zriaďovaná regionálnou alebo miestnou samosprávou. To, ako a či vôbec riešiť v knižnici IB, je závislé od mnohých faktorov. Zo skúseností našej knižnice si dovoľm uviesť tie, ktoré považujem za najdôležitejšie a zároveň na príklade nejakého fiktívneho problému poukázať na ich dôležitosť:

1. Personálne zabezpečenie

Problém: objaví sa chybové hlásenie na monitore, ktorému knihovník nerozumie, resp. nevie posúdiť jeho závažnosť alebo dôjde k výpadku energie vplyvom zlých poveternostných podmienok a v dôsledku toho následne k výpadku servera či pracovných staníc zamestnancov;

Knižnice veľmi dobre vedia, aké je nevyhnutné zabezpečiť, aby IKT fungovali bez problémov, pretože akýkoľvek technický či softvérový problém v prevádzke IKT vyvoláva následne ďalšie problémy v práci ostatných zamestnancov. Je naozaj nevyhnutné zabezpečiť dostatočné personálne kapacity (najlepšie vlastné, v horšom prípade aspoň externé), ktorých úlohou je starostlivosť o bezproblémovú prevádzku IKT za každých okolností (dovolenky, PN a pod.). Aj u nás máme za sebou obdobia, kedy náš jediný zamestnanec pre IKT trávil

dovolenku v zahraničí a práve v tom čase sa vyskytli závažné problémy, ktoré značne obmedzovali v práci ostatných zamestnancov.

2. *Technické či softvérové zabezpečenie*

Problém: výpadok energie spôsobí okamžité vypnutie PC, pričom sa stratia práve spracovávané dáta, alebo častejší výskyt búrok má za následok poškodenie PC alebo iných IKT zariadení;

Hádám nemusím predstavovať tie technické zariadenia, ktoré uvádzanému problému dokážu zabrániť, napr. záložné zdroje (UPS), aby pri výpadku energie zamestnanec mohol dokončiť prácu a korektne vypnúť svoj počítač, alebo prepäťovú ochranu, ktorá chráni elektrické siete a zariadenia pred prepätím vzniknutým atmosférickými výbojmi a od spínacích pochodov v sieťach. Dnes by to mala byť už bežná súčasť technického vybavenia aj v knižniciach, pretože poškodenie PC znamená hľadať ďalšie zdroje na opravu či výmenu. Aj u nás sme už mali skúsenosti s poškodením IKT zariadení v dôsledku búrok, na základe čoho sme pri rekonštrukcii elektrickej siete nezabudli aj na prepäťovú ochrany.

3. *Organizačné podmienky*

Problém: vypadne server a knihovník v snahe odstrániť problém čo najskôr ho reštartuje alebo zamestnanec z iného útvaru má prístup k údajom o registrovaných používateľoch;

Vstup do serverovne, resp. prístup k serveru (ak nie je umiestnený v stavebne oddelenej miestnosti) nesmie byť umožnený komukoľvek. Ide zväčša o drahé zariadenia, ktoré ak sa zakúpia a nasadia, majú fungovať niekoľko rokov a ich poškodenie po neoprávnenom zásahu môže mať

pre knižnicu neblahé následky. Pokiaľ ide o druhý príklad problému, ochranu osobných údajov (akýchkoľvek, zamestnancov či používateľov) nariaďuje zákon, ale aplikácia v praxi je už na konkrétnej knižnici.

V takých prípadoch je vhodné mať prístupé interné dokumenty, ktoré nastavujú aj také pravidlá ako napr. ktorý zamestnanec a kedy má prístup do objektu knižnice, v ktorých priestoroch a v akom čase sa môže pohybovať, za ktoré technické zariadenia je zodpovedný, ako majú byť uložené dokumenty, na ktorých sa nachádzajú osobné údaje, a pod.. Z mojich skúseností môžem povedať, že úplne najhoršia je situácia, keď zásahy do hardvéru či softvéru robí každý, kto sa na to cíti, že osobné údaje sú na mieste viditeľnom pre akúkoľvek (aj cudziu) osobu, že heslá do systémov sú napísané na lístok a prilepené na monitoroch a pod.. Ako príklad nedostatočnej ochrany informácií uvediem situáciu z našej knižnice, ku ktorej došlo ešte v 90. rokoch, kedy zásahom zamestnanca došlo k vymazaniu asi 2-týždňovej práce katalógátorov a keďže v tom čase knižnica nemala nastavené pravidelné zálohovanie dát, bolo nevyhnutné už raz spracované dokumenty spracovať znova.

4. *Finančné možnosti*

Finančné zdroje sú „kameňom úrazu“ pri riešení mnohých problémov, s ktorými knižnice neustále zápasia. Nie vždy je ľahké rozhodnúť ako naložiť s prostriedkami rozpočtu, najmä ak sa vyskytnú viaceré naliehavých výdavkov naraz a financie nestačia. A pritom nezáleží na tom o akú veľkú knižnicu ide, pretože každá knižnica má s tým problém, bez ohľadu na veľkosť jej rozpočtu. V takom prípade je už len na

každom „šéfovi či šéfke“ knižnice, čo považuje za prioritu. Tu hádam len pripomeniem, že než rozhodne o výdavkoch v oblasti IB, musí mať dostatok informácií od kompetentných zamestnancov, musí zväžiť či napr. ak nebude mať funkčné UPS pri PC a dôjde k strate dát, nebudú v konečnom dôsledku náklady na opätovné spracovanie vyššie ako je zakúpenie funkčného záložného zdroja. A podobných príkladov na rozhodovanie je veľa...

Záver

Možno sa niektorým čitateľom môže zdať, že príspevok s týmto obsahom do Bulletinu SAK ani nepatrí, že toto nie je oblasť, ktorou by sa mala knižnica zapodievať. Omyl! Pracujem v knižnici už 25 rokov a mám ešte v živej pamäti ako sa IKT postupne dostávali do života knižnice a nám knihovníkom pod kožu. Začiatky boli naozaj ťažké, postupne začali počítače a tlačiarne (lebo v 90. tých rokoch sa u nás o nejakej serióznej informačnej a komunikačnej infraštruktúre nedalo hovoriť) akceptovať všetci zamestnanci, neskôr sme začali pristupovať k IKT a k ich implementácii koncepcie. Avšak až v posledných rokoch sme sa začali zaoberať aj bezpečnosťou, ktorá sa realizovala akosi postupne, aj na základe viacerých zlých skúseností. Totiž treba si uvedomiť jedno: že IKT sú tu a už nikdy neodídu a je treba im venovať takú istú pozornosť ako knihovníckej práci. Už navždy budú v knižniciach, našimi pracovnými

prostriedkami a ako také ich treba správne používať aj chrániť. Už navždy tu bude internet (alebo iná verejná sieť) a teda aj hrozba zneužitia informácií. A aj preto oblasť IB v knižniciach nie je až taká nepodstatná ako sa na prvý pohľad môže zdať. Je skutočne dôležitá, ale hĺbku dôležitosti v tej ktorej knižnici už ponechávam na jej vedenie.

Bibliografické odkazy

Informačná bezpečnosť: študijné materiály pre kurzy informačnej bezpečnosti pre manažérov a vedúcich pracovníkov. Ed. Daniel Olejár. Bratislava: Ministerstvo financií Slovenskej republiky, 2013. 297 s.

Národná politika pre elektronické komunikácie pre roky 2009-2013. [online]. [cit. 24.8.2014]. Dostupné na <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=77322>

Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z. z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy. [online]. [cit. 14.8.2014]. Dostupné na <http://www.informatizacia.sk/aktuality-novy-vynos-c-55-2014-z-z-o-standardoch-pre-informacne-systemy-verejnej-spravy/17066c>

Zákon Národnej Rady Slovenskej republiky č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [online]. [cit. 14.8.2014]. Dostupné na <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2006-275>

**E-KNIHY V E-DEPOZITÁROCH – OD AKVIZÍCIE AŽ PO SPRÍSTUPNENIE
KNIŽNIČNÝCH E-FONDOV / E-BOOKS IN E-REPOSITORIES – FROM
ACQUISITION UP TO THE PROVIDING AN ACCESS TO LIBRARY
E-COLLECTIONS**

*Snopková, Blanka, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici
blanka.snopkova@svkbb.eu*

Abstrakt: *The paper brings information on the 14th annual Conference for Librarians, held on 29th April 2014 in the State Scientific Library in Banská Bystrica. The papers, focused on the problems of acquisition, creating, availability and preservation of library e-collections, were presented by six participants from China, Germany, Poland and Czech Republic. Experiences from Slovakia were described by five domestic authors. Round table negotiations between the German Library Association and Slovak Library Association with the presence of Slovak and Czech library professionals were also a part of the seminar.*

Keywords: *acquisition, copyright, e-readers, e-books, library e-collections, book market, conference for librarians, State Scientific Library in Banská Bystrica.*

Kľúčové slová: *akvizícia, autorské právo, e-čítačky, e-knihy, knižničné e-fondy, knižný trh, odborné seminár, ŠVK v Banskej Bystrici.*

Snaha jednotlivca vybaviť si takmer všetky potrebné záležitosti on-line viedla k prenikaniu elektronizácie do všetkých oblastí života. Digitálna éra, e-papier, e-atrament, e-kniha sú pojmy, ktoré si každým dňom viac a viac nárokuje pozornosť pracovníkov knižníc. E-generácia používateľov knižnično-informačných služieb sa stále nástojčivejšie dožaduje, aby dokumenty boli sprístupňované novým spôsobom – prostredníctvom internetu, aby mala k nim neobmedzený prístup z akéhokoľvek miesta, kedykoľvek, bez akýchkoľvek obmedzení, s rýchlou dostupnosťou obsahov a jednoduchou navigáciou smerom k požadovaným informáciám. Na tento trend sa knižnice snažia pružne reagovať, avšak ich napredovanie v tejto oblasti je limitované viacerými prekážkami, ktorých odstránenie nie je jednoduché.

Elektronické knihy nie sú novým pojmom.

Vydavateľstvá sa možnosťami digitálne distribuovaných publikácií zaoberajú už desaťročia. Až v novom tisícročí sa však tento segment trhu rozvinul do skutočne obrovských rozmerov a nastúpil cestu neustáleho rastu, ktorý je podporovaný výrazným technologickým rozvojom. Tento trend nemohli ignorovať ani knižnice, ktorých používatelia sa s e-knihami už dlhšie stretávajú prostredníctvom licencovaných elektronických databáz. Kým v USA knižnice v tejto súvislosti riešia problémy organizačné a ekonomické,¹ nárast e-fondov a ich výpožičiek v knižniciach krajín EÚ zabrzdlilo prísne autorské právo. Čoraz viac sa hovorí

1 Rozvoj trhu so sebou priniesol obrovský počet poskytovateľov, ktorí ponúkajú formálne tú istú službu, len s odlišným obsahom a knižnice z nich musia vybrať dodávateľa, ktorý im dokáže poskytnúť čo najviac kníh za čo najvýhodnejších finančných podmienok.

o potrebe vytvorenia celoeurópskeho právneho rámca, ktorý by upravoval spôsob, ako sa smie v knižniciach zaobchádzať s digitálnymi médiami. Cieľom tejto iniciatívy je zabezpečiť občanom Európskej únie komplexný a voľný prístup k elektronickým dokumentom a chrániť záujmy knižníc v digitálnom svete. Pre knižnice na Slovensku sa akvizícia a sprístupňovanie e-dokumentov stali skutočne náročnou výzvou, hľadajú vhodných poskytovateľov a formy akvizície digitálnych dokumentov, niekedy dokonca samotné preberajú funkciu vydavateľstiev e-dokumentov. V ostatnom období sa touto témou začali špecialisti zaoberať intenzívnejšie, ovplyvnení a inšpirovaní najmä výsledkami rokovaní zahraničných expertov.

V snahe vytvoriť širšiu platformu pre prediskutovanie otázok budovania a sprístupňovania knižničných e-fondov a koncentrovať pozornosť knižníc na túto aktuálnu tému bol otázkam akvizície, budovania, sprístupňovania a ochrany knižničných e-fondov venovaný aj XIV. ročník odborného seminára pre pracovníkov knižníc, ktorý sa uskutočnil 29. apríla 2014. Seminár zorganizovala Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici (ŠVK) v spolupráci so Slovenskou asociá-

ciou knižníc (SAK), Spolkom slovenských knihovníkov a knižníc a Goethe-inštitútom v Bratislave.

Cieľom odborného seminára pre pracovníkov knižníc bolo:

- poskytnúť prehľad poskytovateľov databáz e-kníh na domácom a zahraničnom trhu, prehľad možností využívania týchto databáz a jednotlivých metód akvizície e-dokumentov,
- poskytnúť prehľad vydavateľov e-kníh na Slovensku
- poukázať na nutnosť prispôbiť autorské právo požiadavkám a výzvam digitálneho veku, na nutnosť zásadných zmien autorského zákona, ktoré by umožňovali využívať e-zdroje v knižniciach bez obmedzení,
- prezentovať iniciatívy knižníc európskych štátov v oblasti ochrany záujmov knižníc a čitateľov v digitálnom svete,
- prezentovať metodiku spracovania e-dokumentov, vrátane tzv. born-digital dokumentov v rámci existujúcich knižnično-informačných systémov,
- predstaviť skúsenosti s akvizíciou, spracovaním, sprístupňovaním a ochranou e-dokumentov v knižniciach na Slovensku aj v zahraničí.

Podujatie otvorili PhDr. Oľga Lauková, PhD. – riaditeľka ŠVK v Banskej Bystrici a PhDr. Daniela Džuganová – predsedníčka SAK. Na seminári sa zúčastnili aj predstavitelia Ministerstva kultúry SR – riaditeľka odboru múzeí, galérií a knižníc – Mgr. Monika Lopušánová a PhDr. Ján Molnár, ako aj zástupcovia najväčších slovenských knižníc – PhDr. Darina Janovská – riaditeľka odboru služieb Slovenskej národnej knižnice v Martine a riaditeľ Úseku knižničných činností Univerzitnej knižnice v Bratislave PhDr. Dušan Lechner.

V prvom bloku odzneli príspevky vzácných zahraničných hostí z Nemecka a Číny. S príspevkom *E-médiá v nemeckých knižniciach – výzvy, stanoviská, iniciatívy* vystúpil Guido Jansen, M. A. Dipl. Dok., ktorý od októbra 2013 pôsobí v Nemeckom zväze knižníc a ťažisko jeho práce tvoria okrem medzinárodného odborného prepojenia knižníc aj témy zamerané na e-knihy, autorské právo, spoločenskú rôznorodosť a demografické zmeny

E-služby pre čitateľov v Šanghajskej knižnici predstavil riaditeľ sekcie služieb Šanghajskej knižnice Yi Zhang. Je prvým čínskym expertom v oblasti knihovníctva, ktorý pricestoval na Slovensko a slovenským knihovníkom predstavil skúsenosti modernej a svetovo konkurencieschopnej knižnice, ktorá má v Číne prestížne postavenie v oblasti zavádzania a poskytovania elektronických služieb čitateľom. Predstavil činnosť tamojšieho Democentra nových technológií (New Technology Demo Center, v skratke NTDC), ktoré bolo zriadené v roku 2010, hlavne kvôli podpore elektronických služieb. Prezentoval tiež využívanie čítačiek elektronických kníh, vrátane svetovo zná-

mych Kindlov a najobľúbenejších miestnych čítačiek Hanwon. Čo sa týka prognóz do budúcnosti, naznačil, že e-čítačky postupne strácajú konkurencieschopnosť a NTDC sa sústreďuje na podporu iných spôsobov čítania elektronického obsahu, napr. vytvorením webovej stránky „*Digitálne čítanie pre obyvateľov Šanghaja*“ <http://e.library.sh.cn>. Zaujímavosťou si môžu na stránke prečítať, alebo z nej stiahnuť milióny kníh a periodík. Okrem webovej verzie má stránka aj mobilnú verziu pre operačné systémy iOS a Android. Čitatelia môžu využiť túto službu prostredníctvom svojich mobilov kedykoľvek chcú. Na vstup do databázy môžu využiť aj QR kódy.

Ďalší prednášajúci prezentovali skúsenosti s využívaním e-kníh v Čechách a v Poľsku. Príspevok *České e-knihy pre knižnice* predniesol Ing. Jiří Pavlík z Karlovej univerzity

Guido Jansen, Nemecký zväz knižníc

Yi Zhang, riaditeľ sekcie služieb Šanghajskej knižnice

v Prahe (Ústav výpočtovej techniky). Predstavil trh s e-kniami v Českej republike a najznámejšie internetové kníhkupectvá: *Palmknihy* (ktoré knihy ponúka aj v rámci elektronických obchodov *knihy.idNES.cz* alebo *Alza*), *Kosmas*, ktoré predáva svoje knihy tiež v rámci internetového obchodu *Datart*, *e-Reading*, *rajknih.cz*, *ebook.cz*, atď. V Českej republike e-knihy, vrátane českých, ponúka tiež významné medzinárodné internetové kníhkupectvo *eBook store*, *Play Books*, či slovenský *Martinus*. Na trhu pôsobí aj rad menších internetových kníhkupectiev, kníhkupectvá nakladateľov, napr. *Nakladateľstvo a vydavateľstvo Aleš Čeněk*, *Levná knihovna*. Nakladateľstvo *Akademie* má vlastný e-shop. J. Pavlík sa zameril aj na prezentáciu možností, ktoré majú knižnice v rámci platnej legislatívy – licencovať si e-knihy od nakladateľov a využívať ich platformy. Účastníkom predstavil niekoľko platforiem, ktoré je možné využívať pri sprístupňovaní českých kníh: platformu *EBRARY Dash*, platformu *E-knihy do každej knihovny*, ktorá umožňuje e-knihy ponúkať na čítanie v knižnici, *eReading CZ*, *Levná knihovna* a *Flexibooks*. Platforma *EBSCO* sa tiež pripravuje ponúknuť české knihy.

Piotr Polus – zástupca riaditeľa Vojvodskej verejnej knižnice E. Smolki v Opole a vedúci Poradensko-metodického centra predstavil v príspevku *E-knihy vo Vojvodskej verejnej knižnici E. Smolki v Opole* skúsenosti poľských kolegov. *Elektronické dokumenty od akvizície po sprístupnenie čitateľom – prax v SVK v Hradci Králové* nazvala svoj príspevok Mgr. Lucie Jirků zo Študijnej a vedeckej knižnice v Hradci Králové, ktorá predstavila každodennú prax tejto významnej českej knižnice s e-zdrojmi – ich získavanie,

spracovanie, uloženie a sprístupňovanie z vlastného úložiska knižnice, ktoré so sebou prináša okrem iného aj zmenu tradičných pracovných postupov.

Druhý blok seminára bol užšie zameraný na akvizíciu e-kníh, na jej efektívnosť a funkcionálnosť, na prezentáciu reálnych skúseností s využívaním čítačiek e-kníh v knižniciach. Ako prvý odznel príspevok *Akvizícia a využívanie e-kníh v súvislosti s národnými projektmi CVTI SR*, ktorý pripravili Mgr. Michal Sliacky a PhDr. Gabriela Mikláňková z Centra vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) v Bratislave. Informovali o spôsobe akvizície a sprístupňovaní e-kníh v CVTI SR, ktoré je riešiteľom viacerých národných projektov, zameraných na podporu výskumu a vývoja na Slovensku (projekty NISPEZ, NISPEZ II, NITT SK). CVTI SR má viaceré možnosti a zdroje pre akvizíciu e-kníh, preto aj jeho ponuka svetových elektronických informačných zdrojov je široká. Účastníkom prezentovali skúsenosti s využívaním e-kníh a skúsenosti s využívaním čítačiek e-kníh.

Ing. Jozef Dzivák, riaditeľ Slovenskej chemickej knižnice v Bratislave sa vo svojej prednáške snažil nájsť odpoveď na otázku: *Ako by mala moderná knižnica reagovať na požiadavky zo strany univerzity?* Zdôraznil, že na pozície, ktoré tradične zastávali knižnice, sa snaží dostať množstvo ich konkurentov. Hrozby sú všadeprítomné. Rozpočty knižníc sa upravujú a znižujú. Knižnice sú nútené zatvárať svoje pobočky kvôli nedostatku finančnej podpory. Pre svojich zriaďovateľov sú nepotrebné, pretože “všetko je dostupné on-line”. Hoci knižnice ako organizácie sa jednoznačne dokázali zmenám prispôbiť, rýchle tempo zmien spô-

sobilo, že medzera na trhu, ktorú knižnice dlho vyplňali, sa postupne stáva pre ne nehostinná. Ak chcú aj naďalej existovať, bude potrebná radikálna zmena v ich fungovaní.

Dajme e-knihám zelenú! znel názov príspevku autoriek z ŠVK v Banskej Bystrici (PhDr. Oľga Lauková, PhD. – Mgr. Zuzana Kopčanová – Mgr. Katarína Šmelková), ktorý analyzoval výsledky výskumu zameraného na elektronickú gramotnosť čitateľov Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici a ich schopnosť pracovať s najnovšími typmi e-dokumentov.

Ing. Jozef Gross, zástupca spoločnosti Slovart G.T.G. v Bratislave vo svojom príspevku *Efektívnosť a funkcionálnosť v akvizícii – budovanie fondov zahraničných odborných e-knžíh* zdôraznil, že najväčšie obavy knihovníkov v súvislosti s elektronickými titulmi prichádzajú v spojitosti s otázkou archivácie a trvalým prístupom. Logika, význam a spôsob využitia elektronických publikácií je však úzko spojená najmä so súčasnou rýchlosťou „spotrebou“ odborných informácií, ktoré veľmi rýchlo morálne zastarávajú. Elektronický titul pre potreby vedeckej komunity nevyhnutne potrebuje bohaté doplnkové služby, vyhľadávací systém a jednoduchosť práce. Knižnice majú možnosť požiadať dodávateľa o skúšobný zväčša 30-dňový TRIAL prístup a vyskúšať si funkcionálnosť a obsah kupovaných elektronických titulov ešte predtým, ako sa rozhodnú vystaviť objednávku.

Zaujímavé myšlienky, ako vždy, priniesol Mgr. Ladislav Svršek z Albertina icome, Bratislava. Vo svojom príspevku *Aktuálne komerčné modely akvizície e-knžíh* zhrnul súčasnú situáciu so sprístupňovaním e-knžíh v slovenských knižniciach do jednej stručnej

vety: „Namiesto zmysluplnej zmeny legislatívy sa knižnice snažia úplne nezmyselne prispôbiť existujúcim právnym predpisom.“ V podstate sa snažia vyhovieť niečomu, čomu sa možno vyhovieť ani nedá. Staré gentlemanské pravidlo: „Žena a fajka sa nepožičiavajú,“ doplnil o myšlienku, že „ani inteligentný telefón, ani tablet a ani mnohé čítačky by sa nemali požičiavať, pretože sú to osobné zariadenia, v ktorých má ich majiteľ aj citlivé údaje (vrátane možnosti okamžite platiť a pod.).“ Upozornil, že podľa súčasných pravidiel sa knižnica má stať len akýmsi ďalším obchodným miestom, kde používateľ zistí, aké e-knihy sú v ponuke, ale napokon si aj tak musí vytvoriť vlastné používateľské konto a za publikáciu nejakou platbou či mikroplatbou (SMS a pod.) zaplatiť. Takže len predaj e-knžíh a žiadne knižničné činnosti. To je neprípustné!

Mgr. Jan Luprich z EBSCO Information Services v Prahe sa vo svojom vystúpení zamerával na prezentáciu *EBSCO eBooks*. Predstavil rôzne akvizičné modely a poukázal na dôležitosť „používateľského komfortu“ pri sprístupňovaní e-zdrojov.

Súčastou konferencie bolo aj rokovanie predsedníčky SAK PhDr. Daniely Džuganovej s predstaviteľom Nemeckého zväzu knižníc Guidom Jansenom, M. A. Dipl. Dok., na ktorom sa zúčastnili aj prizvaní riaditelia slovenských knižníc.

XIV. ročník seminára pre pracovníkov knižníc zhodnotila a uzavrela PhDr. Blanka Snopková, PhD. – odborná a organizačná garantka podujatia. Všetky príspevky, ktoré na podujatí odzneli, budú záujemcom k dispozícii prostredníctvom recenzovaného zborníka, ktorý vyjde tlačou v septembri 2014.

Michal Sliacky, Centrum vedecko-technických informácií SR
michal.sliacky@cvtisr.sk

Abstract: When comprehending a library as a physical place, its role as a place for learning and education, cultural centre as well as a place of social contact has been still more often emphasized. Digital media have become more important within the range of library-information services. The increase of digitization of library collections and virtualization of library services bring the question of how to present and make accessible the virtual offer in libraries. Behind the idea of presenting the virtual content in library spaces, stands the effort of libraries to be perceived as innovative, modern institutions. Library work should be more visible in the digital information space. The Goethe-Institut in Bratislava, in cooperation with partners, invited to participate to this event the representatives of three German libraries, a big research library, a new modern municipal library and a public library with the education centre, as well as three Slovak professional librarians.

Keywords: Right to e-read, Bavarian State Library in Munich, Nuremberg Public Library, Stuttgart's Municipal Library, University Library in Bratislava, Slovak Centre of Scientific and Technical Information, MediaInfo

Kľúčové slová: Právo na e-čítanie, Bavorská štátna knižnica v Mníchove, Mestská knižnica v Norimbergu, Mestská knižnica Stuttgart, Univerzitná knižnica v Bratislave, Centrum vedecko-technických informácií SR, MediaInfo

Konferencia s názvom **Knižnica – fyzické miesto s digitálnou ponukou** sa konala v Univerzitnej knižnici v Bratislave 6. mája 2014. Organizátormi boli Goetheho inštitút Bratislava, Univerzitná knižnica v Bratislave (UKB), Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky (CVTI SR), Spolok slovenských knihovníkov a knižníc (SSKK) a Slovenská asociácia knižníc (SAK).

Konferencii predchádzalo podujatie v CVTI SR (5. 5. 2014) – panelová diskusia o témach **právo na elektronické čítanie v knižniciach** pri príležitosti európskej

kampane a úprava o povinných výtlačkoch aj pre **elektronické publikácie v Nemecku a na Slovensku**. Diskusia prebehla medzi zástupcami nemeckého knihovníctva: pani **Elisabeth Sträter** (riaditeľka Bildungscampus/Mestská knižnica Norimberg), pani **Inkou Jessen** (vedúca siete pobočiek, Mestská knižnica Stuttgart) a zástupcami slovenských profesných združení (Alojz Androvič, Daniela Džuganová, Sylvia Neisser Kováčová, Silvia Stasselová a Mária Žitňanská).

Dostupnosť knižných titulov v elektronickej podobe považuje súčasná spoločnosť za niečo už celkom prirodzené. Rozdiel oproti

tradičným tlačným titulom nespočíva iba vo fyzickom nosiči, ale vo forme licencie. Tlačná kniha je – jednoducho povedané – majetkom kupujúceho, v prípade e-knihy je to trochu zložitejšie a používateľ častokrát získava iba licenciu umožňujúcu prístup k nej.

Podľa v súčasnosti platného autorského práva sú knižnice oprávnené získavať a ožičiavať knihy. Na elektronické médiá typu e-knihy sa však táto úprava nevzťahuje. Verejné knižnice tak na požičiavanie e-kníc nemajú právny nárok. Je na vlastníkoch práv či a za akých podmienok povolia sťahovanie kníh z internetových stránok knižníc. V zásade to znamená, že každá knižnica si musí ku každej e-knihe vyrokovať licenciu.

EBLIDA (Európska kancelária knihovníckych, informačných a dokumentačných združení) založila pracovnú skupinu a od-

štartovala v roku 2014 celoeurópsku informačnú kampaň s názvom **Právo na e-čítanie** (The right to e-read). Kampaň vyzýva knižnice v Európe, aby spoločne bojovali za moderné autorské právo, ktoré by povoľovalo právo na nákup, požičiavanie a čítanie e-kníc v knižniciach.

Diskusia priniesla zaujímavú výmenu názorov a skúseností na dané témy. Bolo vidieť, že nemeckí kolegovia – hoci čelia podobným problémom ako my, sú predsa o čosi ďalej. Na Slovensku je potrebné pokračovať v začatej odbornej diskusii na danú tému, ujasniť si terminológiu a typológiu dokumentov ako aj knižníc, ktorých sa problematika týka a v neposlednom rade stanoviť jasné, zrozumiteľné a spoločné ciele, s ktorými možno začať informačnú kampaň v našich podmienkach.

Samotná konferencia sa konala na druhý

deň v UKB. Tak, ako v predošlý deň, išlo o nemecko-slovenské podujatie. Odznali tri nemecké prednášky a tri slovenské.

Moderátorom prvého bloku bol **Alojz Androvič**, *Univerzitná knižnica v Bratislave*. Úvodné slová predniesli **Reinhard Wiemer**, *Chargé d'affaires, Veľvyslanectvo SRN Bratislava* a **Sylvia Neisser Kováčová**, *Goetheho inštitút Bratislava*.

Po úvodných slovách a príhovoroch odznela prvá prednáška nemeckého hosťa: **Klaus Ceynowa** zástupca riaditeľa *Bavorskej štátnej knižnice v Mníchove*. Prezentácia upútala ako vizuálne, tak aj obsahovo. Výzvou bol už samotný názov, ktorý predpovedal zaujímavo strávené počúvanie prednášky odborníka – **Poznanie v digitálnej ére – mobilné, v rozšírenej realite, personalizované, ovládané gestami**. Ceynowa podrobne predstavil Bavorskú štátnu knižnicu, jej bohaté, unikátne fondy a služby. Podrobne sa venoval digitalizačnému centru (založené v r. 1997), ktoré vďaka svojej činnosti patrí k najväčším v Nemecku. Za veľmi inovatívny spôsob sprostredkúvania poznania cez rozšírenú realitu možno považovať to, že knižnica využíva mobilné aplikácie, vďaka ktorým prezentuje svoje zbierky a objekty. Za zmienku stoja dve mobilné aplikácie: „Ludwig II. – po stopách rozprávkového kráľa“. Nejde len o klasického multimediálneho sprievodcu, ktorý používateľa sprevádza na určité miesta a prostredníctvom historických obrazov, rozhovorov, fotografií a zvukových dokumentov ponúka používateľom informácie. Druhá zaujímavá mobilná aplikácia Bavorskej štátnej knižnice využíva jej bohatý fond zdigitalizovaných historických máp a objektov (napr. glóbusy) z rôznych

období. Vďaka 3D obrazovkám a technológiám ich môže používateľ ovládať rukami a cestovať akoby v čase a priestore.

Nemenej zaujímavou bola aj diskusia po skončení prezentácie, kde sa riešila úloha a rola moderného knihovníka. Budeme ešte vôbec potrební? Riešením môže byť všeobecne vzdelaný knihovník v oblasti humanitných a spoločenských vied so zameraním na informačno-komunikačné technológie (nie však programátor).

Menej technologicky, viac komunitne a sociálne pôsobia aktivity *Mestskej knižnice v Norimbergu*. Prezentovala ich riaditeľka **Elisabeth Sträter** v prednáške s názvom **Od inkunábuly k e-knihe: digitálne ponuky v Mestskej knižnici, Norimberg**. V úvode bola predstavená samotná knižnica, systém pobočiek a fondy. Ide o najstaršiu nemeckú verejnú knižnicu. Z hľadiska marketingových aspektov sa knižnica koncentruje na komunikačný koncept a koncept rozvoja pozostávajúci z troch pilierov (inovácia pre budúcnosť, tradícia a servis). Knižnica má viacstranné kooperácie so školami a inými inštitúciami v meste Norimberg. Ponúka vzdelávacie kurzy a vytvára vzdelávací kampus Norimberg. Ide o miesto celoživotného učenia sa. Pri otvorení novej ústrednej knižnice bolo dôležité zachovávať komunikačnú koncepciu, s ktorou knižnica vystupuje navonok. Pri vývoji koncepcie značky sa držali symbolov mesta Norimberg.

Za digitálnu ponuku knižnice možno považovať klasické elektronické služby, technológie, napr. digitalizačný projekt vzácnych dokumentov alebo systém e-výpožičiek (onleihe). Za zmienku však stoja najmä programy na podporu čítania, napr.

ONILO, ktorý sa využíva aj vo vyučovaní (Centrum čítania). Mestská knižnica ponúka okrem toho aj poradcov, ktorí radiu pri rôznych spôsoboch a formách učenia sa.

Po prestávke na kávu pokračovala konferencia poslednou prednáškou zahraničných hostí. **Medzi share economy a digitálnou čitateľskou kompetenciou: Mestská knižnica, Stuttgart ako multimedialne miesto vzdelávania** je názov prezentácie, ktorú predniesla vedúca mestských pobočiek *Mestskej knižnice v Stuttgarte* **Inka Jessen**. V úvode podrobne predstavila novú budovu mestskej knižnice, ktorá bola otvorená v roku 2013. Mestská knižnica, Stuttgart pozostáva z ústrednej knižnice a zo sedemnástich obvodných knižníc, ale má aj jednu putovnú knižnicu s dvoma bibliobusmi, ktoré majú 22 zastávok v meste. Ide o tretiu najväčšiu mestskú knižnicu v Nemecku, ktorá sa pýši titulom Knižnica roka 2014. Nová knižnica je architektonický koncept, využíva inovatívnu knižničnú techniku a technológiu (napr. patrí k prvým, ktoré zaviedli výpožičky prostredníctvom RFID). Prednášateľka veľmi podrobne opísala priestor a interaktívne priestory knižnice. Používatelia majú k dispozícii dotykové obrazovky, audio a video sprievodcu celou knižnicou, či obrazovky ponúkajúce čítania z diel menej známych regionálnych autorov. Zrakovo znevýhodnení môžu využiť čítacie zariadenia, záujemcovia o hudbu hudobnú knižnicu (kde môžu hrať aj na rôzne nástroje) a pod. Zaujímavosťou je 24-hodinová možnosť vrátenia kníh, ale aj napr. knižnica pre tých, ktorí nechcú alebo nemôžu v noci spať.

Ťažiskom prednášky bola elektronická

knižnica a jej digitálna a multimedialna ponuka – čím prednášateľka predstavila svoj koncept mestskej knižnice ako multimedialneho miesta na učenie. Na záver sa venovala aj digitálnej čitateľskej gramotnosti a hovorila o tom, ako vyzerá realita, a aký je výhľad do budúcnosti.

Blok domácich prednášok moderovala **Daniela Džuganová**, *Univerzitná knižnica, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, predsedníčka Slovenskej asociácie knižníc*.

Konferenčný príspevok s názvom **Digitálna knižnica do vrecka** predniesol vedúci odboru digitalizácie **Tomáš Fiala** z *Univerzitetnej knižnice, Bratislava*. Nešlo o klasický prednes PPT prezentácie, ale skôr o praktickú ukážku digitálnej knižnice.

Všetko, čo Fiala prezentoval na obrazovke, bol obsah iPadu, na ktorom bežala štandardná aplikácia Digitálnej knižnice UKB. Tá používa software MediaInfo. Fiala na príklade titulu *Pressburger Zeitung*, ktorý je momentálne v MediaInfo importovaný, prezentoval možnosti vyhľadávania a listovania (zobrazenie viacerých čísel z jednotlivých dní) a pod. Prednášku možno oceniť za veľmi názorné praktické ukážky základnej práce s digitálnou knižnicou.

Ďalšiu prednášku s názvom Virtuálna ponuka CVTI SR vede a výskumu na Slovensku prezentovala Mária Žitňanská, riaditeľka sekcie *Vedecká knižnica, CVTI SR* (spoluautori: Michal Sliacky a Jana Kasáková). Príspevok priniesol základné informácie o súčasných možnostiach a aktivitách CVTI SR v informačnej podpore výskumu a vývoja (VaV) na Slovensku v kontexte národných projektov a vlastných zdrojov na nákup e-zdrojov. Hlavnou témou boli technické a právne možnosti priamej vir-

tuálnej informačnej ponuky CVTI SR založenej na prístupe k portfóliu odbornej a vedeckej literatúry od renomovaných svetových vydavateľov. V prezentácii sa riešili aj otázky spojené s konzorciálnym nákupom prístupov k vedeckému obsahu a s licenčnými podmienkami prístupu a využívania e-zdrojov. Otázky autorských práv a obmedzení, ktoré sa vyskytujú pri digitalizácii, spracovávaní a sprístupňovaní e-zdrojov, ktoré sú diskutabilné aj v súvislosti s budovaním bibliografickej databázy SciDAP ako komplexného nástroja pre tvorbu metadát e-zdrojov slovenskej proveniencie a jej plánované prepojenie s repozitárom – dlhodobým úložiskom digitálnych dokumentov CVTI SR.

V poslednej prednáške konferencie ***Aké budú trendy vo vzdelávaní?*** Jozef Dzi-vák, riaditeľ Slovenskej chemickej knižnice (SCHK), sa, za pomoci prípadovej štúdie zo svojej knižnice, venoval súčasným a predpokaldaným trendom vo vyššom vzdelávaní. Stanovil nasledovné fázy:

- študenti používajú svoje vlastné zariadenia,
- používatelia a školy rýchle adoptujú nové hardvérové technológie (notebooky, smartfóny). Tieto nové technológie však nie sú dostatočne zásobené vzdelávacím softvérom a digitálnym obsahom,
- tradičné a moderné vzdelávanie neboli vzájomne prepojené, avšak očakáva sa ich rýchla konvergencia,
- bezplatné online vzdelávacie programy, ktoré učitelia využívajú pri vyučovaní, čoraz viac učiteľov používa hry a sociálne siete, s ktorými majú študenti skúsenosti vo vzdelávacom procese.

Na príklade nových služieb SCHK (napr. vlastné vydavateľstvo vydáva knihy len v elektronickej forme a papierové knihy sú na požiadanie) prezentoval, ako sa vedľa s novými trendami a okolnosťami vyrovnáť a držať s nimi krok, tak, aby knižnica bola považovaná študentmi za partnera vo vzdelávaní.

**VYSTAVUJEME UŽ V TROCH PRIESTOROCH: VÝSTAVY ŠTÁTNEJ VEDECKEJ
KNIŽNICE V KOŠICIACH V ROKU 2014 / WE HAVE ALREADY THREE
EXHIBITION SPACES: EXHIBITIONS OF THE STATE SCIENTIFIC LIBRARY IN
KOŠICE IN 2014**

Mgr. Daniela Slezáková, Štátna vedecká knižnica v Košiciach
daniela.slezakova@svkk.sk

Abstract: The paper deals with the exhibition activities of the State Scientific Library in Košice in 2014.

Keywords: State Scientific Library in Košice, exhibitions, general public.

Kľúčové slová: Štátna vedecká knižnica v Košiciach, výstavy, verejnosť.

Štátna vedecká knižnica v Košiciach (ďalej ŠVK) v súlade so svojím poslaním kultúrnej, informačnej, vedeckej a vzdelávacej inštitúcie pripravuje dnes už v troch priestoroch výstavy prevažne zo svojich fondov, no priberá k spolupráci i ďalšie inštitúcie.

Prvú výstavu v roku 2014 iniciovali organizátori už tradičnej súťaže neprofesionálnej výtvarnej tvorby v malovaní ornamentov Súkromné etnografické múzeum Humno v Košiciach, Miestny odbor a Dom Matice slovenskej v Košiciach, a to pod názvom **Kolorit slovenského ornamentu**. Súťaž, ktorá sa v Košiciach organizuje od roku 2010, dala rovnomený názov aj výstave. Poslaním súťaže i výstavy je podnietiť záujem kultúrnej verejnosti o túto formu umenia ako o duchovné dedičstvo nášho národa.

Ako uvádza etnologička Oľga Danglová v knihe *Dekor symbol: dekoratívna tradícia na Slovensku a európsky kontext* (Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2001) „Náš svet sa stáva čoraz viac vizuálnym, dennodenne na náš zrak útočí cez reklamy, emblémy, dopravné a firemné značky, obrazové správy... Mož-

no práve preto ich vnímame iba úchytkom, bez toho, že by sme im prisudzovali akýkoľvek, hoci skrytý význam... Pritom stopy najranejšej histórie... svedčia o tom, že obrazce, ornamenty sú také staré ako ľudstvo. Potreba ornamentalizácie je výrazom obrazotvornosti človeka, jeho zručnosti, potreby rytmickej hry, vychádzajúcej zo skúsenosti s pohybom a rytmom v prírode.“

Na úvod výstavy sme zaradili pohľad na štyri druhy dekoratívnych prvkov, konkrétne geometrický, rastlinný, zoomorfny a antropomorfny. Aj keď je to len úzky výber obrázkov, naznačujú, že sa ten istý dekoratívny prvok použil v rozličných materiáloch - v dreve, textile, hline, rozličnými technikami maliarskymi, sochárskymi, rezbárskymi či textilnými, ako zasahoval

rozmanité sféry každodenného a sviatočného života - bývanie, odievanie, pracovné nástroje, obradové predmety. Výstava dokumentuje narastajúci záujem o ľudovú slovesnosť a ľudové zvyky, neskôr o ľudové umenie – konkrétne o jeho výtvarnú a vizuálnu stránku. Prezentovali ich v závere 19. storočia na svetových výstavách, ale i na výstavách na území dnešného Slovenska, napr. na Výstave slovenských výšiviek v Martine (1887). Prvé zberateľské akcie sa začali rozvíjať v roku 1890 z iniciatívy Andreja Kmetá, rímskokatolíckeho kňaza, veľmi mnohostranne zameranej osobnosti, a Pavla Socháňa, ktorý bol etnograf, fotograf a maliar, spisovateľ aj publicista. Predmety ľudovej kultúry pre múzeá v Martine, Skalici, Olomouci a v Prahe zbierala aj folkloristka a národnokultúrna pracovníčka Drahotína Kardošová-Križková. Na výstave sú okrem ich medailónov ukážky z ich publikačnej činnosti.

Výstava pokračuje prácami významných osobností, ktoré vo svojej tvorbe výrazne uplatňovali ornament. Na trendy európskej architektonickej tvorby, v ktorej sa na prelome 19. a 20. storočia prejavuje záľuba v tradícii, detailoch a ornamente, nadviazal slovenský architekt Dušan Samuel Jurkovič, ktorý cielavedome zužitkoval ľudovú architektúru. Zberateľ, maliar a tvorca slovenskej ornamentiky Štefan Leonard Kostelníček mal v roku 1925 štvrtisícovú zbierku slovenských ornamentov, vydával zošity slovenskej ornamentiky, a v Košiciach na Kováčskej ulici si zriadil „Maliareň slovenskej ornamentiky Štefana Leonarda Kostelníčka“. V oblasti knižného dizajnu a typografie vytvoril množstvo zaujímavých experimentálnych fontov

a dizajnerských úprav kníh Martin Benka, maliar, grafik a ilustrátor, ktorého nazývali „prvým dizajnérom slovenského národného mýtu“. Pri zrode detskej ilustrovanej knihy na Slovensku stál pražský rodák, ilustrátor, grafik, maliar a spisovateľ Jaroslav Vodrážka.

Zaujímavosťou pre mnohých z nás sú ornamentmi dekorované práce dvoch slovenských spisovateľov: Jozefa Cígera Hronského, ktorý koncom 50. rokov 20. storočia v Lujáne v Argentíne namaloval pre františkánsky kostol v Santiago de Chile šesťnásť veľkých obrazov s tematikou sv. Františka a pre kostol v Santiago de Chile desať veľkých obrazov o živote Lujánskej Panny Márie. Ignác Grebáč Orlov zas bohato zdobil ornamentmi a slovenskými symbolmi národné, vlastenecké a ľudové piesne a básne.

Jeden z panelov je venovaný malbe na skle a záver patrí trom vynikajúcim výtvarníkom. Maliar, grafik a ilustrátor Ľudovít Fulla sa zapísal do povedomia výtvarným spracovaním ľudových rozprávok Pavla Dobšínskeho. Jeho obrazy a ilustrácie ozvlášťujú kvetinové vetvy a vinuté línie, rastlinné zoskupenia s červenými ružami. Ornament vo svojej tvorbe uplatňuje aj maliar a ilustrátor Miroslav Cipár. Dekoratívna štylizácia artefaktov, využívanie reči symbolov a príznačnej ornamentiky, to všetko sú nástroje jeho ilustračnej tvorby. Dekoratívne prvky sú zjavné aj v ilustračnej tvorbe Viery Bombovej. Štylizácia spolu so svojráznym koloritom a ornamentmi vytvárajú pôsobivý monumentálny výraz jej ilustrácií. Aj keď vyčerpať danú tému nebolo v našich možnostiach, určite prekvapilo množstvo ornamentálnych prvkov

v tvorbe významných osobností slovenskej kultúry.

Vo februári 2014 sme v novej výstavnej miestnosti v rekonštruovanom priestore západného krídla budovy na Pribinovej 1 nainštalovali výstavu **Slovenská ilustrovaná kniha v 20. storočí I. Výber z fondu Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach z 20. až 60. rokov**. Výstava aj samotná miestnosť je súčasťou projektu „Budova Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach – rekonštrukcia“, spolufinancovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja „INVESTÍCIA DO VAŠEJ BUDÚCNOSTI“.

Naším zámerom bolo, aby vystavený výber kníh z fondu ŠVK charakterizoval grafickú a výtvarnú úpravu knihy v 20. až 60. rokoch 20. storočia. Výstava dokumentuje, ako sa úroveň úpravy kníh na Slovensku, - ktorá začiatkom 20. storočia znamenala len skromnú výzdobu, jednoduchý ornament, občas perokresbové ilustrácie, - po vzniku prvej Československej republiky postupne dvíhala. Knižná kultúra sa rozvíjala vďaka vybudovaniu moderných tlačiarní (Slovenská kníhtlačiareň v Bratislave, 1919, Slovenská grafia, úč. spol., 1922), ale i zme-
ne postoja vydavateľa a jeho vzťahu k ilustrovaniu.

V moderných osvetlených vitrínach je

vystavených cca 150 ilustrovaných kníh – niekoľko z 20. rokov, podstatná časť z 30. a 40. rokov, keď už Slovenská grafia využívala nielen kníhtlačovú, ale aj hĺbkotlačovú a od roku 1938 aj ofsetovú techniku. Úroveň slovenskej krásnej knihy výrazne vzrástla po roku 1948, a to najmä vďaka ilustráciám, keďže sa vyvíjali podstatne rýchlejšie ako ostatné časti knihy.

K najstarším ilustrovaným knihám na výstave patria rozprávky M. Oravovej, ktoré vydal Spolok profesorov Slovákov v Košiciach v roku 1923, autor ilustrácií nie je uvedený. Z 20. rokov je aj ilustrovaný časopis pre deti Orišky, ktorý vychádzal od novembra 1919 do roku 1929 tlačou a nákladom Jána Páričku v Ružomberku. Na začiatku dvadsiatych rokov 20. storočia sa knižnej ilustrácii systematicky venoval Mikuláš Galanda. Na výstave možno vidieť jeho práce z neskoršieho obdobia, keď sa už stáva priekopníkom moderného výtvarného výrazu. Ilustrované knihy dokumentujú, že sa knižnej ilustrácii venoval už mladý Ludo Fulla, Andrej Kováčik, v Prahe žijúci Martin Benka a Janko Alexy, ktorý ilustroval najmä svoju vlastnú tvorbu. Dvaja na Slovensku pôsobiaci českí výtvarníci Ján Hála a Jaroslav Vodrážka okrem učebníc ilustrovali aj literatúru pre deti a mládež. Na zlepšení výtvarnej úrovne knihy má veľkú zásluhu Jaroslav Vodrážka. Vystavené sú knihy odchovancov pražských výtvarných učilíšť, Karola Ondreičku, ktorý sa systematicky venoval najmä detskej ilustrácii, Kolomana Sokola, Štefana Bednára, Edmunda Massányiho, Aurela Kajliča, Jozef Cincíka.

Celý rad vystavených titulov s dobre riešenými obálkami a grafickými úpravami

od J. Vodrážku a J. Cincíka vydala Matica slovenská, najmä v edícii kníh pre deti a mládež *Dobré slovo*. Matica slovenská v Martine bola v rokoch druhej svetovej vojny najvýznamnejším vydavateľstvom na Slovensku, najmä po vybudovaní modernej kníhtlačiarne Neografia. V tom čase sa už ilustrácii intenzívne venoval Ludo Fulla, ktorý sa významnou mierou zaslúžil o povznesenie úrovne našej krásnej knihy. Po odchode z Prahy pôsobia v Martine a venujú sa ilustrácii Martin Benka, Karol Ondreička a František Kudláč. Objavujú sa mená výtvarníkov, ako Jozef Novák, E. Makovický, do výtvarného života vstupuje nová výrazná osobnosť, absolvent pražskej Umelecko-priemyselnej školy Vincent Hložník, ktorý neskôr spolupracoval takmer so všetkými slovenskými vydavateľstvami. Z 50. a 60. rokov 20. storočia nájdeme na výstave knihy Štefana Cpina, Lubomíra Kellenbergera, Jozefa Baláža či Boženy Hajdučíkovej-Plocháňovej. Snahou výtvarníkov bolo, aby obrázky a text boli harmonicky zladené, pričom využívali stále nové a nové techniky, tak ako im to umožňoval vývoj tlačiarstva na Slovensku.

Nevšedný záujem členov Historickej spoločnosti mestskej dopravy v Košiciach o špecifickú históriu mesta ich priviedol k zostaveniu a realizácii výstavy **Storočie s mestskou pouličnou** s podtitulom **Príbeh košickej električky**. Nielenže pracujú na tom, aby odeli staré električky do nového šatu, ale 100. výročie významnej udalosti – keď po dlhých prípravách a úspešnom ukončení stavby elektrickej dráhy v Košiciach 28. februára 1914 konečne začala premávať osobná doprava a mestom prešla prvá električka - sa rozhodli pripo-

menúť sebe i nám zdokumentovaním vývoja električkovej dopravy, ktorá sa stala mestotvorným prvkom a je ním dodnes. Štátna vedecká knižnica v Košiciach prijala spoluprácu na tejto výstave a inštalovala ju vo februári v priestoroch Kultúrno-vzdelávacieho centra na Pribinovej 1. Veľký záujem verejnosti – staršej, ktorá si zaspomínala, mladšej so záujmom o techniku aj tej najmladšej, ktorú zaujali najmä vystavené modely – nás priviedla k myšlienke zopakovať výstavu v letných mesiacoch. Historické električky sú naše technické pamiatky a za ich záchranu patrí nadšeným členom spoločnosti naša vďaka.

V požičovni ŠVK na Hlavnej 10 v Košiciach sme v roku 2014 reprízovali výstavu **Legendárny rozprávač Karl May** - o živote a diele jedného z najčítanejších autorov dobrodružnej literatúry. K tomuto kroku nás viedol veľký záujem verejnosti najmä strednej a staršej generácie, ktorá na týchto románoch vyrastala. Výstava je zaujímavá aj množstvom dokumentárnych fotografií, keďže Mayov život, osudy či cesty po svete nie sú veľmi známe. Jednoznačne napríklad vyvracajú všeobecne známu informáciu, že Karol May nikdy nebol v Amerike. Pravda, Winnetua i väčšinu svojej tvorby písal na základe literatúry (geografickej, etnografickej či jazykovednej), ktorú si

zaobstarával od hohensteinského predajcu kníh Gustava Adolfa Zimmermanna, ale vysnivanú cestu do USA absolvoval so svojou druhou manželkou Klarou na palube parníka „Grosser Kurfürst“. Navštívili napr. mesto Buffalo, odfotili sa pri Niagarských vodopádoch na kanadskej strane, stretli sa s osadníkmi indiánskej rezervácie a na palube parníka „Kronprinzessin Cecilie“ sa v októbri 1908 vrátili do Nemecika. Pokračovanie a záver edície: zväzok 33 „Winnetou“, 4. diel, napísal Karl May až po pobyte v Amerike. Aj keď odborníci nezaraďujú Karla Maya medzi veľikánov svetovej literatúry, napriek tomu zaujíma pozoruhodné miesto v dejinách nemeckej literatúry. Pozitívna hodnota jeho literárneho diela spočíva v tom, že sa ním vždy angažoval za ideály statočnosti, priateľstva a spravodlivosti a v tomto duchu jeho dielo na čitateľov aj pôsobilo. Zaujme Karl May aj dnešných čitateľov?

Týždeň slovenských knižníc sa v roku 2014 presunul na koniec marca a začiatok apríla. V ŠVK sme ho otvorili 31. marca výstavou fotografií významného košického fotografa **Alexandra Jirouška Marseille & Aix en Provence EHMK 2013**. V rámci akcií súvisiacich s prezentovaním Slovenska v južnom Francúzsku ako súčasť EHMK 2013 fotograf Jiroušek nielen vystavoval svoje fotografické obrazy drevených kostolov z rôznych oblastí Slovenska, ale počas týždenného pobytu v septembri 2013 každú voľnú chvíľu využíval na fotografické potulky po mestách Marseille, bývalom kráľovskom meste Aix-en-Provence, ktoré bolo tiež zahrnuté do akcií EHMK 2013 a obci Saint Sournin. Výsledkom potuliek bolo nafotenie takmer 1000 záberov.

Z nich autor vybral do výstavnej kolekcie 90 fotografií, ktoré boli predstavené na výstave v Kultúrno-vzdelávacom centre ŠVK v Košiciach na Pribinovej ulici č. 1.

V apríli oslávilo 10. výročie svojho pôsobenia v ŠVK **InfoUSA centrum**. Výstava fotografií prezentuje desať rokov bohatej a rôznorodej činnosti tohto centra od svojho vzniku v marci 2004, keď ho v zrekonštruovaných historických miestnostiach otvoril bývalý veľvyslanec Ronald Weiser ako prvé z troch InfoUSA centier v Slovenskej republike. InfoUSA Košice je súčasťou celosvetovej siete 470 „American Corners“ - z nich 172 sa nachádza v Európe. Jeho program predstavuje blízku spoluprácu medzi kultúrnym a informačným oddelením Veľvyslanectva USA v Bratislave a Štátnou vedeckou knižnicou v Košiciach. Veľvyslanectvo vybavilo každé centrum základnou zbierkou informačných zdrojov, pozostávajúcou z tlačných i multimediálnych materiálov o amerických dejinách, politickom systéme, kultúre a spoločnosti. Centrum má k dispozícii aj technické vybavenie vrátane zariadenia na digitálne videokonferencie. Na základe dohody o spolupráci - memoranda o porozumení - hosťitelská slovenská knižnica poskytuje priestory, personál hovoriaci aj po anglicky a hradí prevádzkové náklady. Rekonštrukciu historických miestností a zariadenie centra financoval U.S. Steel Košice.

Výstava fotografií dotvára vlastný príbeh centra o rýchlom rozvoji, nadväzovaní širších partnerstiev a o nových návštevníkoch. Študovňa s pravidelne obnovovaným fondom a dnes už moderný multikultúrny priestor na prezentáciu programov sú platformou pre rastúci počet tradičných aj ne-

tradičných programov. Medzi jeho aktivity patria pravidelné diskusie s pracovníkmi veľvyslanectva a americkými odborníkmi, ktorí sa ich zúčastňujú osobne alebo prostredníctvom digitálnych videokonferencií, diskusné fóra o amerických prezidentských voľbách, výstavy slovenských a amerických umelcov, hudobné podujatia, čítanie poézie, stretnutia literárneho klubu, či každoročné stretnutia so známymi americkými horolezcami, hosťami filmového festivalu „Hory a mesto“. Tieto aktivity priviedli do knižnice stovky mladých ľudí, z ktorých mnohí dovtedy knižnicu nikdy nenavštívili. Fotografie dokumentujú aj ďalšie úspešné podujatie „GO USA!“ každoročne organizované v rámci Medzinárodného týždňa vzdelávania, počas ktorého sa InfoUSA Košice preniesli z knižnice do nákupného strediska, kam prítiahne aj 500 záujemcov o štúdium, prácu alebo cestovanie do Spojených štátov amerických. Počas uplynulých desiatich rokov sa počet návštevníkov InfoUSA strojnásobil a počet výpožičiek je trinásťkrát vyšší než v prvom roku.

Centrum organizuje virtuálne vyučovacie hodiny, ktoré umožňujú vysokoškolským študentom komunikovať prostredníctvom digitálnych videokonferencií s americkými študentmi a ich profesormi. Vďaka aktívnemu úsiliu koordinátora centra prítiahnuť anglicky hovoriacich záujemcov narastá počet nových návštevníkov, ktorí majú možnosť získať aktuálne informácie o dianí v USA, oboznámiť sa s najnovšími publikáciami a najčerstvejšími myšlienkovými prúdmi zo Spojených štátov amerických. Tieto príležitosti a všetko, čo InfoUSA Košice ponúka, napomáha vzájomnému porozumeniu a ešte viac posil-

ňuje väzby medzi Slovenskom a Spojenými štátmi americkými.

Do výstavnej činnosti sa striedavo zapájajú jednotlivé oddelenia knižnice. Nemecká knižnica Goetheho inštitútu ŠVK v Košiciach v spolupráci s GI v Bratislave pripravila dvojjazyčnú slovensko-nemeckú výstavu plagátov **100 rokov vydavateľstva INSEL**, ktorého snahou bolo priblížiť náročnú literatúru čo najširšiemu spektru obyvateľstva. Zakladateľa Antona Kieppenberga inšpiroval Stefan Zweig svojím prekladom *Die Hymnen* Emila Verhaerena, jedného z popredných symbolistov. Jednotlivé plagáty obsahujú bohatý výber kníh na konkrétne témy: temné knihy, dráma, hudba, antika, hravosť a i. Predvojnová produkcia pôsobila morbidne a zlovestne – boli to „čierne knihy“ na tému smrti a čiernej farby. Je pozoruhodné, že veľkí básnici z čias zakladania vydavateľstva Insel ako Reiner Maria Rilke a Hugo von Hofmannsthal – autor slávnej salzburskej hry na smrť Jedermann („Ktokoľvek“), a podľa všetkého aj Lev Nikolajevič Tolstoj, neskrývali vo svojich dielach morbidne sklony. Alebo išlo v týchto zlovestných rokoch pred vypuknutím prvej svetovej o účinný marketingový ťah? Téma lesa patrila medzi obľúbené témy romantikov a ľahko si prerazila cestu do programu vydavateľstva Insel. Svoje miesto na plagátoch si našla Cesta svetom k najstarším mýtom ľudstva či antickým mýtom a klasickeému obdobiu za vlády Perikla. Vydavateľstvo Insel často spolupracuje s múzeami s cieľom prezentácie gréckych mincí, váz a terakotových výrobkov. Nechýba plagát venovaný modernému farebnému maliarstvu či plagát vydaných obrazových publikácií Albrechta Dürera, Lukasa Cranacha,

Matthiasa Grunewalda, Michelangela a Leonarda da Vinciho, Rubensa a Rembrandta. Okrem svojej umeleckej hodnoty poukazovali aj na vyspelú tlačiarensku techniku, ktorú od konca 19. storočia reprezentovalo Lipsko ako mesto kníh. Návštevník môže putovať s vydavateľstvom Insel na „Čiernej galéri“ (Schwarze Galerie) so „Starým moreplavcom“ (Alter Seefahrer) a „Námorníkmi z Kotoru“ (Matrosen von Cattaro)... Dvojstážňová loď vyobrazená na titulnom štítku je starobyľou značkou vydavateľstva Insel, ktorá nechýba na žiadnej jeho knihe. Goetheho knihy, knihy vianočné, o spravodlivosti, talianske, írske, čínske, o stredoveku či rozprávkové bratov Grimmovcov, to sú ďalšie zo zaujímavých tém. Vydavateľstvo Insel stretli za 100 rokov vzostupy aj pády, no knihy zostávajú a výstava plagátov ich bohatstvo výstižne priblížila.

Stému výročiu od vypuknutia 1. svetovej vojny sú venované dve výstavy. V požižovni ŠVK na Hlavnej 10 v Košiciach sme reprízovali výstavu **Od svetového požiaru k spoločnému štátu Čechov a Slovákov** a v Kultúrno-vzdelávacom centre **Prvá svetová vojna a východné Slovensko**. Výstavu pripravilo oddelenie bibliografie Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach v úzkej spolupráci s Klubom vojenskej histórie Beskydy a je sprievodným podujatím medzinárodnej vedeckej konferencie s rovnomeným názvom a v rovnakých priestoroch v dňoch 5. až 6. júna 2014. Tvorcovia tejto výstavy chceli poukázať na vplyv vojnových udalostí na karpatskom fronte jednak na vojakov, ale aj samotné obyvateľstvo územia východného Slovenska, na ktorom sa bojovalo, a to zaujímavým obrazovým

materiálom. Výstava pozostáva z kópií autentických dobových novín, fotografií, archívnych dokumentov a máp, na zozbieraní ktorých sa podieľali viaceré verejné vedecké inštitúcie i súkromní zberatelia. Tematicky je tento materiál zoradený od atentátu na nástupcu rakúsko-uhorského trónu, cez vypuknutie vojny, po priebeh ťažkých bojov na karpatskom fronte v rokoch 1914-1915. Ostali po nich tisíce padlých vojakov, desiatky vojnových cintorínov na území severovýchodného Slovenska a v dnešnom pohraničí, ale aj dnes už skoro zabudnutý veľký lazaretný vojnový cintorín v Košiciach. Na jednotlivých paneloch expozície možno vidieť dobové fotografie niektorých cintorínov, ich zanedbaný stav počas éry socializmu a napokon úspešné projekty na ich záchranu a rekonštrukciu, ktoré s veľkým zánietením realizujú dobrovoľníci z Klubu vojenskej histórie Beskydy. Atmosféru obdobia prvej svetovej vojny dotvárajú kópie farebných ilustrovaných autentických dobových pohľadníc, ako aj knihy popisujúce udalosti a skúsenosti z karpatského frontu, zajateckých táborov či históriu jednotlivých košických plukov.

Na niekoľkých ďalších výstavách pracujeme, niektoré sú ešte len v stave nápadov, keď budú zaradené do programu výstav, budeme verejnosť včas informovať. Výstavy pripravené z knižného a časopiseckého fondu ŠVK v Košiciach sú putovné, knižnica ich požičiava bezplatne kultúrnym inštitúciám či školám, ktoré majú panely a vhodné priestory na výstavy a prejavia o ne záujem.

Zoznam výstav nájdú záujemcovia na webovej stránke knižnice: <http://www.svkk.sk/index.php/vystavy/ponuka-vystav>

Ing. Viera Ristvejová, Knížnica pre mládež mesta Košice
viera.ristvejova@kosicekmmk.sk

Abstract: „Month of author's reading“ is the biggest literary festival in the Central Europe. The lovers of literature are offered 31 literary evenings full of poetry and prose from many authors, including Slovak, Czech as well as one from a guest country. The organizers of the festival from four big European cities – Brno, Košice, Ostrava and Wrocław – are: the Library for Youth in Košice, the Czech publishing house and cultural agency “Větrné mlýny“ and the Wrocław Public Library.

Keywords: reading, festival, culture, literature, writers

Kľúčové slová: čítanie, festival, kultúra, literatúra, spisovatelia

V KOŠICIACH SA ČÍTALO PO ŠTVRTÝKRÁT

Festival Mesiac autorského čítania sa tohto roku zapísal do histórie už po pätnástykrát, na Slovensku išlo o jeho štvrtý ročník. Tento literárny projekt môžeme považovať za akýsi maratón autorských čítaní, ktorý prebieha nepretržite každý deň v týždni počas celých 31 dní. Každoročne začína v Brne 1. júla, postupne sa číta deň po dni v Košiciach, Ostrave a nakoniec v poľskom meste Wrocław. Tento rok sa čítalo v multikultúrnom areáli košických Kasární/Kulturpark na Kukučínovej ulici, hosťujúcou krajinou festivalu sa stalo Škótsko. Začínalo sa však tradične ako po minulé roky o 18.00 hod. vystúpením domáceho autora, po ktorom o 19.00 hod. pokračoval autor zo Škótska.

ŠKÓTSKO - KRAJINA S BOHATOU HISTÓRIOU A KVALITNOU LITERATÚROU

Škótsko je jednou zo štyroch krajín Spojeného kráľovstva Veľkej Británie

a Severného Írska, ktoré má vyše 5 miliónov obyvateľov. Je zaujímavé nielen typickými kiltami, gajdami, bodliakmi a množstvom stredovekých hradov, ale aj tým, že si napriek únii s Anglickým kráľovstvom po celé stáročia zachovalo svoj vlastný právny systém. Jeho úradným jazykom je angličtina, škótčina a škótska gaelčina. Čo sa týka histórie škótskej literatúry, tak najstaršou písanou literárnou pamiatkou o území dnešného Škótska je tradičná bardská poézia z 10. až 11. storočia písaná v gaelčine, ktorá však bola v priebehu 11. až 13. storočia vytlačená do Škótskej vysočiny. V nížinách južného Škótska sa vyformoval nový jazyk Scottish či Scots, teda škótčina, ktorou sú napísané najvýznamnejšie diela škótskej poézie zo 14. až 16. storočia. Škóti si síce zachovali vlastnú cirkev, zákonodarstvo a školstvo ako symbol svojej národnej identity, ale prakticky sa stali národom bez vlastného štátu a kontinuita ich literárneho vývoja tým bola prerušená. v súčasnosti aj napriek množstvu naozaj veľmi úspešných a medzinárodne známych domácich auto-

rov stále pretrvávajú mylný názor, že škótska literatúra je vlastne súčasťou tej anglickej, čo je spôsobené jednak postavením Škótotov v rámci únie a jednak ich jazykovou a kultúrnou roztrieštenosťou. Možno sa to však zmení už v najbližšom období, pretože obyvateľov tejto krajiny čaká referendum, ktorým budú rozhodovať o svojom osamostatnení, alebo zotrvaní v rámci Spojeného kráľovstva.

ZNÁMI AUTORI A REKORDNÁ ÚČASŤ

Aj počas tohto ročníka rovnako ako po tie minulé sa organizátori festivalu snažili ponúknuť to najzaujímavejšie, najrôzno-rodnejšie a možno aj trochu kontroverzné zo súčasnej domácej aj zahraničnej tvorby. Tým sa im podarilo vytvoriť široký priestor na to, aby si každý z návštevníkov mohol individuálne a slobodne vybrať, čo mu je

blízke, o čo má záujem, alebo s ktorým autorom sa chce zoznámiť.

Dôkazom, že sa im to úspešne darí je narastajúca návštevnosť festivalu. Nemalej mierou k tomu prispela tohtoročná účasť finalistov a víťazov prestížnych domácich literárnych cien Anasoft litera a Magnesia Litera Zuzany Cigánovej, Petry Hůlovej, Jany Juráňovej, Moniky Kompaníkovej, Silvestra Lavrika, Jiřího Padevěta, Stanislava Rakúsa, Kateřiny Rudčenkovej, Ondreja Štefánika, Mareka Vadasa, Tomáša Vargu a Svetlany Žuchovej. a kvalitou nezaostávali ani hostia zo Škótska, odkiaľ pricestovali nadaní, cenami ovenčení a medzinárodne známi autori. Účasť na literárnych večeroch sa pohybovala v rozmedzí 25 až 120 návštevníkov, pričom jednoznačne najvyššiu účasť zaznamenala záverečná dvojica Peter Pišťanek a mladý okúzľujúci básnik *William Letford*. Celkovo sa účasť na čítačkách

Zuzana Cigánová

priblížila k peknému okrúhlemu číslu 1500 návštevníkov.

O HOSTOCH FESTIVALU

Slávnostného otvorenia festivalu sa zhostila riaditeľka knižnice pre mládež mesta Košice, Iveta Hurná. Prítomným prezradila, že keď sa po prvýkrát pustila do organizovania festivalu, ešte netušila, čo všetko to so sebou prináša, koľko starostí, povinností a stresu. Rovnako nedokázala odhadnúť ako festival prijme košické publikum, či vôbec verejnosť zaregistruje, že sa čosi také koná. No už prvý ročník ju presvedčil, že takéto podujatie Košičania a jeho návštevníci vítajú a dôkazom je bohatá účasť na literárnych večeroch. Milovníci kvalitnej literatúry každoročne ocenia najmä jedinečnú možnosť stretnúť úspešných zahraničných spisovateľov. a ktorí zo škótskych autorov najviac očarili svojou profesionalitou, inteligenciou a všestranným nadaním slovenské publikum?

- ALAN BISSET sa predstavil nielen ako autor ale aj ako skvelý performer. Pri interpretácii textu z knihy Moirine monológy (The Moira Monologues) sa pred nami zjavila nielen rozprávačka Moira, ale aj vyhadzovač z nočného klubu, jeho manželka a dokonca aj jeho pes. Druhú polovicu vystúpenia zaplnili otázky, ktoré týkajúce sa nielen jeho súkromia, o ktorom nám už deň predtým čo-to povedala jeho manželka Kirstin Innes (host predošlého festivalového večera), ale aj pripravovaného referenda o nezávislosti Škótska.

- HAL DUNCAN, pre ktorého tvorbu si literárni teoretici a kritici našli novú kategóriu: poetika nepredvídateľnosti. Má najbližšie k žánru sci-fi a fantasy, ale ob-

sahuje aj intertextuálne prvky s odkazmi na mnohé ďalšie diela. Väčšina autorov sci-fi vytvára pseudosvety, to Duncan ale nechce, chce modernú spoločnosť. „Monarchia v súčasnosti nefunguje, anarchia by nefungovala nikdy, preto je demokracia tým najmenším zlom.“ Sám o sebe tvrdí, že je anarchosocialista.

- RON BUTLIN, najčastejšou témou jeho prác je Škótsko, on sám sa však donedávna Škótom veľmi necítil. Možno preto, že žil v rôznych európskych metropolách, kde bolo oveľa príjemnejšie ako v Škótsku. Zmenila to návšteva u priateľov na vidieku. Zažil typický škótsky deň, zimu, vietor, dážď, plušť – deň ako stvorený na prechádzku... v Škótsku tomu hovoria utužovanie charakteru. Práve vtedy objavil a začal akceptoval svoju identitu, že je Škót a patrí sem do tej krajiny. Ak by si Škóti mali voliť svojho reprezentanta, mala by ním byť Lochnesská príšera, Nessie.

- MORNA YOUNG, túto mladú škótsku autorku predstavil moderátor a prekladateľ Gabriel Lukáč ako spisovateľku, herečku, speváčku, skladateľku, režisérku, producentku – proste všestranný talent. To samozrejme inšpirovalo k otázke, ktorú činnosť preferuje. Morna Young šalamúnsky odvetila, že určite kreatívnu činnosť, ale vždy sa snaží venovať len jednej z nich. Práve teraz je to dramaturgia, pretože pripravuje hru o ceste po Škótsku, ktorá bude mať premiéru túto jeseň. Svoj multitalent predviedla aj počas čítania zo svojej hry Lost at Sea.

- IAN BROWN, dramatik, básnik a profesor divadelného umenia na Kingstonskej univerzite v Londýne presvedčil publikum, že je predovšetkým básnikom. Priznal sa,

že v Brne ho postavili pred úlohu vytvoriť báseň o Brne priamo pred prítomným publikom a vopred nám aj pohrozil, že keď mu dnes tiež nedáme pokoj, tak nám ju za trest prečíta. Prečítal niekoľko svojich básní a každú doplnil o komentár k jej vzniku a téme.

- NICK BROOKS, známy škótsky románopisec, prekvapil publikum tým, že prečítal básne. „Poéziu som objavil iba nedávno a jej tvorba mi prináša veľké potešenie“, priznal sa. Jeho básne doteraz knižne nevyšli a ani to nemieni nijako uponáhľať. Svoje písanie básní si užíva a tvorí len vtedy, keď má inšpiráciu. V tom sa básne líšia od románu. Pri próze má už na začiatku jasnú tému, postavy a vie, ako sa bude uberať dej. Pri poézii je to iné, tam zachytáva každodenné okamihy.

- ZOE STRACHAN, prozaička a dramatická z Glasgowu vôbec netajila svoj kladný vzťah k experimentálnemu divadlu ako je napríklad bytové divadlo, divadlo na ulici, v parku či v stanici metra. Sama sa však pokladá za dosť tradičnú autorku a myslí si, že jej hry určite patria do klasického, kamenného divadla. Svoje vystúpenie na festivale táto sympatická autorka ukončila vtipnou odpoveďou na otázku, či existuje Lochnesská príšera. „Určite existuje, aj keď ja sama som ju nevidela. Strelta som však dvoch ľudí ktorí ju videli... Možno používaním počítačov a internetu sa ľuďom stráca predstavivosť, keď prestávajú veriť v jej existenciu.“

- GRAHAM MASTERTON, autor píšuci horory, thrillery, katastrofické romány a historické epy. Dôkazom jeho obľúbenosti je jednak množstvo prekladov do rôznych jazykov, ale aj počet predaných

výtlačkov. Napríklad jednou z autorových prvých kníh bola príručka Ako rozvášniť Vášho muža, z ktorej sa predalo až 3 milióny výtlačkov. Autorov hororov, teda aj sám seba označil za hraničných autorov. „Ja tiež píšem na hrane. Keďže píšem o zlých veciach a niekedy až o hnusných, musím vedieť vycítiť a štylisticky zvládnuť hranicu, za ktorú jednoducho nemôžem ísť. To čo bolo povedané resp. napísané musí byť pre čitateľa ešte znesiteľné.“

- LINDA CRACKNELL, Angličanka žijúca v Škótsku sa publiku predstavila trochu netradične nielen čítaním, ale aj prezentáciou v Power Pointe, ktorá priblížila prítomným krajinu z čítaných ukážok. Prvá ukážka predstavovala úryvok z autobiografického opisu dobrodružnej cesty na najkrajší ostrov Škótska Skye a druhá bola fikcia Trienkie, príbeh z prostredia, ktoré má divoké more, divokú oblohu, starý prístav a akýsi morský bazén, vybudovaný už v roku 1930. Jej knihy sú plné krásnych opisov prírody, ale aj túžby, straty a krutej reality. Je v nich život, rodina, priateľstvo a prechádzky horskou krajinou bohatou na príbehy.

- JO CLIFFORD, jedna z najuznávanejších škótskych dramaticčiek otvorene prehovorila o svojej dlhej a veľmi bolestivej ceste, ktorú podstúpila, aby sa stala transgender, z muža ženou. Má dve dcéry z 33-ročného vzťahu s radikálnou feministkou a mysliteľkou Sue Innes, ktorá jej vďaka svojej láske zachránila život a bola jej životnou láskou. Pre ňu bola stále mužom a pre dcéry otcom, i keď sa ním nikdy necítila. „Aj teraz mi dcéry nepovedia inak ako daddy (otecko), iba pred vnukom som grandmother (stará mama).“ Po smrti ženy, ktorá náhle zomrela na mozgový nádor, sa rozhodla pre radi-

David Wishart a Ján Gavura

kálnu zmenu a podstúpila zmenu pohlavia. v jej profesionálnom živote to však znamenalo, že dlhých 20 rokov bola nežiaducou persónou. Aj teraz pokiaľ chce byť otvorená a chce písať slobodne, musí za to platiť. „Cítim, že ľudia a naše okolie sa menia. Ešte pred 10 rokmi na mňa pokrikovali, ale teraz už nie.“

- JAMES SUTHERLAND-SMITH pôsobí ako učiteľ anglického jazyka v Prešove a popri tom prekladá slovenské básne do angličtiny. Za svoju prekladateľskú činnosť získal v roku 2003 Hviezdoslavovu cenu. Počas festivalového večera predniesol básne zo svojej zbierky Flint, ktorá na prelome rokov 2013/2014 vyšla v slovenskom preklade pod názvom Pazúrik. Keďže prekladateľom básni bol práve Ján Gavura, moderátor večera, naskytla sa krásna príležitosť na slávnostné uvedenie zbierky do života za prítomnosti oboch autorov. Krstným otcom sa stal Petr Hruška a krstilo sa, ako inak, hruškovicou. Zaujímavosťou zbierky je jej papierový obal, ktorý z druhej strany ukrýva momentku autora vytvorenú počas jeho pobytu v Arabskej púšti.

- PETR MAY, cenami ovčenený autor známeho bestselleru Lewis Trilogy pricestoval z Francúzska, kde momentálne žije. Ten-

to spisovateľ a zároveň úspešný scenárista a redaktor hlavných večerných programov britskej televízie napísal aj tri úspešné televízne seriály a tiež obľúbené knižné série China Trillers a Enzo Files. Vo svojich dielach píše o reálnych veciach, ktoré sám videl, zažil, počul. Svoje príbehy vytvára tak, že si najprv vypracuje kosťu s približne 20 000 znakmi, ktorú neskôr rozvíja. Autor o svojom bestsellere prezradil, že mu ho na začiatku vlastne odmietli doma vydať. „Nikto to nechcel, aj keď som bol presvedčený, že je to to najlepšie, čo som kedy napísal. Až po troch rokoch som sa opäť odvážil rukopis vybrať zo zásuvky a ukázať ho svojej agentke, ktorá okamžite odkúpila všetky práva.“

- GERDA STEVENSON, uznávaná škótska herečka, režisérka a spisovateľka píše už viac ako tridsať rokov. Jej hra Federer Versus Murray bola v roku 2012 uvedená v divadle 59E59 THEATER v New Yorku počas škótskeho týždňa a dostalo sa jej kladných ohlasov zo strany kritiky. Svoju tvorbu orientuje aj na deti. Pre BBC spracovala viac ako 100 zábavno-náučných programov, vyšla jej detská kniha THE CANDLE-MAKER & OTHER STORIES a je veľkou propagátorkou Storytellingu, spôsobu učenia sa cez rozprávanie príbehov.

Petr May

- VAL MCDERMID píše viac ako 30 rokov a na svojom konte má množstvo psychothrillerov a detektívok, ktoré sú prekladané do rôznych jazykov. Písať sa vraj učila: „Učila som sa tým, že som veľmi veľa čítala a najmä si všimала, ako sa príbehy v knihách iných spisovateľov rozvíjajú. No a pravdou je, že najviac sa naučíte práve na tých zlých knihách, pretože v nich zistíte, čomu by ste sa určite mali vyhnúť. a je to aj výhodné takto sa učiť na chybách iných.“ Na svojom konte má aj jednu knihu pre deti *My Granny Is a Pirate* (Moja stará mama je pirát), ktorá je príbehom o dobrodružstve na širom mori a bábicke – pirátke, ktorá svoje tajomstvo pred rodinou neustrážila...

- THERESA BRESLIN, oceňovaná autorka kníh pre deti a mládež vydala niekoľko desiatok knižných titulov. Zaujímá sa o čitateľskú gramotnosť detí a detskú literatúru vôbec. Za knihu *Whispers in the Graveyard*, ktorá je presvedčivým príbehom chlapca s dyslexiou, získala prestížnu cenu Carnegie Medal. v roku 2000 jej bolo udelené celoživotné čestné členstvo v škótskom spolku knihovníkov za činnosť v oblasti detskej literatúry a knihovníctva. Pri zmienke o jej oceneniach skromne reagovala: „ Je veľa rôznych ocenení, ale pomôže to k tomu, aby deti čítali viac? Lebo hlavne o to ide. Keď píšete pre deti, musíte sa o ne aj zaujímať.“

- WILLIAM LETFORD, záverečný hosť festivalu je absolventom tvorivého písania na Glasgowskej univerzite. Na dráhu profesionálneho spisovateľa sa dal po tom, čo prišiel o prácu pokrývača. Prvotinou je básnická zbierka *Bevel* vydaná v roku 2012 a jeho talent bol odmenený Cenou pre začínajúcich autorov. Svoje prvé básnické úspechy zaznamenal už keď mal jedenásť.

Vtedy sa jeho báseň, ktorú mal napísať ako domácu úlohu, tak zapáčila učiteľke, že sa rozhodla ju poslať známemu škótskemu básnikovi. „Na báseň prišla odpoveď s veľmi kladným hodnotením a pod ňou bolo rukou dopísané – NEPRESTAŇ PÍSAŤ.“ Odvtedy verí, že písanie básní je niečo, čo vie a teda môže robiť. Všetky básne píše z perspektívy vlastnej osoby a recituje ich vždy naspamäť. „To preto, aby som ohúrils publikum a svojich poslucháčov.“

ZÁVER FESTIVALU

Záverečné slová festivalu už tradične patrili riaditeľke Knižnice pre mládež mesta Košice Ivete Hurnej, ktorá nešetrila poďakovaniami. Tie smerovali priamo účastníkom festivalu za ich lásku a oddanosť literatúre ale aj všetkým partnerom, ktorí tento projekt podporili. Nechýbalo ani pranie do budúcnosti. Síce len jedno, ale veľké: Aby sme sa mohli aj na budúci rok všetci stretnúť a užiť si už V. ročník Mesiaca autorského čítania a mať možnosť tentoraz spoznať Nórsko a jeho literatúru.

Mesiac autorského čítania bol realizovaný vďaka finančnej podpore Ministerstva kultúry SR v rámci dotačného systému Európske hlavné mesto kultúry 2013 – Košice a podpore mesta Košice, zriaďovateľa Knižnice pre mládež mesta Košice, Českého centra v Bratislave, EHMK n.o., K13 Košické kultúrne centrá a hotela DoubleTree Košice. Poďakovanie patrí aj všetkým mediálnym partnerom projektu: Rádio Devín, Rádio Lumen, Knižná revue, Literárne informačné centrum, Zajtrajšie noviny a Slovenský syndikát novinárov a v neposlednom rade primátorovi mesta Košice Richardovi Rašimu, ktorý prevzal nad projektom zástitu.

ZO ŽIVOTA NEČLENSKÝCH KNIŽNÍC

OBECNÁ KNIŽNICA V ZOHORE / PUBLIC LIBRARY IN ZOHOR

Obecná knižnica v Zohore, obci s 3 300 obyvateľmi ležiacej v južnej časti Záhorkej nížiny a v slovenskej časti Pomoravia, si v tomto roku si pripomína 85. výročie založenia.

Písal sa rok 1929, 7 marec. V našej obci sa konali veľké oslavy pri príležitosti 80-tych narodenín p. prezidenta Dr. T.G. Masaryka, ktorý bol v Zohore veľmi obľúbený. Oslavovalo sa už od rána slávnostnými bohoslužbami. Poobede bol sprievod dedinou a večer program pokračoval v hostinci. Učiteľský zbor so žiakmi pripravil bohatý kultúrny program. Slávnostný príhovor mal aj správca školy Viliam Swacho, na podnet ktorého, v tento deň bola v Zohore uvedená do života obecná knižnica.

Prvé priestory knižnice sa nachádzali v kabine staršej školy postavenej ešte v roku 1750. V roku 1934 bola slávnostne otvorená nová škola. Spolu so školou sa presťahovala aj knižnica. Knižnica bola otvorená raz do týždňa, vždy vo štvrtok dve hodiny. Požičiavali sa hlavne detské knihy a odborná literatúra. Činnosť knižnice bola veľmi dobrá. K 31.12. 1962 sa v knižnici nachádzalo 3368 knižných jednotiek a čitateľov bolo 292. Presne 3. decembra 1974 sa knižnica presťahovala do nových priestorov, ale už vtedy boli nevyhovujúce. Do knižnice nastupuje knihovníčka p. Dagmar Poláková z Malaciek. Počas jej deväťročného pôsobenia bola činnosť knižnice na veľmi vysokej úrovni. Svoju prácu brala zodpovedne, starala sa o pravidelný prírastok

kníh. Knihy vyberala pokiaľ bolo možné podľa záujmu občanov. Veľmi častými návštevníkmi boli deti zo školskej družiny, materskej a základnej školy. Usporadúvali sa pre nich rôzne besedy o knihách, rozprávkové posedenia, pre starších žiakov zaujímavé kvízy. Pre dospelých to boli večery poézie a prózy. Podľa zohorskej kroniky sa po roku 1983 v knižnici vystriedalo viacero knihovníčok. V roku 1993 začala pracovať v knižnici p. Jana Ščepánková, ktorá tu pracuje dodnes. Napriek nevyhovujúcim priestorom knižnica v nich dokázala dobre fungovať úctyhodných 36 rokov. Situácia sa však zhoršila tak, že sme museli hľadať nové priestory. A tak od septembra 2008 knižnicu prichýlila základná škola na Obchodnej ulici. Po 80-tich rokoch sa vrátila knižnica znova do priestorov školy, aby bola po ruke tým, na ktorých nám najviac záleží, deťom.

Po polroku pôsobenia knižnice v nových priestoroch môžeme len skonštatovať, že to bol veľmi dobrý nápad. To, že sa škola nachádza v strede dediny, knižnici veľmi pomohlo. Odkedy sme v areáli školy, tak

Pasovanie prvákov za čitateľov knižnice

robíme veľa akcií pre deti a spolupracujeme aj so Školským klubom detí pri základnej škole. Ďalej spolupracujeme s Maticou slovenskou v Zohore, s ktorou sa nám podarilo zorganizovať veľa besied pre deti o hradoch a zámkoch v našom okolí.

Od roku 2010 sa zapájame do podujatia Noc s Andersenom. Detskí noclažníci privítali veľa hostí - Erika Ondrejku, Vieru Brunovskú, Zdenku Lacikovú, mladú ilustrátorku zo Zohoru Veroniku Cabadajovú, hudobníka Alexandra s dcérou, počas večera si vyrábajú vždy nejakú maličkosť, ktorá im podujatie pripomenie (anderseňovský klobúk, prívesky a náušnice.), záver patrí buď vypúšťaniu balónov s tajným želaním alebo ohňostroju.

Posledné roky sme sa zapojili aj do súťaží Čítame s Osmijankom, Deň ľudovej rozprávky, Čitateľský maratón, pri príležitosti Medzinárodného dňa detskej knihy to bolo

zapojenie sa do rekordu vo výpožičkách detských kníh.

Naj súťaž, do ktorej sme sa prihlásili, bola súťaž „Nakazení čítaním“. Zo štyroch kategórií nám sa podarilo vyhrať dve. Fotografickú, kde sme cez facebook posielali hlasy pre prácu Zohorčana Davida Mackoviča, zapojili sa skoro všetci z dediny, ktorí sú na facebooku, aj ich priatelia☺. V grafickej kategórii naša čitateľka Radka Ščepánková navrhla tričko, ktoré odborná porota ocenila. Keďže nepočítali s tým, že by niekto mohol vyhrať dve kategórie, tak sme získali dve rovnaké kopy kníh, a preto sme časť z nich poslali do školskej knižnice v Seredi, ktorí s nami vo fotografickej súťaži prehrali o tri hlasy.

S finančnou podporou obecného úradu organizuje knižnica výlety po Slovensku nazvané „Po stopách UNESCO“. Od roku 2011 sme navštívili Martin, Banská Štiav-

Noc s Andersenom – spoločná fotka s našim hosťom, spisovateľkou Vierkou Brunovskou

nicu, Kremnicu, Ružomberok, Vlkolíneec, Dolný Kubín a Leštiny. Na výlety vyberáme deti, ktoré sú nielen dobrými čitateľmi, ale aj usilovnými žiakmi alebo výhercami súťaží.

Výpožičný čas sa za 85 rokov postupne zvyšoval z 2 hodín týždenne na súčasných 23 hodín. Knižnica má aktuálne 16 155 dokumentov. Posledné roky sme od obce dostávali príspevok na nákup fondu vo výške cca 2000 EUR, tento aj minulý rok sme dostali na nákup kníh len 800 eur, dúfame ale, že sa to zlepši. Snažíme sa získať knihy aj darmi od našich, pripojili sme sa tiež k projektu „Jednu knihu ročne.“ Zloženie fondu v našej knižnici je klasické ako asi v každej obecnej knižnici. Prioritou sú knihy pre deti a mládež a beletria pre dospelých. Knižnica spracúva knihy v programe KIS MaSK. Od roku 2013 v knižnici pracuje

druhá knihovníčka na dvojtretinový úväzok a pomáha s retrokatalogizáciou. Obe knihovníčky pracujú okrem knižnice aj pre kultúru obce, pre seniorov, dokumentujú podujatia obce. Jana Ščepánková pôsobí v redakcii obecných novín Zohorský hlas, od roku 2009 ako obecná kronikárka má tiež na starosti fotografický archív obce.

V minulom roku ocenil počas Týždňa slovenských knižníc predseda Bratislavského samosprávneho kraja Pavol Frešo päť obecných knihovníkov Bratislavského kraja za ich dlhoročnú a príkladnú prácu v oblasti knihovníctva. Medzi ocenenými bola aj knihovníčka našej knižnice p. Jana Ščepánková.

*Jana Ščepánková,
Obecná knižnica v Zohore
kniznica@obeczhohor.sk*

NAŠA ANKETA: POHLAD NA PROFESIU KNIHOVNÍKA

MÁM ÚCTU KU KNIHOVNÍCKEJ PROFESII / I HAVE RESPECT FOR THE PROFESSION OF LIBRARIAN

Zastihnúť **prof. PhDr. Martu Pančíkovú, CSc.**, medzi jej súčasnými pracovnými povinnosťami na Katedre slavistiky Filozofickej fakulty Ostravskej univerzity (od roku 2011), doktorandskými obhajobami, habilitačnými konaniami na viacerých univerzitách, zahraničnými cestami a tvorivou vedeckou činnosťou, nebolo jednoduché.

Táto neúnavná – jediná slovenská profesorka poľského jazyka od roku 1978 do roku 2010 pôsobila na Katedre slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Tu sa zameriavala na jazykovedné disciplíny, preklady, tlmočenie z poľštiny, viedla semináre, jazykovedne

zamerané bakalárske, záverečné a magisterské diplomové práce z poľského jazyka. Školila doktorandov, oponovala viaceré doktorandské práce na univerzitách v Prešove, Olomouci, Ostrave a habilitačné práce (Prešov, Praha, Olomouc, Banská Bystrica). Samozrejme, je tiež autorkou učebných textov pre študentov, spoluautorou učebnice poľského jazyka pre Slovákov *Po tamtej stronie Tatry* (Krakov 1998, 2003 – 2. doplnené vydanie, teraz sa pripravuje elektronická verzia), riešiteľkou rôznych grantových úloh, výskumných úloh (napr. z porovnávania slovanských jazykov). Má za sebou priekopnícku prácu v konfrontácii najnovšej poľskej a slovenskej lexiky. Za dosiahnuté odborné výsledky a rozvoj polonistiky získala aj viaceré ocenenia i vysoké štátne vyznamenanie Poľskej republiky.

Stručný pohľad na vedeckú a pedagogickú činnosť prof. PhDr. Marty Pančíkovej, CSc. naznačuje, že doslova žije s knihami, najmä s odbornou literatúrou a bez knižníc sa neobíde. Bola preto vhodným „typom“ na tému, ako sa díva na knihovnícku profesiu, resp. ako ju vníma.

- ***Pamätáš sa, kedy a ako si sa stretla s povolaním knihovník?***

- S knihami som mala od detstva veľmi dobrý vzťah, rada a veľa som čítala. Rodičia, najmä mama, nás doma viedli ku knihám. Mama mala veľmi dobrý vzťah k literatúre a vždy pred Vianocami, keď na pracovisku predávali knihy, bolo úplne prirodzené, že sme si ich našli pod stromčekom. V základnej škole boli učiteľky mojimi prvými knihovníčkami. Ak sa pozriem späť, môžem povedať, že práve knihy sa pričínili o výber môjho povolania. Počas

zimných uhoľných prázdnin na Strednej všeobecnovzdelávacej škole v Brezne, som prečítala celú trilógiu od Sienkiewicza. Na prijímacích pohovoroch na rusistiku FFUK sa ma pýtali aj na poľských autorov (práve sa totiž otvárala kombinácia s poľštinou) a vďaka prečítanej literatúre od poľských autorov som sa dostala na štúdium polonistiky. V prvom ročníku vysokej školy som bývala s kolegyňou, ktorá študovala knihovedu. Tá ešte viac prehĺbila môj pozitívny vzťah k tejto profesii.

- ***V čom pomohli, resp. prekvapili knihovníci počas Tvojej vedeckovýskumnej i pedagogickej cesty?***

- Celý môj pracovný život som mala úctu k tomuto zamestnaniu a ku knihám. Pri vedeckých postupových prácach som sa obracala na služby knižníc (rešerše, získavanie bibliografických údajov, študijné materiály) a vždy mi ochotne pomohli. Možno som mala len šťastie na ľudí, ale naozaj sa nemám na čo sťažovať, alebo mať ťažké srdce na knihovníkov.

- ***Ovplyvnil Ťa niekedy niekto z nich? Čím?***

- Možno to bude znieť neuveriteľne, ale tri moje priateľky zo študentských čias pracovali ako knihovníčky, dve vyštudovali knihovedu na strednej a vysokej škole a tretia sa dostala do Štátnej vedeckej knižnice v Prešove ako filológ. Jedna z nich pracovala v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici a ďalšia v Bratislave v Ústrednej knižnici SAV. Už na internáte som mala možnosť, veľa sa od nich dozvedieť o zákulisí z ich štúdiá a neskôr aj práce v knižniciach. Odvtedy sa na knižnice po-

zerám trochu iným pohľadom, ako väčšina čitateľov. Viackrát som mala možnosť navštíviť ich priamo na pracoviskách a takto porovnať úroveň troch vedeckých knižníc na Slovensku.

• ***Zapochybovala si niekedy o odbornosti knihovníka?***

- Ako som už vyššie spomenula, o práci knihovníka som sa dozvedela veľa a vážim si ju. Pri mojich postupových vedeckých prácach mi mnohokrát pomohli pri zbieraní bibliografických údajov, pri získavaní potrebnej literatúry a tiež pri spracovaní rešerší. Sama viem z vlastnej skúsenosti, koľko námahy treba vynaložiť pri správnom zápise vlastnej bibliografie. Pozitívne oceňujem aj prácu knihovníčok a zamestnancov Ústrednej knižnice FFUK, ktorí sa venujú zhromažďovaniu záznamov, citácií. Veľakrát robia aj prácu navyše, sami vyhľadávajú rôzne záznamy z publikácií, ktoré sa im dostávajú do rúk a týmto spôsobom uľahčujú niekedy detektívne pátranie po vlastných citáciách.

• ***Prekáža Ti niečo na knihovníkoch ?***

- Neviem, lebo moje skúsenosti s rôznymi knihovníkmi v rôznych knižniciach sú pozitívne. Možno nejaké negatívne spomienky by sa našli pri spomienke na štúdium v študovniach, chýbajúcu literatúru, či zdĺhavejšie čakanie na knihy a pod.

• ***Veľa cestuješ, aké máš zahraničné skúsenosti s knihovníkmi?***

- V zahraničí mám najviac skúseností s poľskými knižnicami. Veľmi som im závidela novú modernú knižnicu univerzity vo Varšave, avšak neskôr, po niekoľkých

sedeniach v nej, som zistila, že je tam v horúcich dňoch nedýchatelné prostredie a ľutovala som knihovníkov, ktorí tam museli tráviť celé dni. S modernou knižnicou som sa prvýkrát stretla v Martine, keď sme boli na exkurzii v Slovenskej národnej knižnici. Tam som prvýkrát videla moderné ukladanie kníh, neskôr som to videla v poľských knižniciach (Biblioteka Uniwersyteku Warszawskiego, Biblioteka Narodowa, Biblioteka Jagiellońska). Priateľský prístup knihovníčok som zažila aj v Knižnici slovenských jazykov na univerzite v Lublani. Počtom rôznych kníh, časopisov, najmä zo slovenských krajín, ma doslova ohúrila knižnica v Marburgu.

• ***Ako si predstavuješ moderného knihovníka v budúcnosti?***

- Jednoznačne si ho predstavujem v modernom a účelnom prostredí knižnice, obklopeného počítačmi, modernými katalógmi, vždy usmiateho a samozrejme vzdelaného, dobre zorientovaného a vždy ochotného.

*S prof. PhDr. Martou Pančíkovou, CSc.
sa rozprávala Ludmila Čelková*

DOBROVOLNÍCKY PROGRAM SENIOROV V UNIVERZITNEJ KNIŽNICI UNIVERZITY MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI / VOLUNTARY PROGRAMME FOR SENIORS IN THE MATEJ BEL UNIVERSITY LIBRARY IN BANSKÁ BYSTRICA

Dobrovoľnícka činnosť sa stáva prirodzenou súčasťou rôznych oblastí nášho každodenného života. Dobrovoľníci nie sú novým fenoménom ani v prostredí knižníc. Skúsenosti s ich prácou majú najmä verejné knižnice, kde už dlhodobo dobrovoľníci bez nároku na odmenu vypomáhajú pri rôznych činnostiach v práci s používateľom – organizovaní podujatí, donáške kníh starším a imobilným občanom, pri čítaniach pre deti a pod. Bez dobrovoľného knihovníka alebo tzv. aktivistu knižnice by najmä menšie knižnice neexistovali. Dobrovoľníci v knižniciach často predstavujú alternatívny spôsob riešenia ekonomických problémov a nedostatku personálu.

Jedným z prvých impulzov pozitívne využiť záujem a prácu dobrovoľníkov aj v prostredí našej akademickej knižnice bol *Európsky rok dobrovoľníctva*, ktorý v roku 2011 vyhlásila Európska komisia s cieľom zakotviť dobrovoľníctvo ako súčasť presadzovania občianskej angažovanosti a aktívneho občianstva.

Aktivity a skúsenosti rôznych verejných inštitúcií s pôsobením dobrovoľníkov boli pre nás inšpiráciou zamyslieť sa nad možnosťami ich uplatnenia a využitia ich potenciálu na skvalitnenie poskytovania našich služieb.

Pri príprave programu dobrovoľníkov sme spolupracovali s Katedrou sociálnej práce Pedagogickej fakulty UMB a pracovníkmi Centra dobrovoľníctva, občianskym združením, pôsobiacim v Banskej Bystrici,

ktorí majú v tejto oblasti dlhoročné skúsenosti. Jedným z prvých krokov bolo určenie si vhodnej cieľovej skupiny dobrovoľníkov pre potreby univerzitnej knižnice a činností, ktoré budú vykonávať. Zadefinovali sme si osobnostné a iné predpoklady a zručnosti, ktoré by mali spĺňať. O pôsobení dobrovoľníkov sme informovali kmeňových pracovníkov knižnice.

Dôležitým výsledkom spolupráce s Centrom dobrovoľníctva bol projekt *Dobrovoľníctvo seniorov v Univerzitnej knižnici UMB*, ktorý nám významne pomohol pri vytváraní podmienok pre pôsobenie dobrovoľníkov v našej knižnici. Slúžil na rozbehnutie programu a vytvorenie databázy dobrovoľníkov. Projekt finančne podporila Komunitná nadácia Zdravé mesto. Dobrovoľnícky program je primárne zameraný na seniorov vo veku nad 50 rokov. Vytvára pre nich priestor, kde môžu uplatniť svoje celoživotné profesijné, ale aj životné skúsenosti a vedomosti. Pre univerzitnú knižnicu znamená ich pôsobenie možnosť zvyšovať spokojnosť používateľov univerzitnej knižnice s jej knižnično-informačnými službami.

Finančné prostriedky z pilotného projektu boli použité na propagáciu programu, prípravu informačného materiálu pre dobrovoľníkov so základnými informáciami o ich právach a povinnostiach a úhradu niektorých nákladov (cestovné, občerstvenie, darčeky pre dobrovoľníkov).

Propagáciu programu sme zabezpečili formou informačných skladačiek a letákov. Informácie o projekte sme zverejnili na webovej stránke knižnice a na stránke Centra dobrovoľníctva. Najúčinnějšíou formou propagácie boli osobné stretnutia s potenciálnymi záujemcami o dobrovoľnícku činnosť v Kluboch a denných centrách seniorov, ktoré pôsobia v meste Banská Bystrica. Touto formou sa nám podarilo získať najviac dobrovoľníkov. Úvodné stretnutie so záujemcami sa uskutočnilo v septembri 2013, na ktorom boli oboznámení s poslaním a zameraním akademickej knižnice a činnosťami, ktoré mali v knižnici vykonávať. Záujemca o dobrovoľnícku činnosť vyplnil dotazník, na základe ktorého sme zistili jeho motiváciu, doterajšie skúsenosti, záujmy a očakávania od práce dobrovoľníka v univerzitnej knižnici. Od októbra pôsobilo v našej knižnici šesť dobrovoľníkov z radov seniorov. Vykonávali jednoduché práce, ktoré spočívali v zakladaní kníh, príprave žiadaných dokumentov, poskytovaní kopírovacích služieb a oprave poškodených dokumentov. Knihovníci tak mohli viac času venovať používateľom knižnice, pružnejšie reagovať na

ich požiadavky a poskytovať im odborné konzultácie.

Posilnenie personálneho obsadenia knižnice o dobrovoľníkov znamená možnosť kvalitnejšieho a rýchlejšieho poskytovania základných, najmä výpožičných služieb knižnice. Ich výpomoc je dôležitá najmä pri zvýšenej návštevnosti knižnice na začiatku a počas semestra, kedy má knižnica predĺžené otváracie hodiny študovni a poskytuje svoje služby v dvojzmennej prevádzke. Práca dobrovoľníkov je prínosom aj pri nárazových prácach.

Realizácia Dobrovoľníckeho programu seniorov počas prvého roka ukázala, že aj v prostredí akademickej knižnice má práca dobrovoľníka využitie a opodstatnenie. **Našou ambíciou je v tomto programe pokračovať a vytvoriť podmienky nielen pre pôsobenie dobrovoľníkov z radov seniorov, ale aj nezamestnaných mladých ľudí,** ktorí by tak mohli aj prostredníctvom dobrovoľníckej činnosti v knižniciach získať prvé pracovné skúsenosti a prax.

*PhDr. Slávka Beracková,
UK UMB v Banskej Bystrici
slavka.berackova@umb.sk*

AKTIVITY UNIVERZITNEJ KNIŽNICE UNIVERZITY MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI V PROGRAME ERAZMUS / ACTIVITIES OF THE MATEJ BEL UNIVERSITY LIBRARY IN BANSKÁ BYSTRICA WITHIN THE ERASMUS PROGRAMME

Európsky parlament schválil na roky 2014 - 2020 nový program Európskej únie (ďalej len EÚ) v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu pod názvom ERAZMUS PLUS. Program je zameraný na posilnenie zručností, zamestnanosti a podporu modernizácie vzdelávania, odbornej

prípravy a systémov práce s mládežou. Nový program zlučuje všetky doterajšie programy EÚ pre vzdelávanie, odbornú prípravu, mládež a šport vrátane Programu celoživotného vzdelávania (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig), programu Mládež v akcii a piatich progra-

mov medzinárodnej spolupráce (Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink a program pre spoluprácu s industrializovanými krajinami). ERAZMUS PLUS sa člení na nasledovné podprogramy :

- mobilita študentov vysokých škôl – štúdium
- mobilita študentov vysokých škôl – stáž
- mobilita učiteľov vysokých škôl – prednáškový pobyt
- mobilita zamestnancov vysokých škôl – školenie

Mobilita zamestnancov vysokých škôl sa realizuje formou školenia poskytnutého hosťielskym podnikom alebo hosťielskou vysokou školou. Určená je pre pedagogických i nepedagogických zamestnancov vysokých škôl. Dĺžka mobility môže byť od 2 do 60 dní (mimo dní určených na cestovanie). Program ERAZMUS PLUS umožňuje v akademickom roku 2014/15 vycestovať do členských krajín EÚ, na Island, do Nórska, Lichtenštajnska, Švajčiarska, Turecka a Macedónska. Výber účastníkov uskutočňuje vysielajúca vysokoškolská inštitúcia. Zaujímavosťou o mobilitu musia predložiť pracovný plán dohodnutý s hosťielskou organizáciou. V pláne si stanovujú zámery a ciele školenia, aktivity na ich dosiahnutie a očakávané výsledky. Školenie môže mať rôznu podobu, napríklad krátke dočasné preloženie do partnerskej inštitúcie, študijná návšteva, program pozorovania skúseného pracovníka (job-shadowing), pracovná skupina, spoločná práca a pod.

Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej Univerzitná knižnica UMB) sa do programu Erasmus aktívne zapája už od roku 2008, keď program mohli začať využívať aj nepeda-

gogickí zamestnanci vysokých škôl. Za toto obdobie počet pracovníkov z iných vysokých škôl, ktorí navštívili v rámci programu Erasmus našu knižnicu prevyšuje nad mobilitami našich pracovníkov. V roku 2008 absolvovali v knižnici päťdňovú pracovnú stáž jedna pracovníčka knižnice Ekonomickej univerzity vo Varne (Bulharsko) a piati pracovníci akademickej knižnice Univerzity Jána Evangelistu Purkyně v Ústí nad Labem (Česká republika). Pobyt českých kolegov sa uskutočnil v čase, keď Univerzitná knižnica UMB úspešne ukončila implementáciu knižnično-informačného systému ARL a rovnaký proces prebiehal aj v partnerskej knižnici. Pracovná stáž umožnila knihovníkom z Ústí nad Labem oboznámiť sa so všetkými modulmi systému v praxi a rovnako pre nás boli užitočné ich skúsenosti so zavedeným systémom. V roku 2009 sme v rámci programu hostili v knižnici dve pracovníčky Juhočeskej univerzity v Českých Budějoviciach (Česká republika) a dve pracovníčky Rektorátu Varšavskej univerzity vo Varšave (Poľsko). V roku 2010 boli u nás dve pracovníčky Inštitútu archeológie Fakulty histórie Varšavskej univerzity vo Varšave (Poľsko). V roku 2011 absolvovala v knižnici dvojtyždňový odborný program pracovníčka akademickej knižnice **Technicko-humanitnej akadémie v Bielsku-Bialej** (Poľsko). Najväčší záujem o pracovnú stáž v našej knižnici sme zaznamenali v roku 2014. Začiatkom júna bola na stáži v Univerzitnej knižnici UMB riaditeľka knižnice Fakulty ekonomiky, poľnohospodárstva a zdravotníckych štúdií Univerzity sv. Štefana v Békešskej Čabe (Maďarsko). V druhej polovici júna to boli dve pracovníčky knižnice Gliwickej

školy podnikania v Gliwiciach (Poľsko) a jedna pracovníčka akademickej knižnice Sliezskej univerzity v Katoviciach (Poľsko). V prehľade uvádzame iba mobility, v ktorých Univerzitná knižnica UMB figurovala ako prijímajúca inštitúcia. Okrem toho si knižnicu prezrelo a s jej službami sa oboznámilo aj niekoľko stážistov, ktorí mobilitu absolvovali na niektorej z fakúlt UMB. Plnenie úloh hostiteľskej organizácie, dohodnutie pracovného programu s účastníkom mobility a jeho realizácia, sú náročné na čas a vyžadujú si zosúladiť program mobility s pracovnými úlohami pracovníkov a s prevádzkou knižnice. Každá mobilita odborných pracovníkov knižníc dáva možnosť aj zamestnancom hostiteľskej knižnice vymeniť si skúsenosti a je prínosom pre obe strany.

Doteraz najviac mobilit u nás absolvovali pracovníci vysokých škôl z Poľska. Univerzitná knižnica UMB úzko spolupracuje s poľskými knihovníkmi najmä od septembra 2006, kedy Poľská asociácia knihovníkov zorganizovala exkurziu do našej knižnice pre dvadsať jej členov z akademickej knižníc. S poľskými kolegami sme si vymenili skúsenosti týkajúce sa manažérskych zručností a odborných knihovníckych činností a dohodli si ďalšie formy spolupráce najmä v oblasti výmeny publikácií z edičnej činnosti univerzít, ako aj pokračovanie vzájomných kontaktov. V súčasnosti sa účastníci mobilit najviac zaujímajú o systém evidencie publikačnej a umeleckej činnosti pracovníkov vysokých škôl a spracovanie a sprístupňovanie záverečných prác študentov.

Pracovníci Univerzitnej knižnice UMB prvýkrát využili možnosť zúčastniť sa

mobility pre nepedagogických zamestnancov programu Erasmus v roku 2010 a odvtedy absolvujú týždenné pracovné stáže pravidelne každý rok. V roku 2010 sa dve pracovníčky v rámci mobility oboznámili s novostavbou Akademickej knižnice Juhočeskej univerzity v Českých Budějoviciach (Česká republika). V roku 2012 navštívili dve pracovníčky Univerzitnú knižnicu Univerzity Palackého v Olomouci (Česká republika). Jedným z cieľov mobility bolo oboznámiť sa s uchovávaním a spracovávaním historického knižného fondu. V roku 2013 v rámci programu Erasmus absolvovali tri pracovníčky knižnice týždenný pracovný pobyt vo Vedeckej knižnici Univerzity Jána Evangelistu Purkyně v Ústí nad Labem (Česká republika) zameraný na využívanie modulu inventarizácie knižnično-informačného systému ARL pri revízii dokumentov a novinky v nastaveniach výpožičného modulu. V roku 2014 navštívili dve pracovníčky novostavbu akademickej knižnice Sliezskej univerzity a Ekonomickej univerzity v Katoviciach (Poľsko). Spoločná knižnica oboch univerzít nesie názov Centrum vedeckých informácií a akademickej knižnica (poľský akronym CINI BA) a je zaujímavým projektom univerzít, Sliezskeho vojvodstva a mesta Katovice.

S prihliadnutím na aktivity Univerzitnej knižnice UMB v programe Erasmus a pozitívne hodnotenia organizácie a náplne pracovných stáží od účastníkov mobilit schválilo vedenie univerzity aj v rámci nového programu ERAZMUS PLUS mobility na akademický rok 2014/2015 pre troch pracovníkov Univerzitnej knižnice UMB.

Zapojenie sa Univerzitnej knižnice UMB do programu Erasmus podstatne napomohlo rozšíreniu jej spolupráce s akademickými knižnicami v zahraničí. Absolvovanie pracovného pobytu v programe Erasmus je významným stimulom motivácie profesionálneho rozvoja zamestnancov knižnice. Pracovníci, ktorí sa mobilít zúčastnili, získali cenné poznatky a praktické skúsenosti, relevantné pre ich odbornú prácu. Nadviazali kontakty, ktoré napomá-

hajú ďalšej vzájomnej komunikácii so spolupracujúcimi inštitúciami.

*PhDr. Ludmila Homolová,
UMB v Banskej Bystrici
ludmila.homolova@umb.sk*

Bibliografické odkazy

Erasmus+. *Study abroad: pilotný projekt* [online]. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, 2012 [cit. 2014-08-12]. Dostupné z: <https://www.studyabroad.sk/>

ORAVSKÁ KNIŽNICA MÁ NOVÉ PRIESTORY / THE ORAVA LIBRARY HAS NEW PREMISES

Hovorí sa, že do tretice všetko dobré. Platí to aj o výstavbe novej budovy Oravskej knižnice. Tri pokusy, posledný bol úspešný. Po tridsiatich rokoch snažení sa sen stal skutočnosťou.

Myšlienka výstavby novej budovy knižnice sa zrodila ešte v 80-tych rokoch minulého storočia. Tento pokus sa nezdaril pre nedostatok finančných prostriedkov.

V rokoch 1997-1999 bola spracovaná ďalšia projektová dokumentácia, vydané bolo stavebné povolenie a podarilo sa získať aj finančné prostriedky. Vynaložené úsilie zmarilo nepochopiteľné administratívne rozhodnutie.

Do tretice sa o výstavbe novej budovy opäť začalo intenzívne hovoriť v roku 2008. Už v nasledujúcom roku bolo vydané stavebné povolenie a podarilo sa získať peniaze z Regionálneho operačného programu Európskej únie. Najskôr musela byť odstránená budova z 19. storočia a po niekoľkých neúspešných verejných obstarávaní začalo v jeseni roku 2013 definitívne svať na nové časy aj v Oravskej knižnici.

Víťazná firma LEMONT SLOVAKIA Žilina, s.r.o. si prevzala stavenisko 11. 11. 2013 a v nasledujúci deň začala so samotnými stavebnými prácami. Boli to potesujúce správy. Na druhej strane so skraccujúcimi sa dňami príchodu zimy rástli naše obavy z dodržania termínu dokončenia prác stanoveného na 30. apríl 2014. Stavať sa muselo v zimných mesiacoch, a to mohlo spôsobiť závažné problémy. Otázna zostávala kvalita prác v mrazoch a v snehu. Oravské zimy väčšinou znamenali ukončenie akéhokolvek stavebného snaženia. V našom prípade by to s veľkou pravdepodobnosťou znamenalo nedodržanie termínu a s tým spojenú stratu finančných prostriedkov z Regionálneho operačného programu.

Rozuzlenie začalo prichádzať v nasledujúcich dňoch. Zima neprichádzala, aspoň nie taká, na akú sme boli zvyknutí. Akoby po všetkých peripetiách, ktoré knižnicu stíhali, mal nastať definitívny obrat k lepšiemu. Stavalo sa dennodenne. Múry potešiteľne rástli.

Prišiel nový rok 2014. Najväčší stavebný

Nová budova Oravskej knižnice A. Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Spoločenská miestnosť v novej budove

ruch vládol v apríli. Okrem pracovníkov firmy LEMONT sa tu nastahovali zamestnanci iných dodávateľských firiem. 30. apríla boli práce ukončené.

Slávnostné otvorenie nových priestorov sa uskutočnilo 30. júna za prítomnosti župana Žilinského samosprávneho kraja Ing. Juraja Blanára a ďalších významných hostí.

Knižnica získala priestory a vybavenie, o akom ešte pred nedávnom mohla len snívať.

Novopostavená budova má tri podlažia s výtahom, a teda od vstupu je riešená bezbariérovou. Nové priestory získalo regionálne oddelenie, náučné oddelenie, oddelenie beletrie, ale aj server. Tretie podla-

žie zaberá spoločenská miestnosť pre cca 120 osôb. Práve priestor pre organizovanie podujatí doteraz veľmi chýbal. Knižnica získala aj nové výpožičné pulty, knižné regály, stoličky, rôzne druhy panelov, ale aj počítačové zostavy a bibliobox.

Zmeny nastali aj v pôvodnej budove. Najväčší priestor získalo detské oddelenie. V letných dňoch by mal byť pre čitateľov knižnice osviežením pobyt v letnej čítarni, v tieni obidvoch knižničných budov. Získali sme peniaze, vypracovaný je projekt. K jej vybudovaniu na voľnom príľahlom pozemku sa prikróčí v dohľadnej dobe. V súčasnosti sa riešia administratívne záležitosti.

Pripravujeme aj ďalšie úpravy v staršej budove. Mali by priniesť zlepšenie pracovných podmienok našich zamestnancov. Bez okolkov možno konštatovať, že Oravská knižnica A. Habovštiaka pokročila o veľký krok dopredu.

Mgr. Peter Huba

Oravská knižnica

Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

orknizdsk@vuczilina.sk

Knižnica pre mládež mesta Košice sa v roku 2013 presťahovala do krásnych priestorov Kasární/ Kulturpark. Výhodou je, že tu máme mnoho možností usporadúvať podujatia nielen vo vnútorných priestoroch tohto areálu ale aj v samotnom parku, ktorý je súčasťou celého objektu. Spolupracujeme so všetkými kultúrnymi inštitúciami, ktoré sa v areáli Kulturparku nachádzajú. Poteší nás, a aj nám pomôže obohatiť našu činnosť, keď nás oslovia aj iné organizácie, ktoré sa venujú práci s deťmi a mládežou. S MC Stonožka máme dlhoročnú spoluprácu. Sme radi, že mamičky pravidelne s deťmi prichádzajú na naše podujatia do knižnice. V rámci programov *Rozprávkového leta v parku* v pondelok, utorok, stredu a v piatok deti mohli stráviť letné prázdniny 2014 aj v Čítankove. Od 15.00 do 17.00 hod. sa týždenne striedali témy - knižné žánre a aj tety knihovníčky.

Harmonogram letných a prázdninujúcich aktivít:

- 30.jún – 4.júl *Kde asi rozprávka býva?*
Prečítali sme pekné rozprávky, vylúštili sme tajničky, osemsmierky, kde boli ukryté rozprávkové postavičky.

V tvorivých dielňach sme si vyrobili papierové zvieratká. Najviac sa deťom páčila módna prehládka Lienky Anulienky.

- 7.júl – 11.júl *Veselé príbehy o zvieratkách*
Kvak a Člup bývajú najradšej vo vode. Aj deti sa rady čľapkajú, preto naše úlohy boli trochu mokré.
- 14.júl – 18.júl *Už básničky idú z knižky*
Básničky pre najmenších boli kratučké, a úlohy ktoré mali deti zvládnuť boli zábavné, ale aj poučné.
- 21.júl – 25.júl Grázlik Gabo a letné prázdniny
Cez letné prázdniny sa Gabo Grázlik nikdy nenudil. Navštevoval bufet Zhltni a bež, kde si nakupoval nezdravé jedlá. Postavil si stan, aj si ho vyzdobil a zariadil. Svojim kamarátom (aj Nadi Náladovej) vyrobil záložku so svojou podobizňou.
- 28.júl – 1.august *Zahrajme si divadlo*

Deti sa dozvedeli kto každý pracuje v divadle a čo tam robí. Čo je pantomíma, rekvizity, kulisy ? Pohrali sme sa s maňuškami - vymysleli sme vlastnú rozprávku. Premenili sme tvár na šaša, myšku, strigu aj princeznú.

-
- 4.august – 8.august *Chalanom vstup zakázaný!*

Podujatie bolo zamerané na dievčenskú literatúru. V rámci tohto týždňa si vyrobili malé i veľké slečny šperky, čítali si rozprávky o princeznách a navrhovali šaty pre princeznú.

- 11.august – 15.august *Ako si vycvičiť dračika*

Tento týždeň patril fantasy literatúre, konkrétne zamerané na knihy o drakoch. Deti si zdramatizovali dračiu rozprávku, čakal ich dračí kvíz, háčkovanie s dráčikom Háčikom, čítanie z kníh o dobrých a zlých drakoch, naučili sa dračiu slučku a vytvorili dračí erb.

- 18.august - 22.august *Námorník Kapko Dierka*

Naučili sme sa námornicku hymnu, zahrli sa na námorníkov na suchu, prešli

námorníckym testom a samozrejme prečítali sme si kúsok z knihy od Jána Navrátila - *Námorník Kapko Dierka*.

- 25.august - 28.august *Abeceďa mladého detektíva*

Zahrli sme si rôzne detektívne hry, vyrobili si detektívne pomôcky, naučili sa ako sa správne pátra, vyriešili zopár záhad a urobili si detektívny kvíz.

Návštevnosť rodičov a detí svedčila o tom, že i v horúcich letných dňoch sme dokázali pripraviť pestrý program, ktorý zaujal. Cieľom našich podujatí bolo dokázať, aké je dôležité pracovať s knihou už od útleho veku.

Bc. Judita Dudášová, Natália Malíková,

Knižnica pre mládež mesta Košice

judita.dudasova@kosicekmk.sk,

natalia.malikova@kosicekmk.sk

„HRADIŠŤSKÉ SLUNIČKO“ OČARILO PRIEVIDZSKÉ KNIHOVNÍČKY (SPOMIENKY NA SLUŽOBNÚ CESTU) / THE SUN IN HRADIŠTE HAS FASCINATED US (REMINISCENCES OF THE BUSINESS TRIP)

Na služobnú cestu do Uherského Hradišťa som sa s kolegynami Silviou Kupcovou a Miroslavou Kováčovou nesmierne tešili už niekoľko dní. V „Knižovne Bedřicha Beneše Buchlovana“ sme ešte neboli a stretnutie s „matkami Andersenkami“ znamenalo pre nás veľa. Podarilo sa nám to vďaka grantu MK SR.

Cesta nám ubehla rýchlo a po ubytovaní sme sa ponáhlili do knižnice. Kolegyne nás už od rána vyčkávali a tušenie nás nesklamalo. Kolegyne - deckárky nás privítali ako staré známe. V prvom momente nás očarila budova a jej priestory. Knižnica už vyše pol storočia sídli (od roku 1967, čo je rarita v rámci Moravy) v budove niekdajšieho

bohoslužobného stánku židovskej minority. História cítiť v každom kúte knižnice napriek tomu, že došlo k rekonštrukcii interiéru, ktorá zásadne zmenila vzhľad budovy. Mali sme možnosť nahliadnuť tam, kde po prvýkrát v histórii knižnic spali deti v knižnici a kde tak vznikla „Noc s Andersenom“.

Podujatie „**Hradištské sluničko**“ už svietilo od 16. júna. My sme stihli 17. júna večerníčkové čítanie pred budovou knižnice po vzore Bedřicha Beneša Buchlovana, kde postupne behom celého týždňa bolo prečítaných vyše dvadsať rozprávok. Rozprávky čítali herci Slováckého divadla napr. Anna Pospíchalová, Andrea Nakladalová, Vla-

dimír Doskočil a iní. Večerníček by nebol úplný, keby nezaznela večerníčková znelka v podaní trubačov Slováckej ZUŠ.

Druhý deň - 18. júna sme sa tešili na družáčikov zo ZŠ Za Aleji. Prišli dve triedy. Knižovníčka Hanka nás predstavila a spomenula, že deti majú návštevu za odmenu, pretože boli najaktívnejšie počas školského roku 2013/2014. Spustili sme na ne našu slovenčinu a boli sme milo prekvapené - deti nám rozumeli. Jeden vraj má ujka na Slovensku, inému dievčatku mamka pochádza zo Slovenska... nakoniec sľúbili, že nás navštívia. Boli veľmi milé, šikovné a zapájali sa do všetkého, čo sme si pre nich pripravili. Kolegynky Silvinka a Mírka boli Danka a Janka a ja - Mária Ďuričková - Deviatková Marienka. Deti v slovenčine spievali - alebo aspoň čítali slovensky text, hádali hádanky, dramatizovali a všetko opakovali nielen deti, ale aj pani učiteľky. Spoločná fotografia na pamiatku, na záver čítanie z denníkov a rozlúčili sme sa.

V tento deň sa uskutočnilo aj stretnutie so spisovateľkou Alenou Ježkovou. Je to skúsená a veľmi dobrá rozprávačka príbehov histórie a naposledy aj mníšskych rádov. Stretnutie s ňou bolo úžasným zážitkom.

Úderom 18.00 hodiny nás a hlavne deti čakal opäť večerníček a jeho rozprávky. Potlesk detí, rozdanie sladkosti, odnesenie sedačiek do knižnice, pozatváranie okien, knižnice... a ide sa na divadelné predstavenie.

Ráno o ôsmej (štvrtok 19. júna) na nás čakali prváčikovia. Naši miláčikovia prišli načas. Po zložení sľuby detí sme si všetky tri vyskúšali, aké je to byť Písmenkovou kráľovnou, ktorá prišla z Písmenkového

kráľovstva spolu s dvoma princeznami. Tá totiž pasovala tieto deti za čitateľov naozajstným mečom. Nechýbali ani fanfáry. Tak sme pasovali Silvinka, ja a Mírka 6 tried detí. Prváčikovia už majú svoj čitateľský preukaz a zistili, aké je úžasné kamarátiť sa s toľkými knižkami. Bol to pekný zážitok...

Po večerníčku si „hradištské deckárky“ vyhradili čas pre nás. A tak sme ich opäť spovedali - o práci i domove. K stretnutiu sa neskôr pridala aj spisovateľka Alena Ježková, ktorá spestrila náš rozhovor.

Posledný deň bol pre nás trochu oddychový, pretože riaditeľ knižnice Mgr. Jaroslav Jančár sa rozhodol, že prváčikov bude pasovať sám. Navštívili sme, samozrejme zo zvedavosti, aj zo záujmu, iné oddelenia knižnice. Tak sme fotili, čo sme ešte nestihli, písali maily kolegyniam.. Veríme, že našu návštevu nám české kolegyně oplatia a budeme im môcť ukázať „naše kráľovstvo“.

Výmena skúseností v knižniciach je veľmi dôležitá a potrebná. Zážitky sa premietajú v hlave ako film. Predstavujem si, čo by sa dalo realizovať v našej knižnici. Do Prievidze sme odchádzali plné dojmov, nadšenia a krásnych zážitkov. „Hradištské sluníčko“ svietilo počas týchto dní aj na nás. Sme veľmi rady, že sme boli jeho účastníkami, že sme sa zúčastnili malého festivalu na podporu detského čítania.

Poďakovanie patrí všetkým, ktorí nám to umožnili.

Božena Blaháčová,
Hornonitrianska knižnica v Prievidzi
bozena.blahacova@hnkpd.sk

Medzi osvedčené podujatia pre dospelých Knižnice Ružinov patria stretnutia v **literárnej kaviarni**, ktoré oslovujú čoraz viac záujemcov. Knižnica na týchto podujatiach už tradične predstavuje nielen knižné novinky, tvorbu spisovateľov, ale aj zaujímavé osobnosti zo sveta kultúry, umenia, vedy, športu, či spoločenského života a pod. Nedávna májová literárna kaviareň (28.5.2014) však bola trochu „iná“. Mala totiž nezvyčajnú tému - **Knižniční majstri slova**. Názov napovedá, že knižnica otvorila dvere kaviarne tentoraz knihovníkom (vzdelaním, či rôznymi väzbami prepojených na knihovnícku profesiu), ktorí majú za sebou tvorbu vlastných (nielen odborných) textov, či iných umeleckých aktivít.

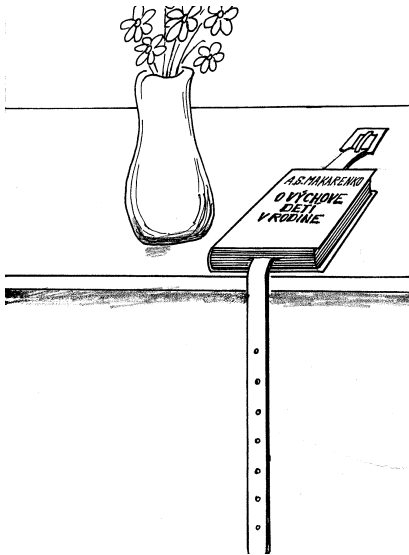
Hostami literárnej kaviarne bola jedna žena a traja muži. Moderátorka podujatia – riaditeľka knižnice PhDr. Darina Horáko-

vá – zoznámila prítomných najprv s netradičnou myšlienkou, predstaviť verejnosti knihovníkov v novom svetle. Dvaja z prítomných hostí boli vzdelaním absolventi Strednej knihovníckej školy (SKŠ) a dvaja bez knihovníckeho vzdelania. Ako prvú si

vybrala **Mgr. Janu Vozníkovú**, riaditeľku Knižnice Nové Mesto (absolventka SKŠ), poetku, s tvorbou ktorej sa možno stretnúť v antológii slovenských spisovateliek i v samostatnej básnickej zbierke *Súhvездia snov*. Vo svojom vystúpení J. Vozníková poukázala na skutočnosť, že knihovníci sú málo hrdí na svoju profesiu, často si neveria a aj z názvu školy, ktorá vychovávala generácie stredoškolských knihovníkov sa stratil priliehavý názov „knihovnícka“ škola.

Druhým hosťom bol absolvent nadstavbového štúdia SKŠ, ktorý sa neskôr venoval žurnalistike, sociológii, masmédiám a dnes pôsobí vo funkcii vedúceho katedry marketingovej komunikácie UK v Bratislave – **prof. PhDr. Pavel Horňák, CSc.** Dnes je uznávaným odborníkom v oblasti reklamy a okrem celého radu odborných publikácií (vrátane slovníkov o reklame) je zároveň autorom rozprávok pre deti a ďalších publikácií ako *Euro nezábudníček*, *Lexikón*

nadprirodzených bytostí, Od cigary k whisky.

Ostatní dvaja hostia literárnej kaviarne nemali knihovnicke vzdelanie, ale ich činnosť sa úzko spája s knihovníctvom. Jedným je prekladateľ z angličtiny, ktorý sa venuje divadelnej a kultúrnej publicistike – **Mgr. Juraj Šebesta, PhD.**, riaditeľ Mestskej knižnice v Bratislave, ktorý má za sebou aj vlastnú literárnu tvorbu i ocenenia (*Keď sa pes smeje, Venussha, Triezvenie*). Podelil sa s prítomnými so zákulisím svojej tvorby i plánmi na prípravu ďalších titulov.

S knihovníctvom má úzky vzťah aj bývalý vedúci katedry knižničnej a informačnej vedy FFUK **doc. Ing. RNDr. Jozef Lipták, CSc.** Pôvodným vzdelaním fyzik žije nielen športom (horolezectvom), ale aj karikatúrou i tvorbou umeleckých diel zo skla (napr. je autorom plakety TopWebLib, či pre filmový festival Art Film a pod.) a dokonca je vynálezcom zubnej jednorazovej lyžice na odtlačky pre zubných lekárov.

V literárnej kaviarni si zaspomínal na kedysi populárne čitateľské tábory učňovskej mládeže i svojské stvárnienie témy knihy, knižníc a knihovníkov vo svojich karikatúrach.

Súčasťou podujatia bola aj výstavka Lipťakových karikatúr a záujemcovia si mohli prelistovať aj niektoré knihy prítomných hostí. Podujatia sa nemohli zúčastniť ďalší dvaja zaujímaví „knižovníci“ – vysokoškolský pedagóg doc. PhDr. Pavol Rankov, PhD., ktorý má na svojom konte viacero úspešných titulov a populárny spisovateľ Anton Hykish. Zostali v rezerve na ďalšie podobné podujatie, v ktorom Knižnica Ružinov opäť raz poodhalí tajomstvá ďalších knižničných majstrov slova. Tento krok knižnice výrazne priblíži „píšucich knihovníkov“ verejnosti, ktorá síce vníma určitého spisovateľa, resp. jeho tvorbu, ale nikdy to nespája to s jeho knihovníckou profesiou.

-LČ-

MALIČKÍ A MAMIČKY / BABIES AND MUMS

„Čítanie sú otvorené dvere do kúzelného sveta“ (Mauriac)

Týmto známym výrokom uvádzame podujatia, ktoré pripravuje Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave v rámci dlhodobého cyklu Maličká a mamičky. Projekt má svoje začiatky v roku 2005. Cieľom aktivít je pripomenutie sa knižnice ako podnetného prostredia pre rozvoj čítateľstva od najútlejšieho veku dieťaťa. Ešte pred jeho prvou návštevou knižnice s kolektívom z predškolského zariadenia. Dôraz sme kládli a kládime na pôsobenie rodiča, zväčša matky na rodičovskej dovolenke. V Trnave pracujú s malými prestávkami tri materské

centrá. Každé z nich navštevujú knihovníčky a v rozhovore s mamičkami zdôrazňujú potrebu čítania, vysvetľujú, kedy treba začať čítať, prečo čítame, koľko a čo treba čítať malým deťom. Pravidelné návštevy sa konajú najmä v Trnavskom materskom centre na Okružnej ulici a Mamiklube na Spartakovskej ulici. Spolu sa zrealizovalo 28 podujatí – zameraných na túto cieľovú skupinku. Počet účastníkov spolu: 1148. V prvej časti sa venujeme mamičkám a v druhej časti prezentujeme zábavnú formu čítania spojenú s tvorivou dramatikou. Ich deti zažijú dramatizované čítanie, malé divadielko z rozprávkových kníh. Z boha-

tého knižného fondu oddelenia pre deti prinesieme na stretnutie knihy, leporelá, knižné hračky, bábky. Aby sme tak vzbudili záujem, chuť a túžbu čítať a pravidelne navštevovať knižnicu.

A oni naozaj prídu. A keďže v knižnici nemáme bezbariérový prístup, so strážením kočíkov vypomôžu kolegyné z prízemí. Tu, v prostredí knižnice, sa môže rozvinúť naplno práca s knihou medzi najmenšími deťmi, mamičky si medzitým môžu zájsť do oddelení pre dospelých, či na verejný internet. Najrozhodujúcejším momentom pre úspešný rozvoj dieťaťa je však ich spoločný zážitok z čítania. S touto skupinkou detí v predčitateľskej fáze veľmi rada pracuje spisovateľka Eva Kopúňková, ktorá nikdy neodmietne naše pozvanie na stretnutie s nimi.

V rámci tohto cyklu sme rozšírili svoju pôsobnosť aj na iné priestory – nielen na materské centrá a knižnicu. Už po tretíkrát sa knižnica zapojila do celomestského podujatia Májový kvet. Na Trojičnom námestí býva pripravený náš stánok plný pestrofarebných kníh, farbičiek, ale aj bábok. Mamičky tak môžu spokojne nakúpiť kvety i zeleninové priesady, zatiaľ čo ich deti si maľujú, hrajú divadielko alebo im

knižovníčky čítajú. Okrem mamičiek náš stánok využívajú aj deti z jasličiek a iných školských zariadení. Zároveň v stánku propagujeme podujatia knižnice. Viacero mladých mamičiek sa tak o oddelení pre deti v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave dozvedia viac. O podujatia sa zaujímali aj babičky a dedkovia, ktorých čaká počas letných prázdnin starosť o vnúčatá.

V tomto roku knižnica prvýkrát zavítala do ChillOut zóny multizánrového festivalu Trnavská 13. Knižovníčka spolu s autorkou kníh pre deti Oľgou Kohútikovou aktívne vyplnili literárny program pre deti. Na úvod si spoločne porozprávali o detských knižkách a o oddelení pre deti Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave. Neskôr autorka predstavila svoju básnickú tvorbu a spoločne s deťmi hravým spôsobom prevetrali svoje hlavičky hádankami. Nechýbalo dramatizované čítanie a pozvanie do knižnice.

Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave sa snaží o propagáciu knihy, čítania a knižnice aj na miestach a podujatiach, kde by to návštevníci nečakali. Chceme tým povedať jedno: Na čítanie je vždy vhodný čas a priestor!

Benjamína Jakubáčová,

*Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave
bjakubacova@kniznicatrnava.sk*

PREDSTAVUJEME VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI NOVOHRADU – PhDr. KINGA SZABÓ / WE PRESENT IMPORTANT PERSONALITIES OF NOVOHRAD – PhDr. KINGA SZABÓ

Novohrad je jedným zo slovenských regiónov a turistických regiónov. Netvorí samostatnú územnosprávnú jednotku, pomenovanie Novohrad sa používa ako neformálny názov príslušného regiónu. Na Slovensku územie Novohradu dnes pokrýva takmer celý okres Lučenec, približne 2/3 okresu Poltár, východnú polovicu okresu Veľký Krtíš, južnú časť okresu Zvolen (Lešť a okolie), južnú časť okresu Detva a malé časti okresu Rimavská Sobota. S jeho územím, ako aj samotným Mestom Lučenec je spojených veľa významných osobností. „Osobnosť“ je to konkrétny človek, so všetkými jeho psychickými a inými vlastnosťami. Každý človek sa vyznačuje typickým spojením určitých vlastností, ktoré ho charakterizujú ako individuálnu osobnosť. Osobnosťou sa človek nerodí, ale v priebehu života sa ňou stáva. Jednou takouto osobnosťou je: PhDr. Kinga Szabó

BBSK – Novohradská knižnica, Mesto Lučenec dňa 24.06.2014 usporiadala živý medailón – besedu pri príležitosti životného jubilea **PhDr. Kingy Szabó**. Umenovedkyňa, teoretička umenia sa narodila v Košiciach. Základnú a strednú školu s vyučovacím jazykom maďarským navštevovala v rodnom meste. Jej otcom bol Haltenberger Ince, vynikajúci etnograf, ktorý predčasne umrel a spolu s dvoma súrodencami ich vychovávala matka. Po štúdiách na základnej a strednej škole ukončila (1966) odbor filozofia – biológia na UK v Bratislave, kde jej bol udelený titul doktor filozofie (1986). Láska a obdiv k manželovi, výtvarníkovi a zaslúžilému umelcovi Júliu-

sovi Szabó po uzavretí manželstva (1969) ju priviedli do Lučenca a Lučenec sa jej stal až do súčasnosti druhým domovom. Hoci manželstvo s výtvarníkom trvalo len krátke tri roky, jeho umeleckému odkazu zostala oddaná až dodnes.

Pani K. Szabó pôsobila ako riaditeľka Novohradskej galérie v Lučenci (1980 – 2003). Má filozofické vzdelanie, k výtvarnému umeniu sa dostala cez estetiku. Stála pri zrode podujatí: Trienále Akvarelu (1983) a Medzinárodné keramické sympóziium (1989). Počas svojho tvorivého života získala niekoľko významných ocenení (o.i. Striebornú plaketu SR v roku 2004). Za vyše dvadsať rokov jej pôsobenia Novohradská galéria získala veľmi dobré meno. Dodnes s galériou spolupracuje. Galéria v Lučenci bola vôbec prvá v republike, kde bolo umožnené deťom kresliť za doprovodu inšpiratívnej vážnej hudby. V čase svojej plodnej činnosti založila v Lučenci nadáciu „Klub priateľov Júliusa Szabóa“ (1997). Stala sa aj zakladateľskou Rady galérií Slovenska a Spolku maďarských výtvarných umelcov Slovenskej republiky (1989). Vyvrcholením jej celoživotného úsilia bolo zriadenie Pamätného domu Júliusa Szabóa v Lučenci (2008). Vedomá si toho, že jeho diela si zaslúži pozornosť verejnosti, hľadala po jeho smrti cestu ako založiť galériu. Jej snom aj do budúcnosti je, aby táto inštitúcia prežila a slúžila ľuďom.

Významná lučenecká osobnosť pani Kinga Szabó sa dňa 26.06.2014 dožila krásneho životného jubilea. Účastníci priateľského neformálneho stretnutia si

v Novohradskej knižnici priamo z úst pani Kingy vypočuli jej bohatý a plodný životný príbeh, ktorým ju sprevádzal PhDr. František Mihály, publicista, kulturológ. Atmosféru podujatia doplnil hudobný doprovod v podaní Komorného speváckeho

zboru Serly a mladí umelci - žiaci cirkevnej základnej umeleckej školy.

*Mgr. Daša Filčíková,
Novohradská knižnice J. Kármána,
Lučenec,
riaditelka@nklc.sk*

SPRÁVNA RADA SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC INFORMUJE... ZO ZASADNUTIA 3. – 4. JÚNA 2014 / THE GOVERNING COUNCIL OF THE SLOVAK LIBRARY ASSOCIATION INFORMES ABOUT ITS MEETING... JUNE, 03-04, 2014

- ✓ Zasadnutie sa uskutočnilo v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici, kde nás srdečne privítali, ukázali nám krásne priestory, previedli nás bohatou ponukou služieb tejto multikultúrnej inštitúcie, z ktorej sme odchádzali plní dojmov a zážitkov;
- ✓ O pokračujúcom projekte „Vzdelaní knihovníci = spokojní návštevníci“ a jeho trvalej udržateľnosti pre návštevníkov knižníc. Členské knižnice SAK môžu využívať znalosti vyškolených trénerov pre potreby svojich knižníc, stačí ich osloviť;
- ✓ O pokračujúcom projekte na vydávanie tlačenej verzie „Bulletinu SAK“. SAK vydal doteraz 3 čísla, deadline pre posledné číslo 4/2014 je 1.11.2014;
- ✓ O odbornom seminári „Komunitná knižnica 8“ v Košiciach v dňoch 16. – 18.6.2014. SAK bude problematike komunitných knižníc venovať pozornosť i naďalej;
- ✓ O pracovnom stretnutí ad hoc pracovnej skupiny pre informačné vzdelávanie (zástupcov akademických knižníc) v Slovenskej pedagogickej knižnici v Bratislave dňa 25.6.2014;
- ✓ SR SAK pripravuje odborný seminár akademických knižníc k problematike evidencie publikačnej a umeleckej činnosti, ktorý sa uskutoční v CVTI SR dňa 30.09.2014;
- ✓ O programovacích prácach pre benchmarking akademických knižníc;
- ✓ Týždeň slovenských knižníc 2015 sa uskutoční v dňoch 23. – 28.3.2015. Slávnostné otvorenie bude v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave;
- ✓ O schválenom nominantovi Mgr. Michalovi Sliackom z CVTI SR na študijný pobyt do Indie v termíne od 20.11.2014 do 5.1.2015;
- ✓ O stanovisku SNK v Martine k požiadavke LITY na úhradu 3% z celkových príjmov za rozmnožovacie služby slovenských knižníc;
- ✓ O nevyhlásení súťaže „Knižnica roka“ z úrovne MK SR a stanovisku SAK;
- ✓ O novej riaditeľke UK ŽU v Žiline, stala sa ňou PhDr. Alena Mičicová. Gratulujeme!;
- ✓ O doriešení zmluvy pre nákup softvéru v zmysle Select Plus pre slovenské knižnice;
- ✓ O pozvánke na XVII. ročník Kolokvia slovenských, moravských a českých bibliografov do Pezinka v dňoch 7. – 10.10.2014, kde SAK je spoluorganizátorom;
- ✓ O pozvánke na konferenciu Digitálna knižnica 2014 v Jasnej pod Chopkom v dňoch 10. – 12.11.2014, kde je SAK spoluorganizátorom;
- ✓ O blahoprajnom liste novému prezidentovi Slovenskej rektorskej konferencie prof. RNDr. Rudolfovi Kropilovi, CSc.;
- ✓ Zástupcovia SR SAK sa zúčastnili zasadnutí Ústrednej knižničnej rady a dočasnej pracovnej skupiny k ochrane autorských práv v hmotnom a nehmotnom dedičstve pri Rade vlády pre kultúru.

POZNÁME NAŠE KNIHOVNÍCKE PERIODIKÁ?

PREDSTAVUJEME INFORMAČNÝ BULLETIN ÚK SAV / INTRODUCING THE INFORMATION BULLETIN OF CENTRAL LIBRARY OF THE SLOVAK ACADEMY OF SCIENCES IN BRATISLAVA

PhDr. Natália Pastorková, Ústredná knižnica SAV Bratislava
natalia.pastorkova@savba.sk

Abstract: *The paper characterizes the Information Bulletin of Central Library of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, its aims, priorities and orientation. A short view on the history and development of the Bulletin is offered. The paper describes the present state and lays out also the future visions of the Bulletin.*

Keywords: *information bulletin, periodical, Central Library of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, library-information network of the Slovak Academy of Sciences*

Kľúčové slová: *Informačný bulletin, periodikum, Ústredná knižnica SAV, knižnično-informačná sieť SAV*

Už je to viac ako 40 rokov, kedy vyšlo prvé číslo Informačného bulletinu ÚK SAV. Odtedy prináša svojim čitateľom najnovšie a najdôležitejšie informácie o knižnično-informačnej sieti SAV a taktiež zoznamuje s činnosťou Ústrednej knižnice SAV.

Ústredná knižnica SAV (ďalej ÚK SAV) je univerzálnou knižnicou, určenou pre široké spektrum používateľov. Avšak obsahové zameranie bulletinu je orientované predovšetkým na odbornú komunitu, a to na knihovníkov knižnično-informačnej siete SAV a na zamestnancov ÚK SAV. Treba zároveň spomenúť, že sieť tvorí približne 50 knižníc, ktoré sú súčasťou ústavov SAV. Bulletin vychádza 2-krát ročne, v ojedinelých prípadoch v dvojčísľach. Nemá stanovené pevné rubriky ani témy, ale primárne sa zameriava na tie oblasti, predmetom riešenia ktorých sú aktuálne témy, nevyhnutné na ďalší progres v rámci knižnično-informačnej problematiky.

Minulosť

Poslanie časopisu v minulosti a dnes sa nezmenilo, len sa čiastočne zmenila jeho obsahová náplň, čo je prirodzené. Podobne, ako mnohé iné oblasti ľudskej činnosti, aj u knižníc a knihovníctva možno zaznamenať rozvoj poznania, ktorý dopĺňa a mení poznatkovú bázu spred dvadsiatich, či štyridsiatich rokov. V minulosti sa články zameriavali napríklad na prehľady knižničkej a informatickej literatúry i na súpisy bibliografií, ktoré knižnica získala do svojho fondu. Jednou z tém bolo i colné prerokovávanie zásielok (nakoľko sme neboli v EÚ), databázy na CD-ROM v ÚK SAV alebo išlo o príspevky, ktoré sprostredkovali informácie o inštalácií prvých počítačov do knižnice.

Postupom času našli na stránkach bulletinu miesto články o automatizácii knižníc, metodických návodoch, ako využívať informačné zdroje i články o progresívnych

metódach informačného zabezpečenia v podmienkach SAV. Uverejňovali sa materiály, ktoré sa týkali konkrétnych procesov napr. ako budovať súborné katalógy, ako aj materiály s prehľadmi dostupných databáz v bratislavských knižniciach a podobne.

Súčasnosť

Periodikum má za cieľ nielen informovať o aktuálnom dianí, službách a novinkách v knižnici, ale prioritou je aj flexibilitné reagovanie na potreby čitateľov s návrhmi, radami a odporúčaniami, ktoré sa zameriavajú na otázky každodennej knihovníckej praxe.

K základným témam bulletinu patrí informovanie o štatistike, čiže o *Ročnom výkaze o knižnici v knižnično-informačnej sieti SAV za predchádzajúce obdobie*, o zmenách vo vyplňovaní, o výsledkoch a upozornenie na najčastejšie sa opakujúce chyby.

Vývoj ide dopredu a treba kráčať s dobou, preto sa snažíme prinášať i také témy, ktoré majú rozšíriť obzory našich knihovníkov. V posledných rokoch to boli články o viacerých *knižnično-informačných automatizovaných systémoch*, ktoré majú pomôcť „nabehnúť“ na počítačové spracovanie kníh, katalogizáciu a výpožičky. V budúcnosti plánujeme v tejto tematike pokračovať.

Veľmi dôležitou témou, ktorej sa pravidelne v bulletine venujeme, sú *elektronické informačné služby*. Nakoľko má ÚK SAV široké portfólio elektronických informačných zdrojov (EIZ), treba informovať čitateľov o novinkách z tejto oblasti, o nových databázach, či zmenách vo vyhľadávaní. Články sa orientujú na informácie o seminároch z oblasti EIZ, prinášajú diferencovan-

vanejšie rozborov databáz a komplexnejší pohľad na jednotlivé databázy. Dôležitými sú i príspevky o vzdialenom prístupe k databázam, o trendoch v poskytovaní elektronických informačných služieb, o vyhľadávacích portáloch informačných zdrojov a problematike otvoreného prístupu (Open Access).

Ďalšou dôležitou témou periodika je *evidencia publikačnej činnosti* a jej výstupy, nakoľko je evidovanie publikačnej činnosti pracovníkov SAV povinné.

Ako mnoho iných časopisov, tak aj *Informačný bulletin ÚK SAV* sa počas svojej existencie stretával s mnohými problémami. Niekoľko rokov dokonca vôbec nevychádzal z hľadiska nedostatku financií Ústrednej knižnice na jeho pravidelné vydávanie. Ďalším a stále pretrvávajúcim problémom je nedostatok prispievateľov do časopisu. Sme presvedčení, že s nástupom nových mladých kolegov do knižnice, sa podarí tento stav zmeniť.

Vízie budúcnosti

Bulletin je v prvom rade pre knihovníkov siete SAV, preto naďalej plánujeme sa venovať takým témam, ktoré si pre nich aktuálne alebo si ich priamo žiadajú. Časopis chce ostať nielen informačným periodikom, ale tiež metodickým, čiže takým, v ktorom možno nájsť potrebné rady a usmernenia. Primárnym cieľom Informačného bulletinu je reagovanie na súčasné trendy v knižnično-informačnom svete, aby sa tak stalo relevantným periodikom 21. storočia. Hlavnou víziou periodika do budúcnosti je, aby sa stal skutočne potrebným pre pracovníkov knižnično-informačnej siete SAV. Veríme, že ním bude.

Z NAŠICH VYDANÍ

Z HISTÓRIE OBCÍ A KNIŽNÍC BRATISLAVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA: AKO VZNIKALA PUBLIKÁCIA / FROM THE HISTORY OF MUNICIPALITIES AND LIBRARIES OF THE BRATISLAVA SELF-GOVERNING REGION: HOW THE PUBLICATION CAME INTO BEING

História sprostredkúva súčasným obyvateľom mnohé životné skúsenosti iných, poznanie ich predchodcov, ako žili, pracovali. Približuje vývin aj výsledky ľudskej práce, prirodzenej ľudskej túžby ísť stále ďalej a vyššie. Poznanie rôznych historických dejov je základným predpokladom poznania a pochopenia dejov súčasných.

Dlhšiu dobu mi v hlave vírila myšlienka zhrnúť históriu vzniku knižníc v našom kraji a vydať publikáciu takéhoto zamerania. Primárne som chcela spracovať históriu knižníc, pretože sme predsa knihovníci, a text doplniť krátkou staťou o obci, lebo založenie a činnosť knižnice v obci spolu úzko súvisí s podmienkami rozvoja samotnej obce.

Mnohí ľudia, žijúci v Bratislavskom samosprávnom kraji, v niektorom z okresov – Pezinok, Senec a Malacky, vôbec nepoznajú ani len názvy obcí v našom regióne, čo ma tiež povzbudzovalo vydať takúto publikáciu. Túžila som knihu zostaviť, ale stále mi chýbal materiál. Prípravu som odkladala na neskôr. Informácie, ku ktorým som sa dostala, som začala zbierať a ukladať, ako sa hovorí „do šuplíka“. Pomaly sa hromadili.

V roku 2013 si naša knižnica pripomínala 60. výročie jej vzniku a to bolo podnetom, správnym dôvodom, ale tiež pre mňa veľkou výzvou na vydanie publikácie Z his-

tórie obcí a knižníc Bratislavského samosprávneho kraja.

Zbieranie materiálu bolo veľmi ťažké. Okrem mojich „šuplíkových“ informácií som sa o ďalšie informácie obrátila hlavne na knihovníkov, starostov obcí, čerpala som z archívu metodického oddelenia Malokarpatskej knižnice, ktorý sa začal budovať v roku 1961. Každá knižnica v BSK tu má svoj vlastný spis, kam postupne zakladáme ročné vyhodnotenia, štatistiky, osobné listy knihovníkov, záznamy z podujatí. Ak knižnica dobre spolupracuje s Malokarpatskou knižnicou, posiela nám aj podrobnosti o podujatiach ktoré zorganizovali, o počte návštevníkov podujatí, nahlasuje zmenu knihovníka či zmenu výpožičných hodín. Niektoré kolegyne knihovníčky z obecných či mestských knižníc nám zašlú aj fotografie z podujatí, ale tých je žiaľ veľmi málo. Pri zostavovaní publikácie som ďalej čerpala zo stretnutí s knihovníkmi či starostami obce na metodických návštevách, keď sme spoločne vyhľadávali s pomocou obecných knihovníkov ľudí, ktorí si o vzniku knižnice v ich obci ešte niečo pamätali, z rôznych periodík, encyklopédií, vlastivedných slovníkov, stránok obcí, či internetových stránok. V menšej obci sa takmer všetci ľudia poznajú a vypytovaním sa starších obyvateľov, či si pamätajú na vznik knižnice, na prvého knihovníka informácií stále pribúdalo. Niektorí starosto-

via alebo pracovníci obcí mi poskytli výpisy z obecných kroník. Strela som sa žiaľ aj s tým, že sa kronika v obci stratila, ukradli ju, zhorela. Narazila som aj na jeden prípad, keď si kroniku požičal jeden podnikateľ a obec sa s ním doteraz súdi, pretože im kroniku viac nevrátil.

Aby boli state o obciach a knižniciach prehľadné, zostavila som súbor otázok, ktoré som poslala mailom do každej obce, prednostne obecným knihovníkom. Pokiaľ knižnica nemala svoju stránku, alebo mailový kontakt, mail som adresovala na obecný úrad. Mnohé z obcí sa mi vôbec neozvali, na moje výzvy nereagovali, preto som opäť kontaktovala teraz už samotných starostov, či zriaďovateľov knižníc. Verte či nie, ani tu väčšina starostov na moje prosby či výzvy nereagovala. Rozoslala som tieto otázky:

- Názov mesta, obce
- Znak, erb mesta, obce
- História mesta, obce
 - písomná zmienka o obci (ak je)
 - ďalšie zistené údaje, napr. založenie školy, výstavba kina, kostola, kláštora, historickej budovy, kanalizácia, príp. oddelenie od vedľajšej obce, čo môžeme nájsť v blízkosti obce, nejaký hrad a pod., prípadne opis nejakých zvláštnych udalostí, pohrôm, (cholera, mor, vyhorenie a pod.) mesta, atď.
- Zaujímavosti o meste, ak nejaké sú
- Súčasnosť - čo sa v obci výnimočne deje (fungujúce múzeum, folklórny súbor, zaujímavé aktivity)
- Názov knižnice so znakom (ak ho knižnica má), adresou a fotografiou knižnice
- História knižnice
- Vznik, založenie, prvý knihovník

- Sťahovanie, postupný vznik oddelení, zmena názvu, rôzne uznania a vyznamenania, prestavby, úspešné dotácie, obdobie v ktorom knižnica nepracovala a dôvod
- Zaujímavosti o knižnici, ak sú
- Knižničný program v ktorom knižnica pracuje ak má
- Štatistické ukazovatele za rok 2012 (počet obyvateľov, knižničný fond, počet čitateľov, počet návštevníkov, počet výpožičiek, otváracie hodiny pre verejnosť).

Niektorým čítajúcim by sa mohlo zdať, že informácií o niektorej konkrétnej knižnici či obci je príliš málo. Ako som už spomínala, niekde bola ťažká komunikácia alebo nedostupné historické zdroje. V roku 1994 boli do nášho regiónu priradené niektoré knižnice z okresu Senica. K nim nám žiaľ chýbajú podklady a dokumentácia do nášho metodického archívu. Z mne dostupných informácií sa viac o danej knižnici či obci viac nedalo zostaviť.

Po skompletizovaní všetkých dostupných informácií sa postupne začal formovať text knihy. Publikáciu sa mi nakoniec podarilo zostaviť. Ku každej obci som priradila erb obce a fotografiu sídla knižnice. So získaním obrázku erbu boli nemalé problémy. Niektoré obce na svojich stránkach nemajú uvedený erb vôbec, alebo ak tam aj uvedený je, často býva veľmi nízkej kvality, nevhodnej na tlač. Pri profiloch obcí, v ktorých bola knižnica zrušená, som umiestnila fotografiu obecného úradu. Na želanie niekoľkých starostov, ktorí nechceli mať v publikácii uverejnenú fotografiu nie príliš atraktívnej budovy

knižnice či obecného úradu, som vložila fotografiu obce a v jednom prípade interiéru knižnice.

Cieľom publikácie bolo predstaviť dejiny a súčasnosť obecných knižníc. Je to akási mozaika života BSK. Chcela som sprostredkovať dostatok informácií o histórii, živote a práci generácií, ktoré v týchto mestách a obciach žili pred nami, aby kniha prispela k lepšiemu poznaniu našej vlastnej minulosti, histórie. V publikácii som chcela ukázať a porovnať, aké boli knižnice okresov Pezinok, Senec a Malacky v minulosti a aké sú dnes. Predstavila som dejiny každej jednotlivkej obce od prvej písomnej zmienky až po vznik knižnice v obci, jej vývoj a tiež mená knihovníčok a knihovníkov, ktorí sa v nej od vzniku knižnice striedali. Môžeme byť hrdí na to, čo obyvatelia žijúci v týchto obciach, v tomto kraji dokázali.

Podnetom k založeniu verejných knižníc v obciach bol zákon z r. 1919. Dňa 22. júla 1919 prijal československý parlament zákon o verejných knižniciach. V prvom paragrafe sa uzákoňuje: „Na doplnenie aprehľbenie vzdelanosti všetkých vrstiev obyvateľstva politické obce sú povinné zakladať verejné knižnice so vzdelávacou, náučnou i zábavnou literatúrou, ktorá má skutočnú vnútornú hodnotu“. Max Pilát, ktorý bol spravodajcom zákona v parlamente poukázal v spojitosti so stavom knižníc na Slovensku na fakt, že tam existovalo len okolo 100 spolkových knižníc. Na Slovensku neboli podmienky na vykonanie zákona hneď po jeho prijatí v roku 1919. Zákon a vykonávacie nariadenia k nemu sa začali uplatňovať na Slovensku až o šesť rokov neskôr, a to na základe

výnosu Referátu Ministerstva školstva a národnej osvety zo dňa 21. marca 1925 č. 1742.

Podľa dostupných informácií bola však väčšina obecných knižníc okresov Pezinok, Senec a Malacky zakladaná v 50-tych rokoch 20. storočia. Založenie alebo prvú informáciu o fungovaní knižnice uvádza v období 1950-1961 43 knižníc. Knižnice v mestách mali dlhšiu tradíciu, v Pezinku boli prvé obecné knižnice založené v r. 1926 (slovenská a nemecká), v Modre fungovala Verejná Štúrova obecná knižnica od roku 1918, v Malackách vznikla v období 1920-24, vo Svätom Jure v r. 1925. Aj niektoré obce uvádzajú vznik verejnej knižnice v 20-tych rokoch minulého storočia (Hurbanova Ves 1928, Ivanka pri Dunaji 1922-25, Šenkvice 1920, Vištuk 1928, Čataj - po prvej svetovej vojne, Veľké Leváre 1919, Zohor 1929, Sološnica 1925). Často vznikli verejné knižnice zo školských knižníc. Ich ďalší rozvoj bol rozdielny, najmä po roku 1989.

Keď som mala publikáciu hotovú, zdalo sa mi veľmi vhodné, aby sa k textu o danej obci a knižnici vyjadril zriaďovateľ obecnej knižnice, väčšinou starosta, usmernil ma, opravil. Zriaďovateľ bol tiež požiadaný o napísanie pár riadkov sa na tému „Čo pre Vás znamená knižnica?“, v ktorých by formuloval jeho osobný vzťah ku knihám a knižnici, s možnosťou prezentovať svoju prácu, ale aj obec. Tento text je publikovaný na konci state o danej obci a knižnici. Možnosť vyjadríť sa som dala aj starostom obcí, kde knižnice stagnujú alebo boli dokonca zrušené. Túto možnosť však využilo len 31 starostiek a starostov z počtu 72.

Veľmi ma prekvapilo, ale hlavne sklamalo, že to nebola ani polovica z opýtaných.

Všetky názvy obcí sú v rámci troch okresov usporiadané abecedne. V abecednom poradí nasledujú za sebou bez ohľadu na to, či sú v nich knižnice profesionálne, neprofesionálne, alebo zrušené.

Publikáciu sme vydali s podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Rozosláná bola po jednom výtlačku do každej obce, starostovi obce alebo zriaďovateľovi knižnice. Publikácia je nepredajná a do budúcnosti pripravujeme vydanie doplnenej elektronickej verzie. Informácie chceme doplniť, prípadne opraviť, či upraviť. Táto výzva bola odoslaná opäť všetkým zriaďovateľom knižníc. Doteraz sa však nikto

neozval, nemal námietky či pripomienky. V budúcnosti by sme radi počítali aj so spoluprácou s Mestskou knižnicou v Bratislave a doplnili aj históriu verejných knižníc v Bratislave, aby boli všetky knižnice v celom Bratislavskom kraji kompletne spracované.

*PhDr. Katarína Benciová,
Malokarpatská knižnica v Pezinku
metodika@kniznicapezinok.sk*

Zoznam bibliografických odkazov

1. http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2000/1_2000/10.pdf

Dňa 4. februára 2013 sa dožil vzácneho životného jubilea (80 rokov) Július Rybák.

Slovenská národná knižnica v Martine pri tejto príležitosti vydala personálnu bibliografiu – Július Rybák. Vyšla v tlačenej verzii koncom minulého roka, v rámci edície - Teória a výskum knihovníctva a bibliografie.

Zostavovateľky – Ludmila Rohoňová a Mária Gašparová, sa v nej snažili zmapovať tvorivé aktivity významného slovenského jazykovedca, rusistu, literárneho historika, prekladateľa a spisovateľa.

Z úvodnej štúdie sa aj dozvedáme: „Július Rybák pracuje celý svoj tvorivý život so slovom. Bolo a je jeho pracovným nástrojom a sprostredkovateľským médiom. Hľadá v ňom a s ním dotyk tvorivého ducha, posolstvo veľkých duší, verí v jeho silu a zodpovednosť, odkrýva ním filozofiu jazyka i života. Sám ním rastie a duchovne dozrieva ...“

Bibliografia zachytáva publikačnú činnosť Júliusa Rybáka, ako i ohlasy na jeho diela a literatúru o ňom za roky 1956-2013. Jadro personálnej bibliografie tvoria bibliografické záznamy Slovenskej národnej bibliografie Knihy a Články a Súborného katalógu SR Články. Prvá časť bibliografie nazvaná – Dielo Júliusa Rybáka - obsahuje samostatné knižné diela, kolektívne knižné diela, štúdie, odborné články, recenzie, úvahy, eseje, medailóny k jubileám uverejnené v slov. a zahraničných zborníkoch, odb. časopisoch, novinách a periodikách, ako aj úvodné štúdie a doslovy v monografiách; knižné preklady a preklady pre rozhlas, rozhlasové dramatisácie, literárne

pásma a rozhovory. Článkové bibliografické záznamy pochádzajú aj zo sekundárnych prameňov. Ich celkový počet predstavuje 858 bibliografických záznamov vrátane ohlasov (recenzií).

Samostatnú časť tvorí:

- literatúra o Júliusovi Rybákovi a
- kalendárium života a diela, zostavené na základe biografických prameňov a osobných doplnkov a korektúr J. Rybáka.

Personálna bibliografia obsahuje aj menový register. Bohužiaľ, nie je vystavená na webovej stránke SNK (<http://www.snk.sk/?CK>), vedľa personálnych bibliografií – Cyril Kraus a Pavol Strauss.

Ivana Poláková

ivanapolakovatarcal@gmail.com

BUDOVANIE E-INFRAŠTRUKTÚR PRE DIGITÁLNE ZDROJE A INÉ VIEDENSKÉ POSTREHY / BUILDING UP E-INFRASTRUCTURES FOR DIGITAL RESOURCES AND OTHER REMARKS FROM VIENNA

Roman Herda, Centrum vedecko-technických informácií SR
roman.herda@cvtisr.sk

Abstract: *The paper brings remarks and information on the LIBER Workshop on Digital Curation, held on the 19-20th May 2014 in Vienna. The workshop was participated by many representatives of library-information sphere headed by Paul Ayris, President of LIBER. From the author's point of view, the most interesting was the presentation of Paolo Budroni from the Vienna University Library, who presented a project for the support of coordinated development of infrastructures for digital resources in the research and the academic education in Austria.*

Keywords: LIBER, digitalization, data preservation, repository, data storing.

Kľúčové slová: LIBER, digitalizácia, ochrana dát, repozitár, uchovávanie dát.

V polovici mája 2014 sa konal v poradí už tretí z rady workshopov organizovaný ako jedna z akcií Asociácie európskych vedeckých knižníc známej pod skratkou LIBER. Po predchádzajúcich úspešných workshopoch v Kodani v roku 2007, ktorý sa venoval hlavne digitalizácii a vo Florencii v roku 2012, kde bola hlavnou témou ochrana dát, sa tento ročník konal v neďalekej Viedni. Workshop s oficiálnym názvom **Keeping data: The process of data curation - 3rd LIBER Workshop on Digital Curation** bol zameraný na digitalizáciu a digitálnu ochranu a správu. Prezentácie sú dostupné na adrese: <http://liber2014.univie.ac.at/programme/>

Potreba jednoznačne lokalizovať a prístupovať k digitálnemu obsahu, jeho spojenie s korektnými metadátami je základnou požiadavkou pre správu, prístup, opätovné použitie, získavanie a v neposlednom rade

uchovávanie obrovského množstva kultúrnych a intelektuálnych zdrojov.

Podujatie bolo určené výskumníkom, zástupcom knižníc, obchodným partnerom a národným organizáciám na získanie nových poznatkov, ich výmenu a diskusiu ohľadom plánovania dátového manažmentu s ohľadom na životný cyklus digitálnych objektov a vedeckých dát.

Diskutovaných bolo niekoľko dôležitých otázok:

Ako môžeme efektívne nájsť a prístupovať k digitálnym zdrojom a spájať ich so zodpovedajúcimi metadátami?

Ktoré reprezentácie záznamov budú cieľom uchovávania?

Aké požiadavky by mali spĺňať národné a medzinárodné výskumné infraštruktúry?
- V čom sa môže v tomto smere vedecký svet poučiť z toho komerčného?

Workshop otvorila svojim príhovorom **Maria Seissl** z Viedenskej univerzitnej knižnice, ktorá zároveň predstavila tohtoročných prednášajúcich. Tak ako pri predchádzajúcich ročníkoch, aj teraz prednášajúci pochádzali z rôznych krajín a inštitúcií, ktoré sa venujú tejto problematike.

Medzi hlavných rečníkov patrili **Herbert van de Sompel** z Los Alamos National Laboratory s prednáškou o využívaní webových infraštruktúr na archiváciu. Zároveň načrtnol budúcnosť akademického publikovania. V prednáške o plánoch manažovania dát **Andreas Rauber** z Vienna University of Technology vyslovil niekoľko myšlienok k posunu za hranicu súčasného konceptu dát a súčasného zamerania na popis - potrebu „zberu“ všetkých elementov výskumného procesu či znova použitia dát a procesov ako základu pre Science 2.0 – nového prístupu k vede založeného na zdieľaní informácií a spolupráci prostredníctvom sieťových technológií. **Marco de Niet** z Dutch Knowledge Center for Digital Heritage hovoril o iniciatíve UNESCO-ICA-IFLA a o zvýšení udržateľnosti informačnej spoločnosti. To by malo byť dosiahnuté ustálením kontinuity obsahu (dát, záznamov a informácií) prostredníctvom mutuality (čo môžem urobiť ja pre teba a čo ty pre mňa?). Knižnice by mali v tomto procese zastávať dve významné úlohy, a to ako pamäťové inštitúcie a zároveň ako pionieri uchovávanía digitálneho obsahu.

S príspevkom o Data Citation Index vystúpil **Nigel J. Robinson** zo spoločnosti Thomson Reuters. Data Citation Index je novým citačným indexom, ktorý ponúka kvalitné výskumné údaje vo forme 2 mi-

liónov záznamov z overených vedeckých repozitárov z celého sveta. V citačnom indexe sú pokryté vedné odbory ako vedy o živote, fyzikálne vedy, spoločenské vedy, umenie a humanitné vedy. **Hans Fransen** z University Libraries Leiden prezentoval na tému „Data management planning at an institution – the first wobbly steps of a newborn baby“, ktorej hlavné závery týkajúce sa plánovania manažmentu dát by sa dali zhrnúť nasledovne:

- zapojiť všetky zúčastnené strany – informačné a komunikačné technológie, dekanov fakúlt, výskumných pracovníkov atď.,
- začať s tréningom podporného personálu čo najskôr, zintenzívniť styky na fakulte,
- ponúknuť infraštruktúru/y pre ukladanie, ktoré umožňuje rôzne úrovne autorizácie, bezpečnosti atď.,
- „dvakrát merať a raz rež“ pred vytváraním úložiska pre súbory dát,
- vyhľadávať spoluprácu na národnej a medzinárodnej úrovni.

Prvý deň workshopu zakončil svojou komplexnou prezentáciou „European approach to develop world class infrastructures for research data“ **Carlos Morais Pires** z Európskej komisie. V prezentácii položil niekoľko zaujímavých otázok, ako napr.:

- Sú výskumné dáta financované verejnými zdrojmi zároveň verejným majetkom?
- Ako zabezpečíme uchovávanie a prístup?
- Ako zabezpečíme integritu a spoľahlivosť dát?

Ďalej spomenul aktivitu e-infrastructu-

res, ktorá podporuje vznik e-Science, t.j. nové pracovné metódy založené na spoločnom využívaní nástrojov a prostriedkov informačno-komunikačných technológií v rôznych odboroch. Cieľom je odbornosť vedeckých komunit so znalosťami komunity informačných a komunikačných technológií, ktoré sú schopné skúmať hranice vysokorychlostnej komunikácie, vysokovýkonných superpočítačov, otvorených vedeckých softvérov a virtuálnych výskumných prostredí. Po všetkých prednáškach nasledovala diskusia, ktorú mal pod taktovkou viceprezident LIBERu Paul Ayris.

Druhý deň workshopu odštartovala prednáška „From local to global: Sharing of knowledge through participatory scientific information infrastructures“ od **Norberta Lossaua**, viceprezidenta Georg-August-Universität v Göttingene, v ktorej sa venoval repozitárom. Ten je sám o sebe neutrálnym systémom, ktorý môže slúžiť viacerým účelom: k objavovaniu, poskytovaniu dátových sád pre dolovanie, analýzy, vizualizácie ak poskytovaniu metrík, štatistik atď. Víziou je globálna informačná štruktúra založená na Open Access (OA) prístupe k digitálnym repozitárom. Plný potenciál má ale digitálny obsah, ktorý je uložený na tisícoch repozitárov po celom svete a iba vtedy, ak sú vzájomne prepojené. To znamená poskytnúť a vystaviť obsah nástrojom, službám a portálom poskytovateľov, ktorí ich v týchto virtuálne vytvorených znalostných zdrojoch agregujú a analyzujú. V príspevku „Interoperability: Removing the barriers in front of information, a democratic approach“

od riaditeľa knižnice istanbulskej Sehir University **Ayhan Kaygusuz**, sa okrem interoperability a informačnými bariérami zaoberal aj informačnými technológiami samotnými, ktoré sú primárnou príčinou, že sa produkuje stále väčšie množstvo informácií pre stále väčšie množstvo používateľov. Odhady naznačujú že od roku 2013 do roku 2020 sa digitálne univerzum zväčší až desaťnásobne na 44 zettabajtov. Ďalej spomenul projekt Národného akademického repozitára, ktorý v súčasnosti beží, a ktorého prvé výsledky sa očakávajú na konci októbra 2014.

Z pohľadu CVTI SR bola najzaujímavejšia prezentácia **Paola Budroniho** z Viedenskej univerzitnej knižnice, v ktorej sa zaoberal e-infraštruktúrou v Rakúsku, konkrétne projektom na podporu koordinovaného rozvoja infraštruktúr pre digitálne zdroje vo výskume a akademickej výučbe. Hlavným cieľom tejto aktivity je spojiť výskumné komunity, knižnice a IT služby všetkých národných univerzít a vedeckých inštitúcií a spoločne rozvíjať znalosti, ktoré povedú k vzniku lokálnych repozitárov, ktoré umožnia deliť sa o súčasné znalosti a zdroje. Zamýšľaným cieľom je teda to, aby tieto znalosti boli k dispozícii pre všetky inštitúcie, ktoré sa na projekte podieľajú. V rámci trojročného obdobia, na ktoré je projekt naplánovaný zriadia všetky zapojené inštitúcie svoj lokálny server, na ktorý bude umožnený prístup ostatným inštitúciám zapojeným do projektu. Paralelným cieľom je návrh, prípadne aj vytvorenie centrálného alebo decentralizovaného repozitáru pre celé Rakúsko. Ten by slúžil pre pokročilé aplikácie a di-

gitálne objekty, vrátane výskumných dát, dokumentov a multimediálneho obsahu. Kľúčovým prvkom v celom tomto procese, je ale dodržiavanie platných právnych predpisov. Projekt má dvanásť pracovných oblastí, patria pod neho ďalšie tri subprojekty a má 25 partnerov. Hlavný prínos projektu je možné vidieť napr.: v trvalej dostupnosti digitálnych objektov, zvýšení prestíže zapojených inštitúcií, zvýšení viditeľnosti ich výskumnej výkonnosti, networkingu, zabezpečení právnej istoty v digitálnom veku alebo v zjednodušení participácie v medzinárodných projektoch, ktoré prítomnosť repozitára vyžadujú. Nasledujúca prednáška bola venovaná emulačným nástrojom ako súčasťou stratégie pre dlhodobé uchovávanie digitálnych záznamov. Viedol ju **Jeffrey van der Hoeven** z Holandskej národnej knižnice. Venoval sa emulácii od jej prvopočiatkov až po súčasnosť a na názorných grafoch bola porovnávaná emulácia vs. migrácia. Na záver bola položená otázka, prečo vlastne emulácia nie je používaná na uchovávanie. Viceprezident pre biznis inovácie v spoločnosti Capgemini **Hansa van Grieken** na rozdiel od iných priniesol vo svojom príspevku mnoho vizualizácií, nechýbali ani fotografie a videá. Témou bolo, čo sa môžu univerzitné knižnice naučiť z iných odvetví, v ktorých spoločnosti tiež manažujú obrovské množstvo dôležitých dát. Nasledovala prednáška „Certification and quality: a French experience“ od **Mariona Massola**, vedúceho oddelenia digitálneho uchovávaní v CINES (Centre Informatique National de l'Enseignement Supérieur), ktorý v nej popísal vlastné skúsenosti s uchovávaním z praxe. Vyslovil aj myšlienku, že

producenti sú zodpovední za kvalitu dát a používatelia za ich korektné používanie a repozitáre slúžia len na ich uskladnenie a dlhodobú ochranu.

Na záver workshopu bola zorganizovaná diskusia, kde prednášajúci a ostatní účastníci prebrali ďalšie otázky a pohľady týkajúce sa manažmentu aktivít spojených s dlhodobým uchovávaním dát.

PhDr. Mária Žitňanská, Centrum vedecko-technických informácií SR
maria.zitnanska@cvtisr.sk

Abstract: Knowledge and comments on the LIBER Conference 2014, held in Riga, Latvia. The paper brings short information on the conference organizing country; the most important themes, current trends in library practice, the problems of open access, e-collections, digitization and preservation of library holdings are also outlined. Related European projects and the active participation of the Slovak Centre of Scientific and Technical Information in this important library conference are described, too.

Keywords: LIBER, conference, libraries, association, Latvia, trends, projects

Kľúčové slová: LIBER, konferencia, knižnice, asociácia, Lotyšsko, trendy, projekty

Krajina, ktorá tento rok hostila konferenciu LIBER = **Association of European Research Libraries**/Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche/Európska asociácia vedeckých knižníc Lotyšsko, sa nachádza na pobreží Baltského mora. Je to rovinatá krajina s veľkými lesmi, ktoré zásobujú stavebníctvo a papierenský priemysel drevom. Jeho príroda je bohatá na voľne žijúce druhy zveri. Lotyšsko vyrába aj spotrebný tovar, textilné výrobky a stroje. Krajina priťahuje turistov z celej Európy. Z etnického hľadiska tvoria obyvateľstvo na 59 % Lotyši a 29 % Rusi, pričom viac ako tretina ľudí žije v hlavnom meste Riga, v súčasnosti najväčšom meste všetkých troch pobaltských štátov, ktoré slúži ako hlavné kultúrne, vzdelávacie, politické, finančné, komerčné a priemyselné centrum Pobaltia. Riga leží pri ústí rieky Duagava pri Baltskom mori, má rozlohu 305 km² a na začiatku roku 2010 tam žilo 706 tisíc obyvateľov. <http://europa.eu/about-eu/countries/membercountries/latvia/index-sk.htm>

Historické centrum Rigy patrí medzi kul-

túrne dedičstvá UNESCO. Samotné mesto sa vyznačuje výraznou secesnou architektúrou, ktorá je porovnateľná s mestami ako Viedeň, Petrohrad a Barcelona <http://sk.wikipedia.org/wiki/Riga>.

Prečo práve Riga bola hositeľom tejto významnej knižničnej udalosti je fakt, že toto mesto sa stalo v roku 2014 Európskym hlavným mestom kultúry. **LIBER** je veľkou príležitosťou pre profesionálov z vedeckých a akademických knižníc, centier kultúry a poznania mať možnosť byť, ako sa povie, pri jednom stole, jednak pracovnom, ako aj spoločenskom a využiť možnosť vzájomného stretnutia na výmenu skúsenosti v oblasti, ktorá je pre ne prioritná **a tou je uchovávanie a sprístupňovanie poznatkov.**

Druhým dôvodom prečo toto rozhodnutie padlo po mestách a ich významných knižniciach ako sú **Akademická knižnica Katalánskej polytechnickej Univerzity v Barcelone, Akademická knižnica Univerzity v Tartu, Štátna Bavorská knižnica v Mníchove** bolo, že v lotyšskej Rige

- hlavnom meste počtom malého, ale srdcom obrovského národa, bola krátko pred usporiadaním konferencie otvorená novovybudovaná **Národná knižnica Lotyšska** <http://www.lnb.lv/en>. Gunnar Birkets, významný architekt, navrhol novú budovu ako dar svojmu rodnému mestu a jej otvorenie bolo naplánované na jej 95. výročie.

Delegáti konferencie samozrejme dostali príležitosť si toto veľkolepé dielo, súčasnú pýchu Rigy, pozrieť. Úprimne, budova zvonku pôsobí troška chladno, dolné priestory sú impozantné a rozsiahle, až sa zdá, že je to plytvanie energiou, ale čím hlbšie sa do nej vnárate, tým viac si vás získava krásnym architektonickým riešením, celkovou dispozíciou priestorov pre jej používateľa. Moderné vybavenie priestorov pre verejnosť, s ohľadom na komfort toho, komu sú určené, vtipnými knižničnými expozíciami, eleganciou a hravosťou niektorých nápadov v riešeníach. Vrcholom architektonického stvárnenia sú nádherné recepčné priestory na najvyššom poschodí s presklenými stenami s úchvatným výhla-

dom na najkrajšie časti malebného mesta Riga, ktoré vás určite nenechajú chladnými. Prejdete sa týmito priestormi, pocítite tú atmosféru komfortných priestorov, cítite spokojnosť používateľa, ktorému sa ponúka široká paleta služieb od informácií v printovej podobe až po prístup k vedomostiam v elektronickej a digitálnej forme. Priestory sú vybavené podľa typu používateľa - od malých školákov až po dospelého jedinca s ohľadom na ich potreby a požiadavky. A tu si uvedomíte, čo inštitúcie ako knižnice ponúkajú tým, ktorým slúžia.

Konferencie sa zúčastnilo okolo 400 delegátov z celého sveta. Okrem desiatok prednášok významných predstaviteľov európskych vedeckých knižníc (<http://libereurope.eu/news/liber-2014-conference-programme-now-available/>) je konferencia známa aj tým, že tu prebieha viacero rokovaní jednotlivých výkonných výborov k aktuálnym témam, ktoré v súčasnosti rezonujú vo sfére uchovávaní a sprístupňovaní informácií. Jednotlivé semináre sú zamerané na témy, ktoré sú

Národná knižnica Lotyšska, miesto konania konferencie

súčasťou riešených projektov, kde LIBER je partnerom Európskej únie.

Konferencia priniesla témy, ktoré sú teraz najdiskutovanejšie, dlhodobá ochrana informácií, správa výskumných dát, nastavenie služieb a komplexnej podpory vedcov a vedeckých tímov tak, aby zodpovedali súčasným moderných trendom, zachytenie nových trendov v správe zbierok ako printových tak aj digitálnych, široká paleta problémov týkajúca sa e-publikovania - od vydávania, sprístupňovania a využívania zdrojov tohto typu, Open Acces k informáciám, to všetko sú témy projektov, do ktorých sa LIBER zapája v spolupráci s Európskou úniou.

Europeana Cloud - projekt predpokladá vytvorenie systému poskytovania nového obsahu, nových metadát a s tým spojené vytvorenie úložného systému pre potreby výskumných pracovníkov. Europeana Cloud

Europeana Newspapers Europeana - v projekte ide o spoluprácu pri digitalizácii novín a distribúciu plných textov bez akýchkoľvek zákonných obmedzení Europeany. Europeana Newspapers **FOSTER** - projekt, ktorý si kladie za cieľ pomáhať a podporovať výskumných pracovníkov, knihovníkov a ďalšie zainteresované strany v rámci Európskeho výskumného priestoru (ERA), aby bol prijatý otvorený prístup k publikovaným vedeckým poznatkom a Otvorená veda ako súčasť každodenného pracovného postupu vedeckého pracovníka. Projekt sa zameria najmä na mladých výskumných pracovníkov a ľudí, na ich tréningovanie k tomu, aby

ideály Open Access sa stali praktickou súčasťou vedy a výskumu, ktoré povedú k dodržiavaniu zásady OA v politike ERA a programu Horizont 2020. **FOSTER PASTEUR4OA** - projekt rieši známe nedostatky a prekážky pre rozvoj politik OA v Európe: Pasteur4OA

RECODE je skratka pre politické odporúčania k otvorenému prístupu k výsledkom výskumu v Európe. Ide o projekt, ktorý bude využívať existujúce siete, komunity a projekty zamerané na riešenie problémov v rámci otvoreného prístupu, šírenie a uchovávanie dát a vytvorenie politických odporúčaní pre otvorený prístup k údajom z výskumu na základe existujúcich osvedčených postupov (RECODE).

Súčasnnej spolupráci a výsledkom týchto projektov bola na konferencii venovaná značná pozornosť.

Jedným z celodenných pracovných seminárov, ktorého som mala možnosť sa zúčastniť, bol seminár venovaný téme inštitucionálnej podpory pre otvorený prístup k vedeckým poznatkom. Organizovaný bol spoločnosťou Policy Recommendations for Open Access to Research Data in Europe (RECODE). Tá využíva existujúce siete, komunity a projekty k riešeniu výziev v rámci otvoreného prístupu šírenia údajov a vytvorenie politických odporúčaní na prístup k dátam z výskumu na základe existujúcich osvedčených postupov.

Cieľom seminára bolo vytvoriť súbor politik a odporúčaní, ktoré poskytujú podporu inštitúcií podieľajúcich sa na vytváraní OA prístupu k výsledkom výskumu. Počas pra-

covného seminára boli prezentované a diskutované výsledky výskumu o inštitucionálnych politikách a postupoch týkajúcich sa riadenia kvality dát, školenia, právnych aspektov a financovania. Pre ilustráciu boli prezentované a diskutované prípadové štúdie o inštitucionálnej podpore OA prístupu k výskumným dátam.

Pozvania na prehliadky viacerých knižníc v Rige boli rovnako súčasťou konferenčnej ponuky.

CVTI SR, ako špecializovaná vedecká knižnica, je členom asociácie od roku 1996, a preto účasť jeho zástupcu na viacerých konferenciách má svoje opodstatnenie a je prínosná, a to nielen z hľadiska získania neoceniteľných skúseností a nových poznatkov, ale dáva možnosť poznať aj profesionálov, ktorí sa aktuálnym témam venujú a spolupracovať s nimi.

Súčasťou tohoročnej účasti na konferencii

Poster prezentovaný CVTI SR

bolo aj aktívne vystúpenie v rámci posterovej sekcie s príspevkom **Národná informačná infraštruktúra pre výskum a vývoj (VaV) na Slovensku** (Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – *prístup k elektronickým informačným zdrojom*), autori: **Ján Turňa, Mária Žitňanská, Michal Sliacky, Marián Vaňo, Jana Kasáková**, <http://liber2014.lnb.lv/programme/posters/abstracts-and-biographies/>

Poster prezentoval významný dopad projektu NISPEZ na slovenskú VaV komunitu, jej rozvoj a konkurencieschopnosť vo svete. Predstavené bolo unikátne riešenie troch aktivít projektu a ich riešenia na národnej úrovni, realizované v dlhodobom horizonte (roky 2008 – 2015 s perspektívou pokračovania) v kontexte napojenia na iné aktivity realizované v CVTI SR. Námet, ktorý si usporiadatelia konferencie povšimli a kvalitu tohto príspevku ocenili tak, že jeden z účastníkov sa mohol zúčastniť konferencie bez konferenčného poplatku.

Prvým a najvýznamnejším špecifickým cieľom projektu je **zabezpečenie prístupu k širokej ponuke svetových elektronických informačných zdrojov** (e-zdroje). Prístup k nim je súčasťou modelu komplexného centralizovaného zabezpečovania prístupov do e-zdrojov, ako aj ďalších činností slúžiacich pre ich používateľskú podporu a efektívne využívanie.

Druhým cieľom projektu je zriadenie systému pre centralizovaný prístup, vyhľadávanie, využívanie a správu e-zdrojov pre VaV – s praktickým výstupom **Vyhľadávací portál pre vedu a výskum – scientia.sk**.

Vybudovanie centrálnej bibliografickej databázy a portálového prístupu k slovenským e-zdrojom pre VaV (SciDAP) je tretí cieľ projektu NISPEZ. SciDAP predstavuje nástroj pre bibliografické spracovanie dokumentov produkovaných v oblasti VaV na Slovensku s perspektívou ich dlhodobej ochrany v repozitári digitálnych dokumentov CVTI SR. Portál má svoje významné postavenie v mapovaní Open Access politiky na Slovensku. <http://liber2014.lnb.lv/programme/posters/abstracts-and-biographies/>

Pokiaľ si môžeme dovoliť hodnotiť organizačné zabezpečenie celej konferencie, boli tu určité nedostatky, ale povedané slovami riaditeľa Národnej knižnice Lotyšska pána Andrisa Vilksa, ak varíte v novej kuchyni, musíte si najskôr na ňu zvyknúť. Jej otvorenie bolo načasované tesne pred konferenciou, a preto táto poznámka mala svoj zmysel a význam. Organizačne bola možno trochu inak zvládnutá ako predchádzajúce konferencie, ale profesionálne si určite zachovala svoju vysokú úroveň.

Konferenčný zborník s PPT prezentáciami príspevkov, informácie o autoroch ako

aj abstraktmi posterov je možné nájsť na webovej stránke z konferencie: <http://liber2014.wp.lnb.lv/programme/>

V roku 2014 Dr. Paula Aurisa, University College London z Veľkej Británie na poste prezidenta LIBER vystriedala Ms Kristiina Hormia-Poutanen, National Library of Finland z Fínska. Konferencia LIBER v posledných rokoch prešla viacerými organizačnými zmenami. Azda k tej najpodstatnejšej došlo vo francúzskom Tollouse v roku 2009, kedy konferencia získala dnešnú podobu. Okrem plenárnej sekcie, kde sú všetky podstatné prednášky, jednak pozvaných prednášateľov, ako aj odborníkov v danej oblasti. Konferencia začína zasadnutím rôznych pracovných a riadiacich výborov a seminármi na aktuálne témy. Pracovné sekcie prebiehajú počas celej konferencie a dávajú priestor diskusií na tému, ktorú prednášatelia nastolia a účastníci majú možnosť k nej vyjadriť svoj názor. Má to však jednu veľkú nevýhodu, ak sa viaceré zaujímavé témy stretnú v rovnakom čase, je ťažké si vybrať tú najzaujímavejšiu. LIBER ich určite prináša a nielen prináša. Súčasne aj hľadá optimálne riešenia.

PERSONÁLIE

DOC. PHDR. PAVOL RANKOV, PHD. / *DOC. PHDR. PAVOL RANKOV, PHD.*

Docent Pavol Rankov sa v týchto dňoch dožíva významného životného jubilea, oslavuje svoju 50-tku.

Pavol Rankov sa narodil 16. septembra 1964 v Poprade, ranné detstvo prežil vo Vysokých Tatrách, ale maturoval v Bratislave, kde absolvoval aj vysokoškolské štúdium

na Katedre knihovedy a vedeckých informácií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, v roku 1987 získal titul PhDr., neskôr titul PhD. a v roku 2007 v odbore knižnično-informačné štúdiá obhájil habilitačnú prácu.

Po ukončení štúdiá pracoval ako metodik

v Slovenskej národnej knižnici v Martine a v Slovenskej pedagogickej knižnici v Bratislave; od roku 1993 pôsobí na Katedre knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ostatné dva roky je vedúcim tejto katedry.

Pedagogická činnosť docenta Rankova je pomerne rôznorodá – venuje sa sociálnej a mediálnej komunikácii, marketingu vydavateľskej činnosti, metódam práce s dospelými používateľmi, informačnej spoločnosti, svetovej i umeleckej literatúre, ale i reklamným informáciám v sociálnej komunikácii, problematike masmediálnej komunikácie, atď. V rámci svojej výskumnej činnosti sa zameriava najmä na problematiku čítania detí a mládeže (výskumy Literárneho informačného centra – Čítanie 2003-2006, 2008). Práca Čítanie mládeže v Bratislavskom kraji : interpretácia výsledkov výskumu, na ktorej sa podieľal s viacerými knižnicami Bratislavského samosprávneho kraja - bola zo strany Bratislavskej pobočky vtedajšieho Spolku slovenských knihovníkov ohodnotená ako čin roka 2009.

Osobitná kapitola života docenta Rankova je jeho publikačná činnosť. Odborná knihovnícka verejnosť určite pozná jeho vedecké monografie Masová komunikácia: masmédiá a informačná spoločnosť a Informačná spoločnosť: perspektívy, problémy, paradoxy, množstvo vedeckých a odborných článkov, príspevkov v zborníkoch. Vo verejnosti však určite oveľa viac rezonuje umelecká tvorba Pavla Rankova – debutoval v roku 1995 zbierkou poviedok, v roku 2001 vydal druhú zbierku, nasledovali ďalšie poviedky, romány. Prav-

depodobne najznámejším románom je Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy), ktorý bol aj zdramatizovaný a uvedený na doskách Slovenského národného divadla v Bratislave, v roku 2009 získal Cenu Európskej únie za literatúru. Jeho práce boli preložené do maďarčiny, češtiny, bulharčiny, angličtiny, poľštiny, švédčiny, arabčiny, nemčiny, chorvátčiny, slovinčiny, macedónčiny, atď. Tvorba Pavla Rankova presiahla hranice Slovenska a možno súhlasí s vyhlásením známeho literárneho kritika Jozefa Bžocha, že jeho tvorivá metóda má čosi spoločné s vynálezctvom.

Vyslovujeme presvedčenie, že Pavol Rankov má v zásuvke ďalší rukopis, múza mu ostáva verná. Do ďalšej päťdesiatky mu želáme veľa zdravia, rodinnej pohody, sily, inšpirácie, optimizmu, fantázie a tešíme sa na jeho vedeckú i umeleckú tvorbu.

-dr-

P.S. (asi len pre zasvätených) Jeho umelecká tvorba je „poznačená“ a úzko previazaná s pracovnou problematikou – napr. v jeho románe Matky sa spomína doc. Voknár, akreditačná komisia a opakované falšovanie publikačnej činnosti – ako dobre, že je to len v románe...

5.8.2014

V každodennom zhone si len výnimočne nájdeme chvíľku na zastavenie, na bilancovanie práce. Jednou z takýchto príležitostí je životné jubilem. Významného životného jubilea sa tohto roku dožíva riaditeľka Záhorskej knižnice v Senici **Mgr. Katarína Soukupová**.

Pani Soukupová je uznávanou odborníčkou v problematike verejného knihovníctva. Knižnicu v Senici vedie od roku 1990. Je absolventkou Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Po ukončení štúdia pracovala v informačnom stredisku Lekárskej fakulty UK v Bratislave, neskôr na odbore kultúry Okresného národného výboru Senica ako inšpektorka kultúry. Od r. 1990 je riaditeľkou Záhorskej knižnice v Senici. Bola dlhoročnou členkou Komisie kultúry pri Mestskom úrade Senica je členkou komisie prevencie závislosti pri Mestskom zastupiteľstve Senica a členkou redakčnej rady mestského periodika Naša

Senica. Aktívne pôsobí aj v profesijných knihovníckych organizáciách, je predsedníčkou kontrolnej a revíznej komisie Slovenskej asociácie knižníc a členkou výboru Krajskej pobočky Spolku slovenských knihovníkov a knižníc Trnava. Pod jej odborným vedením sa senická knižnica stala moderným knižnično-informačným centrom Záhoria. Je aj dlhoročnou spoluorganizátorkou celoslovenskej autorskej súťaže Literárna Senica Ladislava Novomeského.

Za zásluhy v oblasti knihovníckej a bibliografickej práce, za prínos v oblasti kultúry a pri príležitosti životného jubilea ju tohto roku ocenili Pamätnou medailou predsedu Trnavského samosprávneho kraja.

- *Pani riaditeľka, z vášho životopisu vyplýva, že ste sa narodili na Kysuciach, žili ste v Púchove a viem, že Vaša rodina má korene na Liptove. Ako sa z vás stala Záhoráčka?*

Úplne prozaicky. Nasledovala som manžela, ktorý pracoval na Záhorí ako regionálny spravodajca najskôr Československého neskôr Slovenského rozhlasu. Nastúpila som na Okresný národný výbor, Odbor kultúry a okrem iného som mala povinnosť dohliadať na „ľudové knižnice“. Cez knižnice regiónu som postupne spoznávala Záhorie, jeho bohatú literárnu históriu a úžasných Záhorákov, kamarátskych, otvorených a neskutočne vtipných ľudí. Po čase som sa tu v tom cudzom kraji jednoducho udomácnila. I keď záhoráčtinu stále neovládám, Záhoráčkou už viac-menej som. Samozrejme, chýbali mi a vždy mi tu budú chýbať hory.

No už Janko Alexy na svojich potulkách po Záhori vyhlásil, že Záhorie mu pripomína Liptov svojim zvlnením krajiny a mäkkosťou línií. Čosi na tom porovnaní je.

- *Keby vám niekto pred pár rokmi povedal, že budete riaditeľkou knižnice, verili by ste mu?*

Asi nie. Nikdy som nemala ambície niekoho a niečo riadiť. Vždy som radšej radila a spolupracovala. Rada s ľuďmi diskutujem a pri výmene názorov sa možnosti riešenia problémov odкрývajú často samotné. Po konkurze na miesto riaditeľky ma potešil odchod z úradníckeho miesta. Knižnica ma lákala. Mám pocit, že ma v živote nemohlo nič príjemnejšie stretnúť ako práca v knižnici. Beriem to ako dar. Knihy a ľudia som vždy milovala, a práve v knižnici je ich neúrekom. Aj v tých najsmutnejších obdobiach mojej pracovnej kariéry som do knižnice a medzi svoje knihy a knihovníčky rada chodila. Ani dnes sa neviem zrieknuť vône novej knihy, jej ukrytých tajomstiev a zaujímavej grafiky.

- *Mnoho knihovníckych vízií sa vám už splnilo, ktoré zostali zatiaľ nespĺnené?*

Keď som nastúpila do našej knižnice, pôsobila na mňa veľmi stiesnena a zastaralo. Túžila som po tom, aby knižnica v Senici bola „in“. Porevolučná doba po roku 1989 nám poskytla možnosti jednak priestorové (zdedili sme časť bývalého Okresného výboru Komunistickej strany Slovenska) a jednak finančné. Hneď v roku 1990 sme sa dali do rekonštrukcie exteriéru i interiéru. Účinne nám pomáhala pani akad. arch. Ida Blaškovičová zo špecializovaného útvaru Matice slovenskej – Slovenskej národnej knižnice

(MS - SNK), v ktorom vyprojetovali nový typ knižničného nábytku LIBRON a v podstate nám navrhli interiérové riešenie celej budovy. Potom prišla ďalšia výzva – informačné technológie. Bolo treba motivovať ľudí k nepredstaviteľnému množstvu práce s knižničným fondom, vybrať vhodný knižničko-informačný systém (KIS), nakúpiť techniku. Boli to veci, o ktorých sme vedeli veľmi málo, skôr sme iba tušili, čo všetko nás čaká a čo by nám internetizácia mohla priniesť. Som rada, že som pri takej historickej zmene vo verejnom knihovníctve mohla byť a verím, že chýb bolo menej ako pozitív. A čo ešte zostáva nespĺnené? Mrzí ma, že do knižnic prichádza stále menej a menej kvalifikovaných a kompetentných zamestnancov. Nedarí sa vzkriesiť status knihovníka so zodpovedajúcim finančným a morálnym ocenením, finančné zdroje na nákup knižničných fondov a informačných technológií nie že nie sú stanovované zodpovedajúcou pevnou čiastkou, ale často nie sú v rozpočtoch vôbec kryté. Knižnice by mali byť v mestách výstavnými domami kníh, umenia a architektúry, ktoré by už svojím vybavením a kvalitou personálu mali kultivovať svojich návštevníkov. Ale to sú asi sny ešte dlho nespĺniteľné. Bez snov ako budúcich mét sa však pokrok nedá zabezpečiť.

- *Na pozícii riaditeľky Záhorskej knižnice v Senici ste už pamätníčkou viacerých premien. Čo považujete za svoj najväčší úspech, prípadne úspechy dosiahnuté na tomto poste?*

Napriek mnohým zmenám zriaďovateľov, stratám a návratom právnej subjektivity, rozpočtovým provizóriám, znižovaniu stavu pracovníkov a pravidelným suchotám vo

finančnom zabezpečení činnosti knižnice mám pocit, že Záhorská knižnica v Senici je v súčasnosti inštitúcia stabilizovaná, ukotvená v kultúrnych štruktúrach regiónu i mesta Senice, s kvalitným personálnym obsadením a jasnou orientáciou svojho smerovania do budúcnosti. To je asi to, čo ma utvrdzuje v presvedčení, že moja práca v knižnici, na poli kultúry či vzdelávania, nebola márna ...

• *Čo vás v živote inšpiruje a motivuje?*

Šikovní ľudia. Je neskutočné koľko výnimočných ľudí prešlo našimi dejinami, čo všetko dokázali vykonať v neporovnateľne ťažších podmienkach alebo v inom svete. Vždy som v našej knižnici kládla dôraz na odkrývanie a propagovanie regionálnych dejín a osobností. Myslím si, že je to jedna z veľkých úloh knižnic a základ k budovaniu vzťahu k národným dejinám a kultúre. Neustále objavovanie nových osobností a udalostí regiónu, to ma vie naštartovať, lebo následne sa to viaže k ďalším aktivitám knižnice.

• *Na čom momentálne pracujete a čo pripravujete do budúcnosti?*

Máme za sebou úspešné Dni detskej knihy, ktoré sme v tomto roku pripravovali v spolupráci so Záhorskou galériou Jána Mudrocha v Senici a boli venované detskej knižnej ilustrácii. So Záhorskou galériou spolupracujeme pravidelne a myslím, že to obohacuje obe inštitúcie. Spájanie výtvarného umenia, hudby a hovoreného slova naši čitatelia s radosťou prijímajú a radi navštevujú. V posledný víkend júla pripravujeme III. Medzinárodný letný poetický festival Po stranách Moravy, ktorý organizujeme v spolupráci s literárnymi klubmi - s Kruhom autorov

Hodonínska a Klubom autorov a priateľov literatúry na Záhori i spolu s liečebnými kúpeľmi v Hodoníne a v Smrdákoch. Garantmi podujatia sú Mestská knižnica v Hodoníne a naša Záhorská knižnica v Senici. Je to veľmi milé letné víkendové stretnutie priateľov, ktorí píšu poéziu, texty piesni, prózu, aforizmy a podobne, a navyše majú chuť sa prezentovať a potešiť seba i kúpeľných hostí. Na jeseň nám vrcholia dva väčšie projekty - VI. ročník čitateľskej ankety KNIHA ZÁHORIA a XXVIII. ročník celoslovenskej autorskej súťaže Literárna Senica Ladislava Novomeského.

• *Existuje miesto, kde sa cítite naozaj dobre?*

Na Liptove vo svojej záhradke.

• *Premýšľali ste niekedy nad tým, že sama napíšete knihu?*

To by som nezvládla, radšej ich budem čítať.

• *Prezradíte nám niečo aj zo svojho súkromia?*

Manžel je novinár, žijeme spolu už 33 rokov, máme dvoch dospelých synov a teraz sa tešíme z novonarodeného prvého vnúčika Alexeja.

Ďakujem za rozhovor, k vášmu životnému jubileu srdečne blahoželim a do ďalšieho života prajem veľa zdravia, šťastia a úspechov.

Zhovárala sa: Lívia Koleková

So želaním pevného zdravia, životného optimizmu a rodinnej pohody sa k radu gratulantov pripája aj redakcia Bulletinu SAK.

ČLOVEK NA SPRÁVNOM MIESTE. JUBILANTKA JUDITA KOPÁČIKOVÁ / A
WOMAN ON THE RIGHT PLACE. LIFE JUBILEE OF MRS. JUDITA KOPÁČIKOVÁ

Milá Juditka, v živote je to tak. Presne ako rok čo rok zakvitne, ale aj odkvitne vlčí mak, keď pre niekoho a možno aj pre Teba prešla doba, čo niekomu zdá sa dlhá a niekomu zas zdá sa krátka, tak prišiel deň a s ním aj Tvoja 60-tka.

Tešíme sa spolu s Tebou, pretože Ťa toto životné jubileum stretlo uprostred aktívneho pracovného i osobného života. Dožívaš sa ho v plnom zdraví, osobnej i pracovnej pohode, vo vytúženom pohodlí domova, obklopená svojimi najbližšími (hoc len na diaľku), rodinou, známymi, ale aj nami, svojou knižničnou rodinou. Tento zrelý vek Ti pridal na dôstojnosti a vážnosti, ale tešíme sa, že si ostala rovnako úprimná a veselá, zodpovedná a precízna, snívajúca i akčná. Ja osobne Ti Juditka ďakujem za „partnerstvo a spoluprácu“ počas nespočetných knižníckych podujatí, kde si sa ukázala ako úžasná organizátorka so závideniahodným zmyslom pre nápaditosť,

logistiku ale aj inovatívnosť a precíznosť. Tvoj charakteristický smiech a humor je našim vzájomným sprievodcom pri každom stretnutí, telefonáte, pracovnom či osobnom. Je tu teda príležitosť, milá Juditka, si aj zaspomínať.

PhDr. Judita Kopáčiková sa narodila a žije v Bratislave. Študovala na KKaIV FF UK v Bratislave, štúdium ukončila v roku 1978. Od ukončenia vysokej školy pracovala na rôznych postoch v rôznych typoch knižníc – Mestskej knižnici v Bratislave, Knižnici Právnickej fakulty FF UK v Bratislave, Informačnom stredisku Slovnaft, a.s., Bratislava, CVTI SR v Bratislave. Od roku 2004 je riaditeľkou Staromestskej knižnice v Bratislave. Takže opäť dôvod na malú oslavu J...

Aktívne pracovala a pracuje v oboch profesijných združeniach. V Spolku slovenských knihovníkov a knižníc (SSKK) ako jeho členka od roku 1975, v rokoch 2000 – 2013 ako jeho podpredsedníčka. V Správnej rade Slovenskej asociácii knižníc (SAK) od roku 2009 ako jej členka zastupuje verejné knižnice v sekcii pre verejné knižnice. Z jej bohatej odbornej knižničkej činnosti spomeniem len niektoré aktivity. *Iniciátorka Výskumu čítania mládeže v Bratislavskom kraji.* Za jeho realizáciu spolu s kolektívom autorov – Pavol Rankov, Ludmila Hrdináková a Anna Gašparovičová v roku 2009 získala ocenenie Bratislavskej pobočky SSKK – Čin roka 2009 a ocenenie Osobnosť slovenského knihovníctva 2009. SAK udelila za realizáciu výskumu číta-

nia knižniciam (Malokarpatská knižnica v Pezinku, Mestská knižnica, Staromestská knižnica, Knižnica Ružinov, Knižnica Bratislava-Nové Mesto a Miestna knižnica v Petražalke) výročné ocenenie SAKAČIK 2009. Taktiež *iniciátorka celoslovenského výskumu čítania mládeže v SR*, ktorého gestorom bola SAK. Výskum sa realizoval v rokoch 2011 – 2012 a spoluautorkami záverečnej výskumnej správy boli Ludmila Hrdináková a Anna Gašparovičová.

Nikdy jej nebol a nie je jej ľahostajný stav slovenského knihovníctva. S menšou prestávkou je členka *Ústrednej knižničnej rady MK SR*, pôsobila ako *predsedníčka metodologickej rady SNK* v Martine, viedla pracovnú skupinu pre informačné technológie SNK v Martine, bola členkou *redakčnej rady časopisu ITlib*, členkou *Technickej komisie 69 – informácie a dokumentácia pri SÚTN*. Svoje praktické a teoretické znalosti zúčastňovala pri organizácii národných i medzinárodných konferencií, napr. v rokoch 2007 – 2013 ako *odborný garant medzinárodného sympózia INFOS*, *spoluorganizátorka* národných i medzinárodných konferencií Firemná knižnica, CS Online, Komunitná knižnica, Knižnice 2012 a iné.

V rokoch 2005 – 2011 ako podpredsedníčka SSKK *iniciovala vznik* a organizačne garantovala realizáciu *súťaže* o najlepšie

knižničné webové sídlo *TOPWebLib*.

Jej meno sa spája s bohatou publikačnou, prednáškovou a lektorskou činnosťou (INFOS, Firemná knižnica, INFOENERGO, Inforum Praha, Komunitná knižnica). Prednáša marketing a manažment v rámci kurzov Knihovníckeho odborného minima v CVTI SR.

Milá Juditka, všetku svoju knihovnícku a manažérsku prácu vykonávaš s prídavnou hodnotou - so šarmom ženy, dcéry, matky, kolegyne, priateľky, riaditeľky. Za túto prácu pre našu knihovnícku komunitu Ti píšem jednotku s hviezdíčkou...nech zdravie, šťastie, láska a dobrota sú náplňou ďalších rokov Tvojho života.

PhDr. Daniela Džuganová

Milá jubilanťka!

Dvíhame čašu lahodného moku
a pripíjame

na spokojné ďalšie roky,
nech Ťa nimi vedú úspešné kroky.

Na milých ľudí vŕokol Teba,
veď v spoločnosti žiť je treba.

Na radosť, ktorú vždy precítiš,
keď si najbližších k sebe pritlíliš.

Na čas, s ktorým je Tvoja minulosť späť,
i na ten, ktorý Ťa ešte len čaká.

The background features a complex geometric pattern of overlapping translucent shapes in shades of grey, white, and light blue. A prominent horizontal band of bright yellow is located at the top, and a band of greenish-yellow is at the bottom. A thin yellow line runs horizontally across the page, positioned just above the ISSN text.

ISSN 1335-7905